

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TARİH ÖĞRETMENLERİNDE SELÇUKLU ALGISI
(TOKAT ÖRNEĞİ)**

Hazırlayan
Fatma YAĞMUR USTA

Tarih Anabilim Dalı
Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Erkan GÖKSU

TOKAT-2016

ONAY

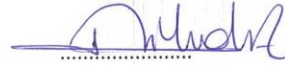
**TARİH ÖĞRETMENLERİNİN SELÇUKLULARLA İLGİLİ
GÖRÜŞLERİ (TOKAT ÖRNEĞİ)**

Tezin Kabul Ediliş Tarihi:21 /01/ 2016

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

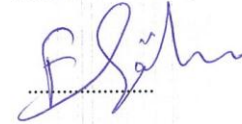
Başkan : Prof Dr. Eren YÜRÜDÜR

Üye : Doç. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU

Üye : Doç. Dr. Erkan GÖKSU (Danışman)

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 13.01.2016 tarih ve 03-06 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof.Dr.Mustafa ÇOLAK
Enstitü Müdürü

ETİK SÖZLEŞME

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

(.../.../20...)

Fatma YAĞMUR USTA

İmzası

TEŞEKKÜR

Bu araştırmamda bana daima yardımcı olan ve sürekli olarak sabırla beni destekleyen tez danışmanım Doç. Dr. Erkan Gökso'ya, bu tezin her aşamasında bana her konudan yardım eden ve görüşlerini esirgemeyen Öğr. Gör. Dr. Zafer Kiraz'a, beni destekleyen anne-babama, ayrıca benim daima yanımda olan sevgili eşime ve biricik oğluma teşekkür ederim.

ÖNSÖZ

Tarih, geçmişi yorumlayarak bugünü anlamamıza yardım eden ve geleceğe ışık tutan bir ilim dalıdır. Yirminci yüzyıldan bu yana yaşanan hızlı değişim tarih ilmine de yansımaktadır. Öyle ki tarih öğretimi artık sadece ezberden ibaret olmayan öğrencilere yeni bilgiler, tutumlar, düşünceler kazandıracak şekilde değişmektedir. Tarih öğretiminde istenilen hedefe ulaşmak için tarih öğretmenlerinin de günümüz dünyasına hitap eden şekilde değişikliklere uyum sağlaması gerektiği düşünülmektedir.

Türk tarihi geniş bir coğrafyayı ve uzun bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu zaman dilimleri içerisinde Selçuklu Devleti, Türk tarihinin önemli bir bölümünde bulunmaktadır. Bu doğrultuda tarih dersi öğretmenlerinin, Selçuklu tarihi ve Selçuklular konusundaki algılarını ve bu algılarını etkileyen değişkenler ile Selçuklu tarihi ve Selçuklular konusundaki bilgiyi biriktirme ve aktarma deneyimleri incelenmektedir. Tokat ilinde bulunan ortaöğretim (lise) kurumlarında 2014-2015 eğitim- öğretim yılında görev yapan tarih öğretmenlerinin Selçuklu algısı üzerine gerçekleştirilmiş bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır.

Fatma YAĞMUR USTA

Tokat-2016

ÖZET

Ortaöğretim (lise) tarih dersi öğretmenlerinde Selçuklu Algısı üzerine gerçekleştirilen bu araştırmanın çalışma grubunu Tokat Anadolu Lisesi, Tokat Milli Piyango İhya Balak Fen Lisesi, Tokat Merkez İMKB Sosyal Bilimler Lisesi, Tokat Anadolu İmam Hatip Lisesi, Arif Nihat Asya Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Tokat Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi, Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesi, Gazi Osman Paşa Lisesi, Cumhuriyet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Tokat Bilim Sanat Merkezi, Mahperi Hatun Teknik ve Anadolu Liseleri tarih öğretmenleri oluşturmaktadır. Tokat il merkezinde 2014/2015 eğitim-öğretim yılında görev yapmakta olan 20 lise tarih öğretmeni katılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan bu çalışma da ortaöğretim (lise)tarih dersi öğretmenlerinin Selçuklu Tarihi ve Selçuklular konusundaki algıları, bu algılarını etkileyen değişkenler ile Selçuklu tarihi ve Selçuklular konusundaki bilgiyi biriktirme ve aktarma deneyimleri hakkındaki görüşleri ortaya konulmuştur. Araştırmada, tarih dersi öğretmenlerinde Selçuklu algısı hakkındaki görüşlerini daha çok öğrenmek için araştırmacı tarafından hazırlanan yarı – yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Elde edilen veriler araştırma sorularının ortaya çıkardığı sonuca göre değerlendirilerek, araştırmanın örneklem grubunu oluşturan ortaöğretim (lise) tarih öğretmenlerinin görüşlerinden de alıntılar yapılmış aynı zamanda bulgular, yorumlarda düzenli bir şekilde değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda ise ortaöğretim(lise)tarih öğretmenlerinde Selçuklu Devletine dair çok fazla ilgileri ve meraklarının olmadığı saptanmıştır. Ayrıca ortaöğretim (lise) tarih öğretmenlerinin Selçuklu Devleti hakkında bilgiyi biriktirme ve aktarma konusunda yetersiz kaldıkları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Selçuklu Tarihi, Algı, Tarih Öğretmeni

ABSTRACT

The working group of this research, conducted on the Seljuk Perception on secondary (high) school history teachers consist of Tokat Anadolu High School, Tokat İhya Balak Milli Piyango Science High School, Tokat Center İMKB Social Sciences High School, Tokat Anadolu İmam Hatip High School, Tokat Vocational and Technical High School, Mehmet Akif Ersoy Anadolu High School, Gazi Osman Paşa High School, Cumhuriyet Vocational and Technical High School, Tokat Science and Art Center, Mahperi Hatun Vocational and Technical High School. 20 high school history teachers who work in Tokat Provincial center during 2014/2015 participated. For the purpose of this study; perceptions about the Seljuk and Seljuk History and variables affecting this perception and Seljuk history and information about the Seljuks views on collecting and transferring experience of the secondary (high) school history teachers' has been demonstrated.

In this research, to learn more about their views of history teachers on the perception of the Seljuk semi-structured interview form, prepared by the researcher, was used. The data obtained were evaluated according to the results of the research questions posed, the research sample group forming the secondary (high school) in view of the history teacher also performed excerpts; and at the same time findings are evaluated on a regular basis in the comments. As a result of research it was found to be of much interest and curiosity about the Seljuk Empire of secondary (high school) history teachers. In addition, it was concluded that information on the Seljuks, inadequate in accumulation and transfer of the secondary (high school) teachers.

Key Words: Selcuk History, Perception, History Teaching

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	4
1.1. Alt Problemler.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5. Araştırmanın Sayıltıları.....	5
1.6. Araştırmayla İlgili Bazı Tanımlar	5
BÖLÜM 2: KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. SELÇUKLULAR (1040 / 1157).....	7
2.2. Selçuklu Devleti'nin Türk ve Dünya Tarihi Açısından Önemi	11
2.3. İlgili Araştırmalar.....	13
BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	16
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	16
3.2. Araştırmanın Veri Toplama Araçları	16
3.3. Araştırmanın Evreni	17
3.4. Araştırmanın Örnekleme.....	17
3.5. Araştırmanın Hazırlanması	18
3.6. Araştırmada Kullanılan Görüşme Formunun Geliştirilmesi.....	18
3.7. Mülakatın Analizi.....	19
BÖLÜM 4: BULGULAR VE YORUMLAR.....	20

4.1. Kişisel Bilgiler	20
4.2. “Selçuklular” Hakkındaki Bilgilerin Daha Çok Hangi Kaynaklardan Elde Edildiğine Dair Bulgular	21
4.3. Tarih Öğretmenlerinin Selçuklu Tarihi’ni Öğrencilere Aktarırken Daha Çok Hangi Yöntemi Tercih Ettiklerine Dair Bulgular.....	28
4.4. Tarih Öğretmenlerinin “Selçuklular”ın Türk Tarihi İçerisindeki Yeri Konusundaki Algısı/Düşüncesi Nedir? Tarih Öğretmenlerinin Bu Algının Oluşma Nedenlerini Nasıl Açıkladıklarına Dair Bulgular	54
4.5. Tarih Öğretmenlerinin, Selçukluların Dünya Tarihi İçerisindeki Yeri Konusundaki Algısı/Düşüncesi Nedir? Tarih Öğretmenleri, Bu Algının Oluşma Nedenlerini Nasıl Açıkladıklarına Dair Bulgular	71
SONUÇLAR ve ÖNERİLER	92
SONUÇLAR	92
Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	92
İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar	93
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	96
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	98
ÖNERİLER.....	100
KAYNAKLAR	102
EKLER.....	105
ÖZGEÇMİŞ	111

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetine göre tablo	20
Tablo 2: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Çalıştıkları Eğitim Kurumunu Gösteren Tablo.....	21

ŞEKİLLER LİSTESİ**Sekil No****Sayfa**

Şekil 1: Büyük Selçuklu Devleti.....6

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
EBA	Eğitim Biliřim Ađı
ETÖ	Erkek Tarih Öğretmeni
KTÖ	Kadın Tarih Öğretmeni
LYS	Lisans Yerleştirme Sınavı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
s.	Sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire
YGS	Yükseköđretime Geçiş Sınavı

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz çağ, bilgi çağıdır. İnsanoğlu, yeni icatları sayesinde uzaya gitmekte ve insan eli ile yapılacak hesapları çok kısa zamanda bilgisayarlarla yapmaktadır. Fakat bütün bu gelişmeler tarihi önemsizleştirmemekle birlikte yüzyılımızı aynı zamanda “tarihçi kafasıyla düşünme çağı” haline sokmaktadır.¹

Tarih kısaca “geçmişin bilimi” olarak tanımlanmıştır²

Amerikalı tarihçi Turner ise tarihi “geçmişten bize ulaşan, günümüzde ortaya çıkan tenkitçi ve yorumcu bir anlayışla incelenen kalıntılar” şeklinde tanımlamıştır.³

Türk tarihçiliğinin önemli yapı taşlarından biri olan İbrahim Kafesoğlu’na göre ise tarih: “Maksatsız bir malumat yığını değil, topluma hitap eden, cemiyetin haldeki durumu ile alakalı ve aynı zamanda istikbali de tanzimde rol oynayan başlıca bilgi şubelerinden biridir”.⁴ Kafesoğlu, tarihin tanımı ile günümüzü anlamamızda geçmişin ne kadar önemli olduğunu ifade etmiştir.

Günümüzde hâlâ tarihi sadece geçmiş olaylar dizisi olarak gören anlayışlar bulunmaktadır. Oysaki tarih, insanların doğru kararlar vermeleri konusunda yardımcı olan düşüncelerdir. Çünkü geçmişini bilmeyen, kendini tanımayan bir toplum akıntıya kapılmış gibidir ve nereye gideceğini bilmeden sürüklenir. İnsanların geçmişlerinden cesaret alıp, tarihlerini öğrenmeye ve tecrübe kazanmaya ihtiyaçları vardır. Bireylerin ve toplumların geçmişlerini bilmeye hakları vardır.⁵

“Tarih, insan deneyimlerinin bireylere öğretilerek bireylerin deneyimlerini geliştiren bir alandır”.⁶ Tarihin bu tanımının aksine günümüzde tarih dersine çok fazla ilgi gösterilmemektedir. Çünkü tarih dersleri hala geleneksel bir anlayışla yürütülmektedir. Tarih öğretimi, ders kitaplarındaki bilgilerin aynen tekrar edilmesi mantığıyla yürütülmeye çalışılmaktadır. Oysaki tarih dersleri aracılığıyla etkin, üretken, yaratıcı ve problem çözebilen bir gençlik yetiştirebilir. Fakat ülkemizde tarih derslerinde değişim ve ilerlemenin istenilen düzeyde olmadığı düşünülmektedir.

¹ Mübahat S. Kütükoğlu, Tarih Araştırmalarında Usül, İstanbul: Milenyum Yayıncılık, 2007, s. 1

² a.g.e., s. 1

³ a.g.e., s. 1

⁴ İsmail Hakkı Demircioğlu, Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar, Ankara: Anı Yayıncılık, 2005, s. 10

⁵ Mübahat S. Kütükoğlu, a.g.e., s. 4

⁶ İsmail Hakkı Demircioğlu, a.g.e., s. 10

“İyi bir tarih öğretmeni, tarih bilgisi çok iyi olan değil, müfredatın verdiği bilgiler çerçevesinde tarihi basitleştirip sevdiren ve öğrencilerinde istendik davranış değişikliği meydana getirmeyi başaran öğretmendir”.⁷

Tarih öğretiminin merkezinde yer alan tarih öğretmenleri kendi tarihlerini ne kadar bilmektedir ve tarihimizi nasıl anlatmaktadırlar? Bu sorunlar çerçevesinde günümüz tarih öğretmenleri irdelenmektedir. Türk tarihi içerisinde önemli bir yere sahip olan Selçuklu Devleti hakkında gerekli bilgilerle donanımlı tarih öğretmenlerine ihtiyacımız bulunmaktadır. Çünkü yeni yetişen nesillerin Türk tarihini yeterince tanımadıkları düşünülmektedir. Selçuklu Devleti’ne dair bilgileri sadece kitaplarla sınırlı kalmaktadır. Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin, Anadoludaki asıl varlığının sebebi Büyük Selçuklu Devleti ve hükümdarlarıdır. Bu bağlamda görülmektedir ki ne tarih öğretmenleri ne de tarih ders kitaplarında Selçuklu Devleti’ne dair yeterince bilgi verilmediği gibi yeterince ilgi de gösterilmemektedir. Türk tarihi bir bütündür. Bundan dolayı gerek Büyük Selçuklu Devleti olsun gerekse diğer Selçuklu Devletleri hiçbir ayırım gözetilmeden tarih derslerinde aktarılması gerekmektedir. Bu sayede Türk tarihinde bir bütünlük sağlanacağı düşünülebilir.

Günümüz dünyasında her gün, her an yeni değişimler, yeni gelişmeler meydana gelmektedir. Bütün yeni gelişmelere ve değişmelere rağmen her milletin her devletin kopamadığı kökleri ve tarihi vardır. Bu devletlere ve milletlere yön veren de tarihleridir. İşte bu bağlamda düşünüldüğü zaman tarih eğitimi çok önemli bir yere sahiptir. Tarih eğitimi kazandırılacak hedef davranışlarla beraber, öğrencileri akademik yaşama ve hayata hazırlayabilmektir. Bu amaçla, lise tarih öğretiminde yer alan Selçuklular’ın tarih öğretmenlerinin gözüyle Türk ve Dünya Tarihi’ndeki yeri hakkındaki görüşleri ve Selçukluların tarih dersinde hangi yöntemleri ve teknikleri kullanarak aktardıklarına dair bilgilere ulaşılmak istenmektedir.

Araştırma 2014-2015 eğitim-öğretim yılı içerisinde Tokat ili merkezinde görev yapan lise tarih öğretmenleri arasında Selçuklu algısı üzerine mülakat yoluyla amaca ulaşılmaya çalışılmıştır

Çalışmanın birinci bölümünde araştırmayla ilgili genel bilgilere yer verilmektedir. Ardından ikinci bölümde ise Selçuklu tarihi hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi ve verilerin toplanması hakkında bilgiler

---

⁷ a.g.e., s. 11

bulunmaktadır. Dördüncü bölümde ise araştırmanın asıl hedef kitlesi olan lise tarih öğretmenlerinde Selçuklu algısı üzerine bulgular ve yorumlar bulunmaktadır. Daha sonra sonuç ve öneriler kısmı gelmektedir.

BÖLÜM 1: ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Tarih dersi öğretmenlerinin Selçuklu tarihi ve Selçuklular konusundaki algıları nelerdir?

1.1. Alt Problemler

1. Tarih dersi öğretmenleri Selçuklular hakkında bilgiyi daha çok hangi kaynaklardan elde etmektedirler?

2. Tarih dersi öğretmenleri Selçuklu tarihini anlatırken ve öğrencilere aktarırken daha çok hangi yöntemi tercih etmektedirler?

3. Tarih dersi öğretmenleri Selçukluların Türk tarihi açısından/içerisindeki yeri konusundaki algısı/düşüncesi nedir? Bu algının oluşma nedenlerini nasıl açıklamaktadırlar?

4. Tarih dersi öğretmenleri Selçukluların dünya tarihi açısından/içerisindeki yeri konusundaki algısı/düşüncesi nedir? Bu algının oluşma nedenlerini nasıl açıklamaktadırlar?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Tokat il merkezinde görev yapan tarih dersi öğretmenlerinin, Selçuklu tarihi ve Selçuklular konusundaki algılarını ve bu algılarını etkileyen değişkenler ile Selçuklu tarihi ve Selçuklular konusundaki bilgiyi biriktirme ve aktarma deneyimleri hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırma tarih öğretmenlerinin Selçuklu tarihi konusundaki algılarına odaklanmaktadır. Selçukluların Anadolu'ya girişi ile hem Türk Tarihi hem de özelde Batı tarihi genelde de dünya tarihinin seyrinde önemli bir yer almaktadır. Selçukluların tarihteki önemini, tarih öğretmenlerinin nasıl algıladıkları ve bu algılarını nasıl aktardıklarını bazı değişkenler üzerinden tartışmak Selçuklu tarihinin daha doğru aktarılması açısından yol gösterici olacaktır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın örnekleme, 2014-2015 yılında Tokat ili merkezinde görev yapan tarih öğretmenleriyle sınırlandırılmıştır. Bu araştırmada ayrıca Selçuklu konusu sadece Büyük Selçuklu Devleti ile sınırlandırılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

1. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularına, araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin verdikleri cevapların samimi ve içten oldukları varsayılmıştır.

2. Tarih öğretmenlerinde Selçuklu algısı üzerine yapılan araştırmada veri toplamak üzerine kullanılacak olan görüşme formunun katılımcı tarih öğretmenlerinin görüşlerini belirleyecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.

1.6. Araştırmayla İlgili Bazı Tanımlar

Tarih; “Geçmiş insan topluluklarının yaşayışlarını birbirleri ile olan mücadelelerini, kültür ve uygarlık alanında yaptığı ilerlemeleri yer ve zaman belirterek neden sonuç ilişkisi içinde, belgelere dayanarak inceleyen ve doğru olarak nakleden bir bilimdir.”⁸

Tarih Eğitimi; “Geçmişle ilgili bilgi, beceri, tutum ve değerlerin öğrencilere kazandırılması ile ilgilenen bir eğitim bilimleri alanı”.⁹

Algı; “Algılama, duyular aracılığı ile çevreden alınan girdilere anlamlar katmak demektir. Bir girdinin algılanması için, bir ya da daha fazla duyumsal kayıt ile alınmış olması bellekteki bilgilerle kıyaslanması gerekir. Duyu organları yoluyla duyumsanan ham sinirsel enerji, algı adı verilen organize etme, yorumlama ve anlamlandırma süreci ile işlenir”.¹⁰

Eğitim; “Eğitim bireyin davranışında kendi yaşantısı yolu ile ve kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme süreci”.¹¹

Öğretim; “Eğitimin okulda ya da sınıf ortamında planlı ve programlı bir biçimde yürütülen kısmıdır”.¹²

⁸ Tülay Aytekin, Herkes İçin Tarih, Ankara: Dama Yayınları, Mart 2012 1. Baskı, s. 23

⁹ İsmail H. Demircioğlu ve İbrahim Turan (Ed), Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Ankara: Pegem Akademi, Şubat 2012 1. Baskı, s. 11

¹⁰ Metehan Çelik, “Öğrenme ve Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler (309- 326 Bölüm Aralığı)”, Rezan Çeçen Eroğlu ve Filiz Yurtal (Ed), Eğitim Psikolojisi El Kitabı, Ankara: Mentis Yayınları, 2014, s. 320

¹¹ Muhsin Hesapçıoğlu, Öğretim İlke ve Yöntemleri Eğitim Programları ve Öğretim, İstanbul: Beta Yayınları, 1998 5. Baskı, s. 33

¹² Birol Vural, Eğitim Öğretimde Planlama Ölçme ve Staretejiler, İstanbul: Hayat Yayınları, 2004, s. 108

Şekil 1: Büyük Selçuklu Devleti

BÖLÜM 2: KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. SELÇUKLULAR (1040 / 1157)

On birinci asır, Türklerin İslam dünyası içinde, her manada ağırlıklarını hissettirdikleri ve öncülük yaptıkları bir zaman dilimidir. Yedi ve sekizinci asırlarda, Selenga Irmağı kenarında Gök-Türklere yakın bir bölgede yaşayan Oğuzlar, Selçuklular ile Türk tarihinde ön saflarda yer alan, Türklerin en kalabalık sınıfını ve Anadolu Türklüğünün de esasını teşkil ederler.¹³

Büyük Selçuklu Devletine ismini veren hükümdar ailesi için kullanılan “Selçuklu” adı ailenin ikinci üyesi olan Selçuk Sübaşı’nın isminden gelmektedir. Kısaca “Salçuk, Selçük, Selçig, Salçuğ, Selçuk” şekillerinde söylenen bu kelime Türkçe’de “Selçuk” olarak telaffuz edilmiştir.¹⁴

İslami dönem Türk tarihinde, ilk defa, sınırları, aşağı-yukarı Çin sınırlarından Adalar ve Marmara Denizlerine, Kafkasya’dan Mısır sınırlarına kadar uzanan dolayısıyla Türkistan, Harezm, Afganistan, İran, Azerbaycan, Irak, Arap Yarımadası, Suriye ve Anadolu ülkelerinin topraklarını içine alan büyük bir Türk imparatorluğudur Selçuklular.¹⁵

Selçuklular, 24 Oğuz boyundan Üç-Ok kolunun Kınık boyunda yer almaktadır. Kınık Boyu da Oğuzlar arasında Sir Derya suyunun ağzına yakın bölgelerde yer almakta idi.¹⁶

Selçukluların atası olarak bilinen ve çok kuvvetli olması sebebiyle Oğuzlar arasında Demir Yaylı lakabı verilen Dukak’tır.¹⁷

Dukak’ın oğlu Selçuk Bey, Oğuz Yabgu Devletinden ayrılarak İslam dünyasına doğru göç hareketini başlatmıştır.¹⁸ Selçuk Bey, Selçuklu tarihinde İslamiyeti kabul eden ilk hükümdar olarak tarihe geçmiştir. Tuğrul Bey ve Çağrı Beyler, dedeleri Selçuk Bey tarafından özenle yetiştirilmişlerdir. Selçuk Bey, Cend’de bir beylik kurduktan

¹³ Nevzat Köseoğlu, Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Düşünceler Kültür, Tarih ve Türk Tarihi, İstanbul: Ötüken, 2012, s. 77.

¹⁴ Nesimi Yazıcı, İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi, 9. Baskı, Ankara: TDVY, 2011, s. 206.

¹⁵ Ali Sevim ve Erdoğan Merçil, Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilat ve Kültür, Ankara: TTK, 1995, s. 15.

¹⁶ Erdoğan Merçil, “Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi”, Türkler, C. 4, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 597. Geniş bilgi için bakınız, Osman Turan, Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti, 8. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1999, s. 54-57.

¹⁷ Ali Sevim ve Erdoğan Merçil, a.g.e., s. 15. Geniş bilgi için bakınız, Mehmet Altay Köymen, Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, C. 4, Ankara: TTK, 1993, s. 6-11.

¹⁸ Mustafa Demir, Büyük Selçuklular Tarihi, İstanbul: Sakarya Kitabevi, 2004, s. 33.

sonra Karahanlı-Samanlı mücadeleleri arasında, bölgede siyasi ve askeri gücün temsilcisi olmuştur. Selçuk Bey 1007 yılında Cend’de öldü.¹⁹

1025 yılında Tuğrul ve Çağrı Beyler Selçuklu ailesinin başına geçtiler.²⁰ Tuğrul ve Çağrı Beyler büyük bir devlet kurma yolunda ilerlemeye başlamışlardı. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak Horasan’ın alınması gerekiyordu. Çünkü Horasan alınmadıkça İran zapt edilemez, Yakın Doğu fethedilemezdi.²¹

Selçuklular 1035 yılında Ceyhun’u aşarak Gazneli toprağı olan Horasan’a ulaştılar. Gazneli ordusu ile Selçuklu ordusu Merv yakınlarında Dandanakan hisarı önünde 1040 yılında karşı karşıya geldiler. Üç gün boyunca süren savaşta Gazneli Devleti ağır bir yenilgiye uğradı. Bu savaşın en önemli sonucu Selçuklular artık müstakil bir devlet haline geldi. Tuğrul Bey, Selçuklu Devleti’nin ilk sultanı ilan edildi.²²

Eski Türk Devleti geleneğine göre Selçuklular’ın hâkim olduğu topraklar hanedan üyeleri arasında paylaşılırdı. Tuğrul Bey, Irak ve batı topraklarını alırken Çağrı Bey, Herat merkez almak üzere Büst ve Sistan yöresi verildi.²³

Çağrı Bey, Gazneliler’le mücadele sonucunda Belh, Toharistan ve Tirmizi ülkesine kattı. Tuğrul Bey’in önemli fetihleri hareketleri İsfahan, Azerbaycan’a yönelik olanlardır. Bununla birlikte Bizans topraklarına girerek Malazgirt kalesini kuşattı. Tuğrul Bey, Halife Kaim-Biemrillah’ın davetiyle Bağdat’ta gitti (1055). Tuğrul Bey, Bağdat’a varmadan halife, Sultan adına hutbeler okuttu. Daha sonra Tuğrul Bey, Bağdat halifesine karşı Büveyhi kumandanının isyanını bastırdı. Bağdat’ta, Fatimi halifesi adına okutulan hutbeyi kaldırttı. Halifenin, Bağdat’a tekrar getirilmesini sağladı. Bütün bu gelişmelerin ardından Tuğrul Bey 1063 yılında Rey’de vefat etti.²⁴

Sultan Tuğrul Bey’in çocuğı yoktu. Kardeşi Çağrı Bey’in oğlu Süleyman’ı veliahd gösterdi. Alp Arslan Süleyman’ın sultan ilan edilmesini kabul etmedi. Alp Arslan 36 yaşında Rey şehrine gelerek 1064 yılında tahta çıktı. Nizamül-mülk’ü

¹⁹ Ali Sevim ve Erdoğan Merçiş, a.g.e., s. 16-17.

²⁰ Mehmet Altay Köymen, Selçuklu Devri Türk Tarihi, 2. Baskı, Ankara: TTK, 1993, S. 34.

²¹ Mustafa Demir, a.g.e., s. 38. Geniş bilgi için bakınız, Mehmet Altay Köymen, Selçuklu Devri Türk Tarihi, s. 33-34.

²² Nesimi Yazıcı, a.g.e., s. 211.

²³ Faruk Sümer, “ Selçuklular”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 36, İstanbul: TDV, 2009, s. 368.

²⁴ Faruk Sümer, a.g.m., s. 369. Geniş bilgi için bakınız, Ali Sevim ve Yaşar Yücel, Türkiye Tarihi 1, 2. Baskı, Ankara: TTK, 1995, s. 31-39.

kendisine vezir tayin etti.²⁵ Alp Arslan tahta çıktığında orta ve yakın doğuda şu devletler yer alıyordu. Karahanlılar, Batı Pakistan ve Hindistan bölgelerinde Gazneliler, Mısır ve Suriye’de Fatimiler, Anadolu ve Balkanlarda Bizans devletleri vardı. Alp Arslan bu devletlerin hepsiyle siyasi münasebette bulundu, bir kısmının hâkimiyetinde bulunan yerleri az veya çok ellerinden alıp kendi ülkesine katılı, bir kısmını da Selçuklu hâkimiyetini kabul etmek şartıyla yerlerinde bıraktı.²⁶

Alp Arslan döneminde öncelikle, Tuğrul Bey’in Anadolu seferleri devam ettirildi. Bu amaçla Azerbaycan’da ve Kafkasya da Ermeniler ve Gürcüler’e karşı başarılı akınlar düzenlendi. Alp Arslan da Tuğrul Bey gibi Türklerin Anadolu içlerine yönelik hareketlerini devam ettirme planını güdüyordu. Fakat Bizans bu akınları artık kesin olarak durdurmak istiyordu. Bizans tahtına yeni oturan Romanos Diogenes’in ilk görevi doğu bölgesindeki Türk akınlarını ortadan kaldırmaktı. Selçuklu ordusu ile Bizans ordusu Ağustos 1071 yılında karşı karşıya geldiler. Malazgirt Savaşında Bizans ordusu ağır bir yenilgiye uğradı. Diogenes tutsak edildi. Malazgirt Zaferi sonucunda Anadolu, bir daha değişmemek üzere Türk yurdu oldu.²⁷

Malazgirt Zaferinden sonra Alp Arslan doğu bölgelerine doğru ilerledi. Alp Arslan Karahanlılar üzerine bir sefer düzenledi. Ceyhun ırmağını geçip Maverâünnehir’de hiçbir direnişle karşılaşmadı. Fakat Yusuf el-Harezmi kumandasındaki Berhem kalesi Alp Arslan ve ordusuna karşı koymakta idi. Daha sonra Selçuklu kuvvetlerine teslim olan Yusuf el-Harezmi, sultanın önünde eğildiği sırada çizmesinde sakladığı bıçağıyla sultanı ağır yaraladı. Alp Arslan aldığı bu yaradan dört gün sonra öldü (1072).²⁸

Alp Arslan, Ceyhun’da öldüğü sırada Irak, Horasan ve Azerbaycan’ın tamamını ele geçirmişti. Ölmeden önce de çocukları arasında en gözdesi olan Melikşah’ı veliahd ilan etmişti.²⁹

Melikşah tahta geçince Karahanlılar ve Gazneliler, Selçuklu topraklarına saldırdı. Başta Kavurd olmak üzere bazı hanedan mensupları tahtta hak iddia etmeye

²⁵ İbrahim Kafesoğlu, Selçuklu Tarihi, İstanbul: MEB, 1972, s. 42.

²⁶ Mehmet Altay Köymen, Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi III. Cilt Alp Arslan ve Zamani, 5. Baskı, Ankara: TTK, 2011, s. 1.

²⁷ Nesimi Yazıcı, a.g.e., s. 217-220.

²⁸ Mustafa Demir, a.g.e., s. 170.

²⁹ Reşidü’l-din Fazlullah, Cami’ü’t-Tevarih Selçuklu Devleti, Erken Göksu ve H. Hüseyin Güneş (çev.), 2. Baskı, İstanbul: Selenge Yayınları, 2011, s. 123.

başlamışlardı. Melikşah hem saldırıları, hem de isyanları başarıyla püskürttü. Melikşah, Hasan Sabbah ve Batıniler'le mücadeleyi bir devlet politikası haline getirdi. Veziri Nizamül-mülk, Batıniler tarafından öldürüldü. Melikşah'da, vezirin ölümünden bir ay sonra vefat etti.³⁰

Melikşah zamanında Çin sınırlarından, Akdeniz kıyılarına, Kafkas Dağlarından Hint denizine kadar uzanan Büyük Selçuklu Devleti, Sultanın ölümü üzerine sarsıntıya uğradı.³¹

Melikşah'ın ölümünden sonra geride Berkyaruk, Mehmet Tapar, Sencer ve Mahmud adlarında dört oğlu kalmıştı. Melikşah öldüğünde Bağdat'ta hatunu Terken Hatun ve en küçük oğlu Mahmud kalmıştı. Tahta Berkyaruk geçmesi gerekirken, Terken Hatun oğlu Mahmud'u tahta geçirmek istiyordu. 1092 tarihinde Terken Hatun dört yaşındaki oğlu Mahmud'u Selçuklu tahtına oturttu. Berkyaruk'da, Rey şehrinde sultanlığını ilan etti. Terken Hatun saltanat mücadelesi verirken İshah'da öldü, oğlu Mahmud'un da çiçek hastalığından ölmesi üzerine Selçuklu tahtına Berkyaruk geçti.³² Berkyaruk aynı yıl Suriye Selçuklu hükümdarı olan Tutuş ile mücadeleye başladı. Bu mücadeleyi Berkyaruk kazanırken, Tutuş savaş meydanında hayatını kaybetti. Daha sonra Berkyaruk'un karşısına kardeşi Muhammed Tapar çıktı. İki kardeş beş defa karşı karşıya geldi. Muhammed Tapar'ın yenilmesinin ardından barış imzalandı. On iki yıl süren bu saltanat mücadelesi sırasında Haçlılar amaçlarına ulaşmış, Türkiye Selçuklu Devleti toprak kaybetmiş, Batıniler ise iyice kuvvetlenmişti. 1104 yılında Berkyaruk vefat edince yerine Muhammed Tapar geçerek Selçuklu Devletini yeniden toparlamayı başardı.³³

Muhammed Tapar tahta çıktıktan sonra İsmaili faaliyetlerini ele aldı. İlk olarak İsmaililer'in elinde bulunan Şahdiz Kalesi üzerine asker sevk etti. Şahdiz Kalesi fethedildi. Sultan, aldığı sert tedbirlerle, İsmaili faaliyetlerini tamamen durdurmayı başaramadıysada, hızını önemli ölçüde yavaşlatmayı başardı. Haçlılarla mücadeleye de önem veren Muhammed Tapar 1118 yılında vefat etti.³⁴

³⁰ Faruk Sümer, a.g.m., s. 370.

³¹ Mustafa Demir, a.g.e., s. 101.

³² a.g.e., s. 103-106.

³³ Faruk Sümer, a.g.e., s. 370.

³⁴ Osman G. Özgüdenli, Selçuklular Cilt I Büyük Selçuklu Devleti Tarihi (1040-1157), 1. Bakı, Ankara: İsam Yayınları, 2013, s. 224-231.

Büyük Selçuklu Devleti'nin son hükümdarı Sultan Sencerdir. Budist Karahitayların Maverâünnehir'de hâkimiyet kurmalarına engel olamadı. Oğuzlar ile karşı karşıya gelen Sencer yenilgiye uğrayıp Oğuzların elinde üç yıl esir kaldı. Esareten kurtulan Sultan Sencer 1157 yılında vefat etti. Sultan Sencer'in ölümüyle Büyük Selçuklu Devleti tarih sahnesinden ayrılmış oldu.³⁵

2.2. Selçuklu Devleti'nin Türk ve Dünya Tarihi Açısından Önemi

Selçuklu imparatorluğu Türklerin kurduğu dört büyük imparatorluktan üçüncüsüdür. Temelleri Horasan'da atılmış olsa da kendinden önceki Türk devletlerinden farklı bir özellik göstermiştir. Bu özellik eski Türk topluluklarının hâkimiyet anlayışıyla İslam'ı ahenkli bir şekilde birleştirmesidir. Böylece Türklerin, İslami düşüncelere alışmasını sağlayan, ilk büyük ve sağlam siyasi yapısıyla Selçuklu Devleti, Türk tarihinin akışına yeni bir yön vermiştir. Aynı zamanda İslam dininin inançlarıyla donatarak zenginleştirdiği Türklüğe yeni ve köklü bir güç kazandırmıştır. Bu güç bütün Türk topluluklarında ve siyasi kuruluşlarında kendini öyle bir göstermiştir ki Selçuklunun damgası günümüzde bile devam etmiştir.³⁶

Göçebe bir topluluk olarak Horasan'a giren Selçuklular daha sonra İran coğrafyasında güçlü bir devlet kurmayı başarmışlardır. Kısa bir süre sonra ise imparatorluğa dönüşmüştür. Çin sınırlarından, İstanbul önlerine, Aral gölü ve Kafkaslardan, Kızıldeniz ve Mısır'a kadar büyük bir coğrafyaya hükmetmişlerdir. Selçuklu sultanlarının uzak görüşlü siyasetleri sayesinde göçebe Türk boyları Azerbaycan ve Anadolu'ya göç ederek bu bölgelerin yurt edinmelerini sağlamışlardır. Yakındoğu'da uzun bir süre devam edecek olan Türk hâkimiyetinin de başlangıcını oluşturmaktadır.³⁷

Türk, İslam ve dünya tarihinin en önemli olayı hiç kuşkusuzdur ki Malazgirt zaferidir. Bu zafer aynı zamanda bir İnkılâbın başlangıcıdır. Bu zafer sayesinde Türk-İslam tarihi yeni bir yükseliş çağına yaklaşmıştır. Bu zafer Anadolu'nun kapılarını Türklere sonuna kadar açmış, gelecekte Bizans Devletinin yıkılmasına ve Anadolu'nun Türk yurdu haline gelmesine zemin hazırlamıştır. Bundan sonra Anadolu'da yeni siyasi oluşumlar ortaya çıkmıştır. Bütün bunların dışında, Malazgirt zaferi, Batı İran ve

³⁵ Faruk Sümer, a.g.m., s. 371.

³⁶ İbrahim Kafesoğlu, a.g.e., s. 1.

³⁷ Osman G. Özgüdenli, a.g.e., s. 13.

Azerbaycan'da toplanan kalabalık Türkmen gruplarının önünü açarak daha geniş bir coğrafyanın kaderi üzerinde etkili olmuştur.³⁸

Türklerin İslam medeniyetine girmeleri yalnız Türk ve İslam tarihinin bir dönüm noktasını teşkil etmekle kalmaz, dünya tarihinde de önemli olaylardan biridir.³⁹

İslam dünyası büyük bir buhranın içerisine doğru sürüklendiği zaman diliminde Türkler kitleler halinde İslamiyeti kabul ediyordu. İslam medeniyetinin karşılaştığı bu buhranı yatıştırmak ayrıca İslam medeniyetine hız ve istikamet verip İslam'ın XVI. asra kadar dünyanın üstün bir medeniyeti olarak yaşayabilmesini sağlayan göçebe Oğuzların İslamlaşması ve bunun sonucunda da Büyük Selçuklu Devletinin kurulmasıdır. Artık bundan sonra İslam medeniyeti yeni bir safhaya girdi. İslam tarihi Selçukluların ve Osmanlıların bir eseri olarak zamanımıza kadar gelen istikamet içerisinde yer aldı. Oğuzların Selçuklu sultanları idaresinde kurulan bu büyük devlet, İslam âlemi siyasi kargaşadan kurtardığı gibi aynı zamanda başlıca düşmanları olan Bizanstan da kurtarmıştır. Selçuklular, Anadolu'nun Türkleşmesini sağlayan büyük bir tarihi oluşuma da imkân sağlamıştır. Anadolu'nun Türk vatanı haline gelmesi aynı zamanda cihanşumül Osmanlı imparatorluğunun doğmasına vesile olmuştur. Bu yeni vatan olan Anadolu sadece Türk milleti için değil bütün İslam âlemi için kale vazifesini almıştır.⁴⁰

Türk tarihinin akışını değiştiren Selçuklular aynı zamanda, İslam medeniyeti tarihinde de yeni bir devir açmıştır. Devlet idaresi, teşkilat, edebiyat, sanat alanında Selçuklular kendini hissettirmiştir.⁴¹ Mesela ilk medrese (üniversitelerin) bir ilim ocağı haline gelmesi ve İslam âleminde yayılması ve herkese açılması Selçuklu Devletinin eseridir.⁴² Selçuklular Bizans devrinde tam bir maddi manevi anlamda sükût içinde bulunan, Haçlıların da daha harap hale getirdiği Anadolu'yu süratle inşa ve imar etmişlerdir. Anadolu'da bugün hala yaşamakta olan cami, medrese, hastane, kervansaraylar gibi eserler bırakmışlardır.⁴³

Selçukluların dünya tarihi sahnesine çıkmasıyla, siyasi güçlerin konum ve dengeleri değişmiştir. Ekonomide bazı değişiklikler doğurmuş, bunun sonucunda da

³⁸ a.g.e., s. 158-159.

³⁹ Osman Turan, Selçuklular ve İslamiyet, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1999, s. 1.

⁴⁰ a.g.e., s. 16.

⁴¹ İbrahim Kafesoğlu, a.g.e., s. 123-124.

⁴² Osman Turan, Selçuklular ve İslamiyet, s. 20.

⁴³ Osman Turan, Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti, 8. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1999, s. 17.

Doğu ülkelerinin sosyal, kültürel, etnik süreçlerini etkilemiştir.⁴⁴ XI. XII. Yüzyıllardaki fetihlerde aktif olan Türk göç dalgası İran, Kuzey Afganistan, Arap, Irak, Suriye, Filistin, Güney Kafkasya ve Küçük Asya'ya kadar etkili olmuştur. Orta Asya, İran, Irak, Suriye ve Mısır topraklarında Türkçe konuşan karmaşık etnik gruplar oluşmuştur. Selçuklu boyları, ana kitlenin yanısıra özellikle Türkmen, Azerbaycan ve Türkiye'nin etnik tarihinde önemli bir rol oynamıştır.⁴⁵

Selçuklular dünya tarihinde büyük öneme sahiptir. Özellikle Türklerin Anadolu'daki varlığı, Avrupa tarihini çok derinden sarsmıştır. Malazgirt zaferinden sonra yer alan süreçte Haçlı seferleri Doğu-Batı arasındaki ilişkide önemli bir yere sahiptir. Ortaçağ'ın karanlık devresini yaşayan Avrupa, Selçuklu idaresinde yaşayan Doğu'yu tanımış, ilim, fikir, ticaret ve teknik sahalarında faydalar sağlamış ve Batıya geçen bu medeniyetler Avrupa'da, Rönesans'ın doğmasına yol açmıştır. Avrupa'daki üniversiteler, Türk-İslam çevreleri ile iletişime geçmiştir. Böylece Türk-İslam düşünce ve ilmi Avrupa'ya aktarılmıştır. Türk-İslam dünyasını tanıyan Avrupa'da artık Ortaçağ derebeylik rejimi yıkılmış, çağdaş devlet düzeninin kurulmasını sağlamıştır.⁴⁶

2.3. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde tarih öğretmenleriyle ilgili yapılan araştırmalar taranarak ele alınmış ve yapılan araştırmalar özetlenerek verilmiştir.

Safran'ın tarih dersine yönelik araştırmasında “lise öğretmen ve öğrencilerine göre tarih dersinin amaçları doğrultusunda araştırma” yapılmaktadır. Araştırma grubunu Ankara (Merkez) ilinde liselerde görev yapan 40 tarih öğretmeni ve aynı liselerde öğrenim gören 120 öğrenci oluşturmaktadır.⁴⁷ Araştırmanın ortaya çıkardığı sonuç ise tarih öğretmenlerinin önemli bir bölümü öğrettikleri bilgileri niçin öğrettiklerine dair bilgiye sahip olmadıklarını gösterirken, öğrencilerin ise tarih dersini niçin öğrendiklerine dair bilgilerinin olmadığı sonucu çıkmaktadır.⁴⁸

⁴⁴ Sergey Grigoreviç Agacanov, Selçuklular, Ekber N. Necef ve Ahmet R. Annaberdiyev (çev.), İstanbul: Ötüken, 2006, s. 101.

⁴⁵ a.g.e., s. 19.

⁴⁶ İbrahim Kafesoğlu, a.g.e., s. 123-124.

⁴⁷ Mustafa Safran, Lise Öğretmen ve Öğrencilerine Göre Tarih Dersinin Amaçları, Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler içinde (13-17), Ankara: Gazi Kitabevi, 2006, s. 15

⁴⁸ a.g.e., s. 16

Safran'ın "1993 yılında Ankara il merkezinde, 20 lise ve dengi okuldaki 80 tarih öğretmenine uyguladığı ankette, öğretmenlerin %67'si gezi yöntemini hiç kullanmadığını, %3 ise sık sık kullandığını ifade etmiştir".⁴⁹

Mutluer "Tarih Derslerinin Demokrasi Eğitimdeki Yeri: Öğretmen Görüşleri" adlı çalışmasındaki amacını tarih öğretmenlerinin demokrasi hakkındaki görüşlerini belirlemek ve demokrasi konusunu anlatırken hangi etkinlikleri kullandıklarını aynı zamanda nasıl problemlerle karşılaştıklarını ortaya koymak için gerçekleştirmiştir. Trabzon ilinde görev yapan 110 tarih öğretmenine uygulanan bu araştırmada 90 öğretmene anket formu uygulanırken 24 tarih öğretmenine de yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi ile ilgili teorik bilgilere sahip olduğunu ve demokrasi eğitimine karşı olumlu tutumlarının olduğu görülmüştür. Demokrasi eğitiminin öğrencilere kazandırılmaya çalışılan bir kazanım olduğu da sonuçlar arasında yer almaktadır.⁵⁰

Demircioğlu "tarih öğretmenlerinin dokuzuncu sınıf tarih ders kitabındaki görseller hakkındaki görüşleri" adlı yüksek lisans tez çalışmasındaki amacı Trabzon ilinde yer alan tarih öğretmenlerinin dokuzuncu sınıf tarih ders kitabındaki görseller hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda ise araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin dokuzuncu sınıf tarih ders kitabındaki görsellerin nasıl kullanılması hakkında yeterince bilgilerinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca dokuzuncu sınıf tarih ders kitabında yer alan görsellerin bir kısmının metinlerle uyumlu olmadığı, bazı görsellerin ise açık net ve anlaşılır olmadığı sonucuna " ulaşılmıştır".⁵¹

Başak "12. Sınıfta okutulan çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersinin kazanımlarının gerçekleşme seviyesine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans çalışmasında ki amacı Dünyada ve Türkiye de yaşanan olayların nasıl anlatıldığı ve daha iyi bir müfredat programı nasıl

⁴⁹ Mustafa Safran, "Okul Dışı Tarih Öğretimi", Bahri Ata, Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler içinde (53-60), Ankara: Gazi Kitabevi, 2006, s. 59

⁵⁰ Celal Mutluer, "Tarih Derslerinin Demokrasi Eğitimindeki Yeri: Öğretmen Görüşleri", (Y. Lisans, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009),

⁵¹ Ebru Demircioğlu, "Tarih Öğretmenlerinin Dokuzuncu Sınıf Tarih Ders Kitabındaki Görseller Hakkındaki Görüşleri", (Y. Lisans, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011),

hazırlanmalıdır. Sonuç olarak ise öğretmen ve öğrencilerin bu dersin bulunmasını faydalı bulurken ders saatini ise yetersiz bulmaktadırlar.⁵²

Günel'in "Tarih öğretmenlerinin yapılandırmacı eğitim uygulamaları hakkındaki görüşleri: Erzurum örneği". Konulu yüksek lisans tezinin amacı tarih öğretmenlerinin yapılandırmacı eğitim uygulamaları hakkındaki görüşleri belirlemektir. Bu araştırmada elde edilen veriler sonucunda ise katılımcı tarih öğretmenlerinin yapılandırmacı eğitim konusunda yüzeysel bilgilere sahip oldukları sonucuna ulaşılrken yeni tarih programının alt yapısını oluşturmadan uygulamaya geçildiği düşünülmektedir. Yine araştırmanın sonucunda yapılandırmacı eğitim hakkında hizmet içi eğitim almak istediklerini, yeni tarih ders kitaplarını olumlu bulduklarını ve yeni tarih programının uygulanmasında en çok teknoloji eksikliği olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.⁵³

Ermiş'in "Tarih öğretmenlerinin araştırma inceleme yoluyla öğretim stratejisi hakkında görüşleri: Uşak örneği". Bu çalışmasının amacı Uşak ilinde yer alan tarih öğretmenlerinin araştırma-inceleme stratejisi hakkında görüşlerine başvurarak bilgi toplamaktır. Araştırmanın sonucu ise, tarih öğretmenlerinin araştırma-inceleme stratejisi hakkında yeterince bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca tarih öğretmenleri araştırma-inceleme stratejisi hakkında olumlu görüşlere sahip oldukları sonucuna da ulaşılmıştır.⁵⁴

Aksakal "Tarihi mekân kullanımıyla ilgili tarih öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi: Trabzon örneği". Aksakal'ın bu çalışmasındaki amacı tarih öğretmenlerinin tarihi mekân kullanımıyla ilgili tarih öğretmenlerinin görüşlerini değerlendirmiştir. Bu amaç doğrultusunda Trabzon'da görev yapan 53 tarih öğretmeniyle görüşmüştür. Bu verilerin değerlendirmesi sonucunda ise tarih öğretiminde tarihi mekân kullanımının öğrenme kalitesini artırdığını ama tarih öğretmenleri tarafından çok tercih edilmediği sonucuna varılmıştır.⁵⁵

⁵² Mesut Başak, "12. Sınıfta Okutulan Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersinin Kazanımları Gerçekleşme Seviyesine İlişkin Öğretmene Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi", (Y. Lisans, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2011),

⁵³ Hasan Günel, "Tarih Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Eğitim Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri", (Y. Lisans, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2011),

⁵⁴ Hilal Ermiş, "Tarih Öğretmenlerinin Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi Hakkındaki Görüşleri: Uşak Örneği", (Y. Lisans, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2012),

⁵⁵Sona Aksakal, "Tarihi Mekan Kullanımıyla İlgili Tarih Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Trabzon Örneği", (Y. Lisans, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2015),

BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada betimsel tarama yöntemi uygulanmıştır. Nitel araştırma “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği” araştırmaya denir.⁵⁶

Nitel araştırma “insanların yaşam tarzlarını, öykülerini davranışlarını, örgütsel yapıları ve toplumsal değişmeyi anlamaya dönük bilgi üretme süreçlerinden biridir.⁵⁷

Betimsel tarama yöntemi ile yapılan bu araştırma sayesinde tarih öğretmenlerinin Selçuklu algısı üzerine görüşlerinin aydınlatılması sağlanmıştır. Araştırmada tarih öğretmenlerinin Selçuklu algısı üzerine görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın betimlenmesi, konuyla ilgili durumun ne olduğu, konuyla ilgili neler yapılabileceği öğretmen görüşleri üzerine oluşturulmuştur. Bundan dolayıdır ki burada kullanılması gereken en uygun yöntemin konunun amacı ve problemi göz önüne alındığında betimsel tarama yöntemi olduğu ortaya çıkmıştır.

3.2. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmada üçtürveri toplanır. “çevreyle ilgili veri”, “süreçle ilgili veri” ve “algılara ilişkin veri”.⁵⁸ Çevreyle ilgili verilerde araştırmanın yapıldığı ortamın sosyal, psikolojik, kültürel, fiziksel özellikleriyle ilişkilidir. Bu tür verilerin amacı sürece ve algılara ilişkin veri toplamada temel oluşturur ve karşılaştırma yapabilme olanağı yaratır. Süreçle ilgili verilerde ise araştırma süreci boyunca neler olup bittiğine dair bilgilerin toplanması ve bu sürecin araştırma grubuna olan etkisini inceleyen veriler yer alır. Algılara ilişkin verilerde de araştırma grubuna dahil olan kişilerin süreç hakkındaki düşünceleri bulunmaktadır. Bu üçtürveriyi toplamak içinde nitel veri toplama yöntemleri kullanılmaktadır. Bunlar, görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesidir. Bu yöntemler içerisinde en sık kullanılan görüşmedir.⁵⁹

Araştırmanın konusu ve amacı doğrultusunda kullanılmasına karar verilen betimsel tarama yönteminin içeriğine uygun veri toplama aracı olarak görüşme

⁵⁶ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemi, Ankara: Seçkin Yayınları 7. Baskı, 2008, s. 39

⁵⁷ Murat Özdemir, Nitel veri Analizi, Sosyal Bilimlerde Yöntem Bilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (1), s. 325

⁵⁸ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek a.g.e., s. 40

⁵⁹ a.g.e., s. 40

kullanılmıştır. Görüşme “sözlü iletişim yoluyla insanları ve onlarla ilişkili durumları anlamaya çalışan veri toplama tekniğidir”.⁶⁰“Görüşme beceri, duyarlık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi pek çok boyutu kapsamı açılarından, hem sanat hem de bilimdir”.⁶¹

Nitel bir araştırma tekniği olarak görüşme, araştırmacı ile araştırmaya katılan katılımcı arasında geçen amaçlı sözel iletişim biçimidir. Araştırmacı, araştırmakta olduğu konu hakkında önceden hazırlamış olduğu soruları ya da görüşme esnasında konuyla ilgili olarak sorulan sorular çerçevesinde katılımcının düşüncelerini ve duygularını sistemli olarak ortaya çıkarmaya amaçlamaktadır. Araştırmacı aynı zamanda katılımcının öznel düşünce ve duygularını öğrenmek ve anlamak istemektedir. Görüşme tekniği bir hipotezi test etmek değildir, asıl amaç insanların deneyimlerini ve bu deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya çalışmaktır.⁶²

Algıların ortaya çıkmasında ve yorumlanmasında görüşmeler, araştırmacı için çok önemlidir. Görüşmelerden elde edilen betimsel veriler daha sonra yapılacak olan analizler için temeldir. Yine görüşmelerde ortaya çıkan bazı görüşleri aynen raporda sunmak, bu araştırmayı okuyan kişiler için katılımcıların bakış açılarını görme fırsatı sağlamaktadır.⁶³

3.3. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evreni 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Tokat il merkezinde ortaöğretim (lise) kurumlarında görev yapan tarih öğretmenlerinden oluşmaktadır.

3.4. Araştırmanın Örnekleme

Örnekleme seçimi nitel araştırmada en önemli adımlardan biridir. Elde edilen sonuçların genellenebilirliği, örneklemin seçimine bağlıdır. “Lincoln ve Guba nitel çalışmalarda örnekleme seçiminde olabildiğince en geniş miktarda bilgi sağlayacak kişilerin seçimine yöneldiğini belirtmiştir”.⁶⁴

Nitel araştırmada örnekleme seçimi araştırma problemin özelliği ya da araştırmacının elde ettiği kaynaklarla ilgilidir. Bazen tek bir birey bile araştırmacının

⁶⁰ Sait Gürbüz, Faruk Şahin, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayınları 2. Baskı, 2014, s. 396.

⁶¹ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, a.g.e., s. 119

⁶² Abbas Türnüklü, Eğitim Bilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme” Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi- Güz, 2000-sayı 24, s. 544

⁶³ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, a.g.e., s.45

⁶⁴ Abbas Türnüklü, a.g.m., s. 548

örneklemine oluşturabilir. Bundan dolayıdır ki nitel araştırmalarda geçerli olabilecek ve her araştırmaya uyabilen örneklem belirleme yöntemleri oluşturmak mümkün değildir.⁶⁵

Araştırma evreninde görüşme için Tokat il merkezinde yer alan ancak 20 tarih öğretmenine uygulanmıştır. Bu araştırma sırasında mülakat uygulamasını reddeden 8 tarih öğretmeni de bulunmaktadır.

3.5. Araştırmanın Hazırlanması

Araştırmada kullanılan veri toplama aracının hazırlanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Bu yarı yapılandırılmış görüşme formunda araştırmanın amacıyla ilgili sorular yer almıştır.

Araştırma sorusu araştırmaya konu olan problemlerin soru olarak ifade edilmiş şeklindedir. Araştırma sorusu veya soruları araştırmanın diğer aşamalarını da etkileyen bir süreçtir. Araştırma sorusu araştırmanın kavramsal çerçevesine göre biçimlendirilmektedir.⁶⁶

3.6. Araştırmada Kullanılan Görüşme Formunun Geliştirilmesi

Görüşme formunda toplam 16 soru bulunmaktadır. Bu sorular dışında hazırlayıcı sorular niteliğinde kişisel bilgilerin yer aldığı sorularda yer almıştır. Görüşme formu dört bölümden oluşmaktadır. Görüşme formunun birinci bölümünde sorulan 3 soru tarih öğretmenlerinin Selçuklulara dair bilgileri daha çok hangi kaynaklardan elde ettiklerini belirlemek, ikinci bölümde sorulan 6 soru tarih öğretmenlerinin Selçuklu tarihini öğrencilere aktarırken daha çok hangi yöntemi tercih ettiklerini ortaya çıkarmak, üçüncü bölümde sorulan 4 soru tarih öğretmenlerinin Selçuklular'ın Türk Tarihi içerisindeki yeri konusundaki algıları ve düşüncelerinin neler olduğudur. Ayrıca tarih öğretmenlerinde bu algının oluşma nedenlerini nasıl açıkladıklarını belirlemek amacıyla dördüncü bölümde sorulan 3 soru da tarih öğretmenlerinde, Selçuklular'ın Dünya Tarihi içerisindeki yeri konusundaki algıları düşünceleri nelerdir? Bunları belirlemek amacıyla tarih öğretmenlerine bu sorular sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar doğrultusunda tarih öğretmenlerinin Selçuklu algısı üzerine görüşleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Görüşme formu 2014-2015 öğretim yılı içerisinde uygulanmıştır. Görüşme sırasında ses kaydedici cihaz kullanılmıştır.

⁶⁵ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, a.g.e., s. 87

⁶⁶ a.g.e., s. 44

3.7. Mülakatın Analizi

Araştırmada tarih öğretmenlerinin Selçuklu algısı hakkındaki görüşlerini daha derinden öğrenmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Bu teknikte araştırmacı önceden soruları hazırlar. Ama görüşmenin akışına göre soruları açarak görüşmenin akışını etkileyebilir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sahip olduğu belirli düzeyde standartlık ve aynı ölçüde esneklik sebebiyle eğitim-bilim araştırmalarına en uygun teknik görünümündedir.⁶⁷ Bu sayede katılımcılarla birebir iletişim kurulduğunda, ilave sorular yöneltme, bu sorular üzerine mimik ve tutumları gözleme imkânı olduğundan derinlemesine bilgi edinebilmek kaçınılmaz olmaktadır. Ancak; ara sorularla desteklenen ve açıklanmasına çalışılan bazı sorulara katılımcı öğretmenler yine ilgisiz bazı cevaplar vermişlerdir. Bunun nedeni şu şekilde açıklanabilir. Katılımcı öğretmenler sorunun cevabını bilmediklerinden bunu itiraf edememişler ve bu soruyu da sırf cevaplamak uğruna farklı görüşler ileri sürerek soruyu geçiştirmeye çalışmışlardır.

Betimsel analizde, daha önceden belirlenmiş konular özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya çıkardığı sonuca göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da oluşturabilir. Betimsel analizde görüşülen ya da gözlenen kişilerin görüşlerini daha etkileyici biçimde sunmak için katılımcıların görüşlerinden sık sık doğrudan alıntılar yapılmaktadır. Bu tür analizlerde amaç, elde edilen bulguları düzenlemiş ve yorumlamış şekli ile okuyucuya sunmaktır. Bu sayede elde edilen veriler sistematik ve açık bir şekilde betimlenir. Son olarak yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden sonuç ilişkileri araştırılarak bir takım sonuçlara varılır.⁶⁸

Sorulara verilen cevaplar, ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir. Ses kayıt cihazında kayıtlı olan her bir mülakat ayrı ayrı ve her ayrıntısına kadar yazılarak transkripte edilmiştir. Yazılı doküman haline getirilen kayıtlar, mülakat formundaki soruların sırası aynen alınarak bir bir analiz edilmiştir. Mülakat formu 16 soru 4 bölümden oluşmaktadır. Bu sorular sırasıyla bölüm bölüm analiz edilmiştir. Soruların analizinde, katılımcı öğretmenlerin verdikleri cevaplardan aynen alıntılar yapılmıştır.

⁶⁷ Abbas Türnüklü, a.g.m., s. 547

⁶⁸ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, a.g.e., s. 224

BÖLÜM 4: BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, Milli Eğitim Bakanlığında yer alan ortaöğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenlerin Selçuklu algısı konusuna dair görüşme sonucu elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Bu bölümde bilgi toplama amacı olarak işitsel görüş tekniğine dayalı olarak analizlerden elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemlerine göre sunularak yorumlanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığının ortaöğretim kurumlarında yer alan tarih öğretmenlerinin, Selçuklu algısına dair görüşleri ölçülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Tokat il merkezinde yer alan lise tarih öğretmenlerinin Selçuklu algısına dair 4 maddede 16 soru hazırlanmış bulunmaktadır. 11 okulda 20 tarih öğretmenin verdiği cevaplara dayanan bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

4.1. Kişisel Bilgiler

Kişisel bilgiler kısmında katılımcı öğretmenlere ilişkin cinsiyet ve çalışılan kurum türüne yönelik bilgiler yer almaktadır. Bu bilgiler tablolar halinde aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

CİNSİYET	FREKANS	YÜZDE(%)
KADIN	7	35
ERKEK	13	65
TOPLAM	20	100

Araştırma örneklemini; 7 kadın, 13 erkek olmak üzere toplam 20 öğretmen oluşturmaktadır.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Çalıştıkları Eğitim Kurumlarına Göre Dağılımı

Çalışılan Kurum Türü	FREKANS	YÜZDE(%)
Genel Lise	4	20
Meslek Lisesi	9	45
Anadolu- Fen	5	25
Diğer	2	10
Toplam	20	100

Görüşmeyle tarih öğretmenlerinin çalıştıkları kurum türlerine yönelik soruya verilen cevaplardan elde edilen veriler yukarıdaki tabloda görülmektedir. Buna göre, Genel Lise türünde 4, Meslek Lisesi türünde 9, Anadolu–Fen Lisesi türünde 5, diğer dişe türlerinden 2 Tarih öğretmeni görev yapmaktadır.

4.2. “Selçuklular” Hakkındaki Bilgilerin Daha Çok Hangi Kaynaklardan Elde Edildiğine Dair Bulgular

MEB kitaplarında yer alan Selçuklu Devleti ile ilgili verilen bilgiler konusundaki algılarının neler olduğuna dair soru yöneltilen bazı tarih öğretmenleri, ders kitaplarının yeterli olduğu görüşünü sunarken, bazı tarih öğretmenleri bu konuda MEB kitaplarının yetersiz olduğunu belirtmektedir. Bu konuda görüşmecilerden KTÖ2 görüşlerini şöyle ifade etmektedir: “Bence lise müfredatına uygun. Yeterli, zaten çok geniş bilgileri öğrenci almıyor.” Benzer şekilde ETÖ2 ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir: “Yeterlilik konusunda mı yani? Ders kitaplarında anlatılan konular yeterli, lise öğrencileri için.”

Milli Eğitim Bakanlığına ait tarih kitaplarında yer alan Selçuklu Devleti hakkındaki bilgilerin yetersiz olduğunu belirterek bu konuda sorgulayıcı cevaplar veren ETÖ13 ve KTÖ5’in açıklamaları şöyledir:

ETÖ13: Selçuklu Devleti hakkında bilgiler oldukça yetersiz. Tamamen siyasi tarih eksenli olarak veriliyor. Kültür, uygarlık ile ilgili bilgileri oldukça yüzeysel. Bilim adamlarına daha fazla yer verilmesini düşünüyorum. Örneğin siyasi anlamda Nizamül-mülk’ün de müfredat içindeki yeri çok az. Yani bir Osmanlı Devleti’ne ayrılan onun kültür uygarlığa ayrılan kısım Selçuklu için oldukça yetersiz.

KTÖ5: Milli Eğitim kitaplarını bu konuda yetersiz buluyorum. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 11. Sınıflarda 1 yıl içerisinde okutulurken Osmanlı Tarihi 10. Sınıflarda yine bir yıl içerisinde eğitim öğretim yılı içerisinde okutulurken Selçuklu konusu, Büyük Selçuklu veya Türkiye Selçuklu konusu Türk İslam ünitesi içerisinde sadece 4-6 saate sığacak çok kısa bir şekilde geçilmekte, dolayısıyla süre yetersizdir.

Milli Eğitim Bakanlığına ait tarih kitaplarında, Selçuklu Devleti'ne müfredat olarak yeterince yer verilmediğine dikkat çeken ETÖ13 aynı zamanda bu konuda neden yüzeysel bilgiler verildiğine dair cevaplar aramaktadır. Osmanlı Devleti'ne ayrılan zamanın ya da müfredatın Selçuklu Devleti'ne ayrılmadığına işaret etmektedir. Ayrıca ETÖ13 Nizamül-mülk hakkında siyasi anlamda neden bilgi olmadığını da sorgulamaktadır. Yine KTÖ5 Milli Eğitim Bakanlığına ait tarih kitaplarında Osmanlı Devleti'ne ayrılan uzun sürenin niçin Selçuklu Devleti'ne ayrılmadığına işaret etmektedir. Türk Tarihi aslında bir bütündür. Hiçbir tarih kısa ya da uzun veya önemli ya da önemsiz diye gruplandırılmamalıdır. Yetiştirilen Türk nesline ise kendi tarihi en iyi şekilde öğretilmelidir.

Akademik seviyede fazla bilgiye yer verildiğini ifade eden ETÖ9 ortaöğretimde yer alan tarih derslerinde asıl amaçlarının YGS'ye yönelik olduğunu ifade etmektedir. ETÖ9 açıklamaları şu şekildedir:

ETÖ9: Gerek yok, çünkü sınavda YGS'de falan o anlamda bilgi gelmiyor. Bilgiden ziyade daha fazla yorum içerikli geliyor. Akademik olduğu zaman öğrenciler daha fazla sıkılıyor. Biz mesela ilk üniversite mezunu olduğumuzda bunu birkaç defa denedik şeylerde 9. sınıflarda ya da diğerlerinde olduğu zaman işin özünü kaçırıyorsun ve yahut 2 saatlik bir dersin var sadece, konumuz Selçuklu Tarihi değil ki üniversite Selçuklu Tarihi'ni bir sene boyunca işliyorsun öyle bir durum değil ki! Ne yapıyorsun sen, çok olsa bir saat içerisinde Selçuklu Tarihi'ni bitirmen gerekiyor. Çünkü yeni konular var, biz ona göre daha hızlı işliyoruz. Ha sıkıntı var mı, yok. Amaç YGS olması sebebiyle öğrencilerde belli bir şekilde bildiği zaman yetiyor. Yeterli oluyor veya mesela Batıni faaliyetleri falan diğer konular olduğu zaman biraz daha ek bilgi veriyoruz.

ETÖ9 tarih kitaplarında Selçuklular hakkında verilen bilgiler konusundaki düşüncesi, fazla bilgiye gerek olmadığı yönündedir. Bunun sebebi ise YGS'de soru tarzının yorum şeklinde olmasıdır. Bu anlamda da bugüne kadar hiçbir sıkıntı yaşamadıklarını ifade etmektedir. Türk Tarihi'nde bir dönem yer alan ve Anadolu'nun vatan edinilmesini sağlayan Selçuklu Devleti'nin YGS'de soru olarak çıkmadığını belirterek anlatmanın gerek olmadığını ifade eden ETÖ9. Oysaki Selçuklu Devleti hakkında akademik bilgiyi azaltmakla YGS'de başarı artmamaktadır. Bilakis üniversite

sınav sonuçlarında çıkan tablolar vahim bir durumdadır. Kaldı ki ders öğrenme amaçlı olmalıdır, sınav ya da not amaçlı olmamalıdır. Tarih öğretmenleri dahi dersi sınava endeksli anlatıyor ise genç dimağların daha hazır bilgiye istekli olmaları bu durumun sonucudur. Sınav uğruna bilgiye aç nesiller yetiştirilmektedir.

Selçuklular konusunu derslerde öğrencilerine aktarmaya çalışan ETÖ7, ETÖ13, KTÖ1 daha çok Milli Eğitim Bakanlığının Tarih ders kitabını temel kaynak olarak kullanmayı seçtiklerini ifade etmektedirler. Tarih ders kitabına ek olarak ders esnasında üniversite yıllarında edinmiş oldukları kaynakları da kullanarak derslerde ek bilgiler sunmaktadırlar.

ETÖ7: Benim birinci derecede kaynak dediğim kendim hazırlanmam açısından Ali Sevim, Mehmet Altay Köymen, Aydın Taneri, Osman Turan, Faruk Sümer gibi hocaların kitaplarından faydalaniyorum ama sınıf ortamında ders kitabından yararlanıyoruz.

ETÖ13: Kendi resmi kitaplara. Milli Eğitimin kitaplarına bağlı kalıyorum. Ama ufak tefek alıntılar Altay Köymen'den yapıyorum. Onun Selçuklu Tarihi'ni seviyorum. Ondan yararlanıyorum.

KTÖ1: Tabi ki kaynaklarda MEB kitabını öne alıyoruz fakat bunun dışında hem MEB kitabının arkasındaki kaynakçalardan hem de bizim, ben Dil Tarih mezunuyum bizim hocalarımızdan Köymen hocamızın falan vardı, rahmetli, onların kitaplarından, onların derslerinde aldığım notlardan falan da yararlanıyorum.

Selçuklu Tarihi'ni ders kitaplarından faydalanarak anlattıklarını ifade eden Tarih öğretmenleri ek bilgiye ihtiyaç duyduklarında Selçuklu Tarihi'ni en iyi şekilde bizlere aktaran Mehmet Altay Köymen, Osman Turan, Ali Sevim gibi akademisyenlerin eserlerinden yararlandıklarını anlatmaktadırlar. ETÖ7, ETÖ13, KTÖ1 aynı kaynakları örnek vermektedirler. Üniversite yıllarında edinmiş oldukları kaynakları ya da eserleri gerektiği zamanda öğrencilerine bilgi sunmak için kullanmaktadırlar. Şunu da ifade etmenin yararlı olacağına inanıyorum ki hala Mehmet Altay Köymen, Ali Sevim, Erdoğan Merçil, Osman Turan gibi akademisyenlerin eserlerinin üzerine eserler yazılmamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığına ait Tarih ders kitaplarının yanında üniversiteye hazırlık kitaplarını da kullanan ETÖ3, KTÖ4 aynı zamanda eğitim sistemimizin üniversiteye yönelik olduğuna işaret ederlerken ne yazık ki tarih şuurundan da uzak kaldığını anlatmaktadırlar.

ETÖ3: Dergiler değil de bizim faydalandığımız Türk tarihçileri var. O tarihçilerden biz kendimiz bir takım şimdiye kadar oluşturduğumuz bir birikim var onlardan faydalaniyoruz.

Mesela İbrahim Kafesoğlu'nun olsun, Bahaeddin Ögel'i gibi olsun tarihçilerden konu ile ilgili her tarih dilimi ile ilgili onların fikirlerinden yararlanıyoruz. Yabancı tarihçilerin de tabii ki yani tabii ki o kadar çok imkânımız geniş değil. Çeviri falan olanlardan biz kendimiz yararlanıyoruz ama lisede bu Tarih dersleri diğer dersler için de aynı üniversiteye hazırlık şekline dönüştüğü için öğrenci ne kadar puan o kadar ilgi duyuyor. Puan şeylerinde de üniversite sınavlarında da tarihin etkisi azaldı. Özellikle de LYS'de yok denecek kadar az. O yüzden öğrenci çok ilgi duymuyor. Biz de onlara işte üniversite sınavlarında çıkabilecek türden bilgileri aktarmaya çalışıyoruz. Yani tarih şuurundan ziyade iş ona dönüştü. Tarih şuuru vermekten ziyade.

KTÖ4: Ben daha çok hazırlık kitaplarından yararlanıyorum. Milli Eğitim kitaplarından da yararlanıyorum ama daha çok hazırlık kitaplarından faydalıyorum. Daha az hikâyesine girip de daha çok bilgiye giriyorum. Çünkü üniversite sınavı daha çok bilgiye dayalı bu noktada temel amacımız çocuğu eğitmek ama bana kalırsa tarihi öğretirken biraz önce hocam da söyledi, aynı şeyi ilgilenen genel kültür boyutunda çocuklara işte dünya görüşü kazandıracak, milli boyut kazandıracak, toplum-sosyal boyut kazandıracak nitelikte olması gerekir. Bilmesi gerektiği ama o kadar çok detay vermek zorunda kalıyoruz ki vermek zorundayız. Çünkü üniversite sınavında çıktığı zaman çocuk afallayıp kalmamalı. Bizim eğitim sistemimiz üniversiteye yönelik.

ETÖ3 ve KTÖ4 Selçuklular konusunu anlatırken ders kitabını birinci sırada aldıklarını ama bununla beraber artı kaynaklar kullandıklarını ifade etmektedirler. ETÖ3 bu konuda kendilerinin oluşturduğu bir takım birikimlerden faydalandığını belirtmektedir. Bunun dışında tarih çevirilerinden yeterince yararlanamadıklarını zaten buna da ihtiyaç duymadıklarını çünkü lise öğrencilerinin sınav ağırlıklı derse motive olduklarını üzülerek anlatmaktadır. Bunun sonucunda da tarih şuurundan uzak nesil yetiştirildiğine işaret etmektedir. KTÖ4 yine aynı şekilde üniversite hazırlık kitaplarından faydalandığını ifade etmektedir. Çok fazla bilgi vermek durumunda olduğunu çünkü sınavda her an farklı bilgilerden sorular gelebileceğine dikkat çekmektedir. Tarih öğretmenleri arasında ders konularını öğrencilere verme metodu konusunda büyük farklılıklar gözlenmektedir. Yani kimi Tarih öğretmenleri fazla bilgiye gerek olmadığını YGS'de yorum soruları çıktığını, kimi Tarih öğretmenleri de çok fazla bilgi verilmesi gerektiğini çünkü her an YGS'de farklı sorular çıkabileceğini ifade etmektedir. Sonuçta Tarih öğretmenleri sınav ağırlıklı ders anlatmaktadır.

Tarih öğretmenlerinden ETÖ8 ve KTÖ5 Selçuklular konusunu anlatırken müfredat konularını yetiştirememesi endişesiyle fazla kaynak kullanmadıklarını belirtmektedirler. Bu konuda ETÖ8 açıklaması şu şekildedir:

ETÖ8: Pek fazla kaynaktan yararlanamıyoruz. Şöyle ki lise müfredatını yetiştirmek çok zor olduğu için yani Selçuklular konusu nerdeyse bir ders bile zaman ayıramıyorsunuz. Dediğim gibi zaman az Selçuklu konusu Büyük Selçuklular, Türk İslam Devletleri konusunda sadece önemli Türk İslam Devleti falan oluşunu bahsediyoruz. Anadolu Selçuklu Devleti'nin Haclı Seferleri vesaire şeklinde. Öyle sıkışık müfredatımız var ki bir ders bile ayıramıyoruz.

KTÖ5: Anlatılan dersin çok ana hatları ile anlatılmak durumunda olması yani dersin 4 ya da 6 saat gibi kısa bir sürede verilmeye çalışılması çok da ayrıntıya girdiğimizde konunun bitirilmesini engelliyor. O yüzden hep müfredata paralel gitmek anlamında hem de yetiştirmek zorunda olduğunuz o müfredatı bitirmek anlamında siz özetleyerek geçiyorsunuz.

ETÖ8 zamanın çok kısıtlı olduğunu Selçuklular konusuna yeterince vakit ayıramadıklarını belirtmektedir. Ayrıca ETÖ8 bu yüzden ek kaynak kullanmadıklarını ifade etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarih kitaplarında Osmanlı Devleti'ne çok fazla yer ayırdığı için zamanı da ona göre ayarlamaktadır. Zaten sınavlarda da Selçuklular konusuna dair pek fazla soru sorulmamaktadır. Yine KTÖ5 Selçukluların ana hatları ile kısaca anlatıldığına işaret etmektedir. Bir eğitim-öğretim yılında Selçuklu Devleti'ne dair 4 ya da 6 saat ders işlendiğine işaret eden KTÖ5 bu yüzden fazla kaynak kullanmadığını ifade etmektedir.

“Türk tarihçilerinin yanında yabancı tarih araştırmacılarının bilgi ve görüşlerini de derslerde kullanıyor musunuz ve bu bilgileri kullanırken tarih öğretmeni olarak yeterince objektif olabiliyor musunuz?” sorusuna ise milli duygularla hareket ettikleri için gerçek anlamda objektif olamadıklarını ifade eden ETÖ3 ve ETÖ6 bu konuda şu şekilde açıklama yapmaktadırlar:

ETÖ3: Tarih de objektiflik olabilir. Olduğunu düşünmüyorum. Çünkü herkesin bir dünya görüşü vardır. Sahip olduğu mensubiyeti vardır. Bu mensup olduğu bir konu ile ilgili bakış açısı mutlaka taraflıdır, yanlıdır. Ben öyle düşünüyorum ama yani mümkün olduğunca insanları yanıltarak işte bir takım şeyleri yanlış da olsa işte bizimdir, falandır diye ona da gitmiyoruz. Mümkün olduğunca tabi ki objektif olmaya çalışıyoruz. Ama ne kadar olabilir onu bilemiyorum. Mensup olduğunuz bir millet var. Kendi ülkenizin tarihi, milli tarihimiz ona bir de buralarda eğitimde amaçlanan bir hedef var bu amaçlar doğrultusunda lise öğrencisine nasıl bir işte şey verilecektir. Hedef bizim hedeflerimiz var. Milli Eğitim Bakanlığının belirli hedefleri var. O hedefler doğrultusunda bir tarih şuuru kazandırma bizim çabamız. Dolayısıyla çok objektif ilmi olmaktan ziyade belki de biraz daha taraf olabiliriz. Kendi kültürümüz doğrultusunda.

ETÖ6: Zaman zaman kullandığımız oluyor. Özellikle kitaplarımızda da bunlara yer veriliyor tabi ki yani özellikle Selçuklu konusunda öğrencilerimizin objektif bir şekilde daha sağlıklı bilgilere ulaşması için zaman zaman bunlara da başvurduğumuz oluyor tabi ki. Bu konuda objektif olmaya çalışıyoruz ama daha çok milli duygularla hareket ettiğimiz söylenebilir.

ETÖ3 tarihte ne kadar objektiflik olabileceğini sorgulayan cümlesiyle dikkat çekmektedir. Her milletlin kendine ait bir tarih anlayışı vardır. İster istemez bu tarih anlayışı yanlı olmaktadır. ETÖ3 kendimize ait olmayana hiçbir zaman sırf milli menfaatler için kullanmadığına işaret etmektedir. Genç dimağları sırf kendi menfaatimiz için yanıltılmak en büyük haksızlıktır. Çünkü Türk tarihiyle birlikte yeni nesil, öğretmenlere emanettir. Milli Eğitim Bakanlığının hedefleri doğrultusunda bir tarih şuuru kazandırılmalıdır. ETÖ6 zaman zaman kitaplarda yer alan yabancı kaynaklardan örnek verdiklerini ifade etmektedir. Ama yine de milli duygular ağır bastığı için ne kadar objektif olabildiklerini bilmediğini vurgulamaktadır.

Yabancı tarih kaynaklarını örnekler vererek derslerinde kullandıklarını ifade eden ETÖ4 ve ETÖ13 objektiflik konusunda ayrılmaktadırlar. Bundan dolayıdır ki ETÖ4 verdiği örneğin objektif olduğuna inanırken, ETÖ13 objektiflik konusunda çok üst düzeyde yararlanamadığına dikkat çekmektedir. Yabancı tarih kaynaklarını derslerinde kullanırken çok objektif olduğunu aktaran KTÖ1 bu yönde mezun öğrencilerden dönüşler aldığına dair sonuç bildirisinde bulunmaktadır.

ETÖ4: Urfalı Mateos'un vs. gibi objektifliğine inandığımız tarihçileri kullanabiliyoruz. Urfalı Mateos'un görüşleri biraz daha özellikle de hükümdarla ilgili iyi niyetlerinden dolayı biraz daha objektif olduğu ifade ediliyor.

ETÖ13: Selçuklular konusunda nedir, çeşitli gizli yazıları işte Bizans kroniklerinden alıntılar. Yani bu alıntılar tamamen nedir. Bizim kitaplarımıza yansımış bir şekildedir. Hani onların Süryani kaynaklarını, Ermeni kaynaklarını bire bir bilmemin öğretmen olarak benim kendi özelimde bilmemim imkânı yok zaten. İmkânım olmadığı içinde onları bire bir kullanamıyorum. Ama nedir diyelim, Stefanos Yerasimos'un Bizans tarihi oradan yararlanabiliyorum. O da Selçuklular ile ilişkilerinde bize küçük referanslar veriyor çok üst referanslar vermiyor. Ya tabi ki objektiflik dediğimiz zaman çok üst düzeyde yararlanmıyoruz. Verirken de Selçuklu üzerinde değil de daha çok Hun özelinde verirken seviyorum. Örneğin Priskos'un Atilla'yı anlatmasını, tasvir etmesini falan anlatmayı seviyorum. Örneğin Kılıç Arslan'ın yine İznik'i fethi, Kırgız savaşçılardan yararlanması ve İznik'teki Kırgız mezarları, mezarlardaki türbesi onu vermeyi seviyorum. Haçlılara karşı mücadele de Bizans'ların hem haçlılar hem de Selçuklular ile ilgili görüşleri. Miryokefalon Savaşı'nı verirken Bizans'lı kroniklerin boğaza girmemeleri konusunda imparatoru ikna

etmeye çalışmalarına rağmen imparatorun girmesi yani onları veriyoruz. Çok çok detaylı vermiyorum zaten yabancı kaynak Bizans'tan ziyade genelde Arap gezginleri Selçuklu ülkesine gelmesi. İbn-i Batuta'nın alıntıları gezilerindeki alıntıları Türklerle ilgili yaşam biçimi ile ilgili bir takım bilgileri onları vermeyi tercih ediyorum.

KTÖ1: Kesinlikle kullanıyorum, yani özellikle biraz önce bahsettiğim gibi birçok kitap ismi veririm, alıntı yaparım öğrencilerime muhakkak bunları belirtirim ki ben şanslı öğretmenim o konuda öğrencilerimiz iyi bizim Anadolu Lisesinde. Verdiğim ve alabildiğim öğrenciler çoğunlukta. Dergiler de bazı tarih dergileri var. Atlas tarih dergisi falan var, ben baz alırım her zaman. Orda da mesela bir sürü bildiğim üniversite kökenli akademisyenlerin kitapları, görüşleri makaleleri onlardan muhakkak yararlanıyorum. Aldığım şeyler oluyor yani hepsinden değil çünkü kitaplarda çok fazla yani. Mesela Selçuklu için çok fazla kitap olmasa da Osmanlı, İnkılap Tarihi için bu çok fazla ya özellikle dikkat ediyorum. Kesinlikle çok objektif olduğuma inanıyorum. Bütün öğrencilerimden de geri dönüşler böyle. Mezun olan öğrencilerimden bahsediyorum şimdikilerden değil.

Yabancı kaynakların objektif olduğuna, Urfalı Mateos'un hükümdarlar ilgili görüşlerinin iyi niyetli olduğuna inanan ETÖ4 bu doğrultuda derse katkı yaptığını açıklamaktadır. Yine ETÖ13, ETÖ4 kadar objektifliğine inanmasa da yabancı kaynakları kullandığını ifade etmektedir. En eski Türk tarihinden başlayarak örnekler vermektedir. Priskos'un, Atilla'yı anlatmasını, yine Kılıç Arslan'ın Kırgız savaşçılarından yararlanmasını, Bizanslıların hem Haçlılarla ilgili hem Selçuklularla ilgili görüşlerini aktarmaktadır. Selçuklularla ilgili olarak Arap gezgini İbn-i Batuta'nın gezintilerdeki gözlemleri kullandığını anlatmaktadır. KTÖ1 yabancı kaynak kullandığını ifade ederken örnek vermemektedir. Ayrıca bu kaynakları kullandığı için mezun öğrencilerinden de olumlu dönüşler aldığını ifade etmektedir. Dersi daha aktif ve kalıcı hale getirmek için tarih öğretmenleri, objektif olabileceğine inandıkları yabancı kaynaklar kullandıklarını açıklamaktadırlar. Selçuklu tarihi ile ilgili çok fazla yabancı kaynak ismi kullanılmamaktadır. Bu da Tarih öğretmenlerinin kendilerini yenileyemediklerini ve araştırmacı olmaktan uzak olduklarını göstermektedir. Değişen dünyada medeniyetler arası birçok alışveriş olmaktadır. Bundan dolayıdır ki Büyük Selçuklu Devleti'ni, araştırıp kendi düşüncelerini olumlu ya da olumsuz olarak aktaran birçok yabancı araştırmacı yazar bulunmaktadır. Önemli olan Tarih öğretmenlerinin daima kendilerini yenileyebilmeleridir. Çünkü yeni nesillerin daha yeni, daha doğru bilgilere ihtiyacı olmaktadır.

Yabancı tarih araştırmacılarının eserlerini kaynak olarak derslerde kullanmadığını belirten KTÖ7 “Kullandığım söylenemez. Kullanmıyorum” ifadesi yer almaktadır. KTÖ4 yabancı tarih kaynaklarını kullanmadığını, sebebini de bu kaynaklara Türk tarihi açısından güvenmediğine dikkat çekmektedir.

KTÖ4: Kullanmıyorum. Çünkü çok kullanmıyorum kullanmıyorum derken gerektiğinde kullanıyorum ama çok kullanmıyorum. Çünkü biz yanlıyız ama onlar da yanlılar. Ben Tarih anlatırken kendi kültürümü yansıtmayı tercih ederim. Çünkü aynı şekilde tarih bir sözel bir derstir sosyal yanı ağırdır. Bu nokta da daha çok milli ruh verilmesi taraftarıyım. İnsanların milli duygularının aşılmasında etkili olan bir ders. Bu nokta da açıkçası tarih yazarlarını hangi milletten olursa olsun yansız olduğunu düşünmüyorum. Özellikle Avrupa tarihçilerinin Türk tarihine bakış açısını çok iyi biliyorum ve bizim tarihimizi yazarken ne kadar çarpırdığını da çok iyi biliyoruz. Bu noktada ben daha çok kendimize yöneliyorum. Objektif olamıyorum. Şu bilgileri verirken tarihte objektiftir diyoruz ama bütünü ne kadar objektiftir.

KTÖ7 yabancı kaynak kullanmadığını tek bir cümle ile ifade etmektedir. KTÖ4 milli ruhun verilmesi gerektiğine inandığını ayrıca Avrupa tarihçilerinin Türk tarihi konusunda objektif olmadığına da işaret etmektedir. Bu yüzden KTÖ4 sözel bir ders olan tarih dersinde daha milli manevi duyguların daha ağır basması gerektiğini açıklamaktadır.

4.3. Tarih Öğretmenlerinin Selçuklu Tarihi’ni Öğrencilere Aktarırken Daha Çok Hangi Yöntemi Tercih Ettiklerine Dair Bulgular

Selçuklu hükümdarlarını öğrencilere daha iyi tanıtır ve hükümdarlara dair önemli olayları daha iyi öğretmek için Tarih öğretmenleri derslerinde çeşitli yöntem ve teknikleri kullandıklarını açıklamaktadırlar. ETÖ6 ve ETÖ12 öğrenci merkezli ders işlediklerine dikkat çekmektedirler. ETÖ6 öğrencileri ile birlikte derse hazırlık yaptıklarını ve bunun da dersi daha zevkli hale getirdiğini ifade etmektedir. ETÖ12 ise daha az öğrenciye sahip olduğunu, bazen konuyu aktaran taraf olduğunu da belirtirken buna rağmen fikir geliştirmeyi derslerinde kullanabildiğini açıklamaktadır.

ETÖ6: Özellikle önemli devlet adamlarının önemli özelliklerini kavratırken şunları kullanıyoruz daha çok o kişinin özelliklerini ben kimim şeklinde sorular sorarak, yani ben kimim oyunu diyoruz biz ona bir takım özelliklerini sıralayarak birbirlerine öğrencilere soru kartları hazırlattırıyoruz. Ve birbirlerine sormalarını istiyoruz. Örneğin Alparslan öğretmek istiyorsak ya da Alaaddin Keykubat öğretmek istiyorsak ya da onların işte yaptıkları ile ilgili özellikle, öğrencilere daha önceden evde bilgi kartları hazırlamasını istiyoruz ve bunu sınıfta arkadaşları ben kimim şeklinde sormalarını istiyoruz bu şekilde

pekiştiriyoruz. Daha çok bu yöntemi kullanıyoruz. Evet inanıyoruz. Öğrenciler de zaten hoşlanıyor. Zaman zaman ben kimim dışında boşluk doldurma ya da doğru mu yanlış mı şeklinde etkinlikler yaptığımız zaman öğrencilerin derse katılımı ve ilgilerinin daha fazla olduğunu hatta bazen bulmaca şeklinde etkinlikler de yapıyoruz. Bulmaca şeklindeki etkinliklerle ilgilerinin daha da arttığını görüyoruz.

ETÖ12: Aktarıken tabii ki küçük slaytlar da oluyor. Etkinlik kavramı olarak bizim müfredatlarımızda 9.sınıf konuları olarak etkinlik kavramı olarak gidiyoruz. Önceden hazırlanmış bir metin olay ve o olayın kurgusu öğrenci kazanımlı olarak gidiyoruz. Bir etkinlik hazırlıyoruz. “Malazgirt Savaşı’nda örneğin Romanos Diogenes’in tutumu Alparslan’ın tutumu siz olsaydınız ne yapardınız? Romanos Diogenes’in yerine kendini koyduğunda siz nasıl bir taktik geliştirirdiniz? Alparslan’ın yerinde kendin olsan, Uz ve Peçenekleri nasıl kendine çekmeye çalışırdın?” şeklinde etkinlik hazırlıyoruz. Küçük bilgiler veriyoruz konu ile ilgili ondan sonra öğrenciden fikir geliştirmesini istiyoruz. Bu bazı öğrencilerin çok hoşuna gidiyor. Biz buraya özel olarak söyleyeyim burada öğrencilerle küçük gruplar halinde çalışıyoruz. 2, 3, 4 kişilik gruplar halinde çalıştığımız için bazı öğrencilerin çok hoşuna gidiyor. Bazı öğrencilere yazma zahmetli geldiği için kendilerine, biraz daha sönük yaklaşıyorlar. Ama seven çok öğrencimiz oluyor. Çünkü empati yeteneğini geliştiriyor. Kendisini o kişinin yerine koyduğunda olaya da hâkimse gayet iyi bilgiler aktarabiliyor. Etkinlik temelli olduğunda tabii ki inanıyorum. En azından olayın kurgusu, gelişimi, sonuçları nasıl etkilendikleri üzerinde bize doğru bilgileri aktarır.

Dersi monotonluktan kurtarıp öğrenciyi aktif hale getirmek öğretmenin ders sırasındaki en önemli görevidir. Öğrenci dersten zevk aldığını hissettiği ana derste daha aktif olmaya çalışacaktır. ETÖ6 derste vermesi gerektiği bilgileri öğrencileri ile hazırlamış oldukları ben kimim kartları sayesinde vermektedir. ETÖ6 Alparslan ve Alaaddin Keykubat örneğini vererek bu hükümdarlara dair hayatı, yaşadığı olayları en eğlenceli ve kalıcı şekilde öğrettiğini ve öğrencilerin öğrendiğini anlatmaktadır. Boşluk doldurma, doğru-yanlış, bulmaca gibi etkinlikleri de derslerinde kullandığını ifade etmektedir. ETÖ6 tercih ettiği bu yöntemlerin etkili olduğuna da inanmaktadır. ETÖ12 ise bulunduğu okuldan dolayı daha az öğrenci ile ders işlediğini belirtmektedir. Daha önceden yaşanmış olan olayların kurgusunu öğrenci merkezli hale getirmektedir. ETÖ12 bunu bir örnekle açıklamaktadır. Malazgirt Savaşı’nda Diogenes ve Alparslan yerine öğrencilerin empati yöntemi kullanarak, “Siz olsaydınız nasıl taktikler geliştirirdiniz?” gibi fikir geliştirmesi yaptıklarını anlatmaktadır. Öğrencilerin bu yöntemi beğendiklerini ve dersten zevk aldıklarına işaret etmektedir. ETÖ6 ve ETÖ12 sözel bir ders olan tarih dersinin sadece takrir, soru-cevap gibi yöntemlerin dışında da

farklı ve eğlenceli etkinlikler kullanarak dersi daha kalıcı hale getirmektedirler. Kullandıkları etkinliklere de inandıklarını ifade etmektedirler.

Günümüz neslinin artık yeteri kadar kitap okumadığını, araştırma yapmadığını ve elektronik ortamdan olumsuz etkilendiğine dikkat çeken ETÖ13 ve KTÖ4 tercih ettikleri yöntemlerinde öğrenci üzerinde yeteri kadar etkili olduğuna inanmadıklarını anlatmaktadırlar.

ETÖ13: Şimdi Hoca Hanım bu tarz şeylerde bizde biliyorsunuz arih yazıcılığı diye bir konu vardır dokuzuncu sınıflarda. Orada gerek İslami tarihte, gerek Türk tarihinde birileri hakkında öğrencilere bir şeyler öğretebilmenin en kolay yolu hükümdar olsun, peygamber olsun veya önemli şahıslar olsun bunun en kolay yolu pragmatik tarihtir. Yani biraz daha işte olayların destansı olayların, kahramansı olayların hikâyemsi yönlerini kullanarak anlatmaktır. Bizde padişahları vesaireleri verirken ya da hükümdarları anlatırken biraz daha onların kahramanlık yönlerini veya ön plana çıkması gereken yönlerini vererek öğrencilere çünkü bizde öğrencilerde idol anlayışı vardır. Birilerini kendileri için hedef koyma, hedefe koyma noktası vardır. O yüzden bende genellikle padişahları anlatırken ya da devlet adalarını anlatırken yaptığı önemli işlerden, yazdıysa eserlerinden ya da fetihlerinden, savaşlarından yola çıkarak bunları vermeye çalışıyorum açıkçası. Tabi her öğrenci aynı değil. Öğrenciden öğrenciye değişiyor. Çok ilgili çok alakalı o konuda gayretli öğrenciler var ama bizim okulumuz genellikle kız okulu olduğu için tamamı kız olduğu için onların tabi ki savaşa, onların kahramanlığa bakış açısı biraz daha farklı. O açıdan tabi ki yeterli oluyor mu? Tam manası ile değil. Ama genel olarak bunu yapmaya çalışıyorum.

KTÖ4: Öğrencileri daha aktif kılabilirsek ki bunu maalesef mümkün kılamıyoruz. Özellikle günümüz öğrencileri için çok araştırmacı çocuklar değil. Daha doğrusu elinde her türlü kaynak olup da araştırmayan çocuklar. Kendileri araştırıp onlara ait anekdotlar onlara ait anılar şunu söyleyeyim çok ilgimi çeken olayları anlatmayı kişisel olarak anlatıyorum. Fakat ne kadar verici olduğumda soru işareti. Yani soru işareti. Çünkü Tarih dediğim gibi ilgi seversen öğrenirsin daha çok araştırırsın daha çok bilgi edinirsin öğretmenin verdiğiyle yetinmezsin ama günümüzdeki çocukların dediğim gibi maalesef özellikle milli ruhtan eksik olduğunu düşünüyorum. Ruh kavramının artık gittikçe zayıfladığını düşünüyorum. Araştırma konusunda sıkıntılı oldukları için ya not almaları gerektiği için sınav için çalıştıkları için çocuklar sadece not almak için çalışıyorlar not aldıktan sonra bitiyor.

ETÖ13 takrir yöntemi, tahtaya not alma, haritalar, kaynakları öğrencilere göstermek ve resimler kullanmak gibi çeşitli yöntemler ile etkili olmaya çalıştığını anlatmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin yeterliliğinin, isteğinin az olduğunu belirtmektedir. Artık çok fazla kitap okumayan, eskisi gibi araştırma yapmayan ve elektronik ortamlardan da olumsuz etkilenen bir öğrenci kitlesi ile karşı karşıya

olduklarına dikkat çekmektedir. KTÖ4 günümüz öğrencilerinin çok fazla imkâna sahip olup da bunu değerlendiremediklerine işaret etmektedir. Kullandığı yöntemlerin ne kadar etkili olduğu konusunda şüpheli olan KTÖ4 öğrenci tarihe ilgi duyarsa ve araştırırsa dersin daha kalıcı olabileceğine ifade etmektedir. Milli ruhtan yoksun olan günümüz öğrencilerinin, aynı zamanda sırf not için ders çalıştıklarına ve sınav bittikten sonra öğrenilen bilgilerin silindiğini anlatmaktadır. Ne yazık ki bu problemler sadece KTÖ4 veya ETÖ13 sorunları değildir. Günümüz milli eğitim sisteminin cevabı bulunamayan sorunlarındandır. Sürekli olarak milli eğitimin yeni yeni sistemler denemesi de bundan kaynaklanmaktadır. En kısa zamanda Milli Eğitim Bakanlığı daha kalıcı bir sistem geliştirerek bu sorunları kökten çözmelidir. Yoksa okullarda kendini yetiştirecek kadar bilgi öğrenmeden mezun olan nesiller var olacaktır. Akıllı tahtaların ya da diğer adı ile Fatih Projesi'nin eğitim-öğretim hayatına girmesinden sonra tercih edilen yöntemlere bir yenisi daha eklenmektedir. Görseller, seslendirmeler, filmler daha fazla derslerde kullanılmaya başlanmıştır. ETÖ3 akıllı tahtaları kullanmaya başladıklarını ama yeteri kadar görsel materyal bulamadıklarını ifade etmektedir. KTÖ5 Fatih Projesi'nden sonra akıllı tahtaları kullandığına dikkat çekmektedir.

ETÖ3: Derste şimdi teknoloji biraz daha ilerlediği için akıllı tahtalar falan var. Artık görsellerden faydalanabiliyoruz. Onların hayatları ile ilgili veyahut da yaptıkları bir takım bu güne kadar tesiri olan faydalı çalışmaları ile ilgili yahut da devlette yaptıkları hizmetlerle ilgili bilgileri biraz da görsellerle destekleyerek kültürel faaliyetlerini mesela mimari etkilerini falan onları görsellerle artık destekleyebiliyoruz. Ama eksikimiz ne eksikimiz şimdi bu görsellere çok iyi ulaşamıyoruz. Sürekli internetler olmuyor tahtada. Milli Eğitim Bakanlığı eğer bize bu konularda birikmiş belli dokümanları. Bunların içinin doldurulması lazım. Yani bir Tarih öğretmeni herhangi bir konu ile ilgili bu iş için Milli Eğitimin elinde daha çoktur görseller. Hemen anında beş dakika içinde ulaşıp öğrenciye sunabileceği şekilde bize bu konuda yardımcı olurlarsa biz de daha etkili bir ders yapabiliriz. Biz kendi aramızda bir takım dokümanları paylaşmaya çalışıyoruz. Dokümanları birbirimize e-posta yoluyla paylaşmaya çalışıyoruz ama her ders için her konu için elini attığın anda böyle ulaşılabilir şey olarak düzenli bir şekilde bir arşivlemeye gidilebilse gidilse bunu Milli Eğitim Bakanlığı gayet iyi yapabilir. Bu arşivleme tahta açısından, teknoloji açısından yoksa diğer türlü arşivlerimiz var. İnanmasak uygulamayız herhalde. Biz daha çok öğrenciyi de katmaya çalışıyoruz işin içine. Öğrenciyi katmak için de performans ödevleri falan veriyoruz. Belli konularda araştırma yaptırıyoruz. Onunla ilgili bir takım görseller buldurtmaya çalışıyoruz. Ama öğrencinin bu konudaki şeyi kısıtlı. İşte internette ne bulursa onu alıp geliyor. O yüzden çok fazla şeyi de olmuyor.

KTÖ5: Genel olarak eğitim sistemimizin biraz daha ezberci, öğretmen merkezli olduğunu düşünürsek konuyu anlatıp soru cevap bazen karşılaştırma örnekleme şeklinde anlatıyoruz. Bir de Fatih Projesi'nden sonra akıllı tahtaları slayt sunumu yapmak için kullanıyoruz. Daha göze hitap etsin o döneme dair bazı şeyleri en azından gözleri önünde görsünler düşüncesi ile ancak başka yöntemleri çok uyguluyor muyuz? Hayır. Uygulamıyoruz. 2 saat, toplamda 2 saat ve siz o 2 saate o kadar çok şey sığdırmak zorundasınız ki özellikle de lise bir müfredatı çok yoğun. Hani ben şöyle bir görüş ileri sürmüştüm. 12. sınıflarda Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi okutuyoruz biz o da 2 saat ancak onun dışında bakıyorsunuz bazen ben öğrencinin hiç alakasını ilgisini çekmeyen yine hani sınava yönelik düşünüyoruz ya bakış açımız hep üniversiteye sınavına yönelik. Orada da kazanç sağlamayacak ya da hayatta çok da ihtiyacı olmayacak bazı derslerin çıkartılıp tarihin, o milli değerlerin verilebileceğin o dersin birazcık daha yayılmasını ben talep etmişim ama tabii bu talebimiz yukarıdan dikkate alınmadı. 2 saatlik derste de veremiyorsunuz. Osmanlı Tarihi de çok yoğun bir müfredat ama sözel sınıflarda Osmanlı Tarihi 5 saate kadar çıkabiliyor. Öyle olunca Osmanlının biraz daha ayrıntısına girebiliyorsunuz. 9. sınıfta henüz sözel sayısal ayrımı olmadığı için, ilk basamak olduğu için de ana hatlar verilip geçiliyor. 2 saatte buna yetmiyor. Öğrendiklerini ve geri dönüşte de bunu bir şekilde de sınavlarda da ve kendi sorduğum yazılı sınavlarda bana gösterdiklerini gördüm, yıllar içerisinde.

ETÖ3 teknolojinin eğitim-öğretimde kullanılmaya başladığından beri artık daha rahat görsellerden faydalandıkları belirtmektedir. Selçuklulara ait hükümdarların hayatları, yaptıkları hizmetler, mimariyi destekleyen kültürel faaliyetleri daha doğrusu konuya ait dokümanları eğer var ise görsel olarak kullandıklarını anlatmaktadır. Fakat bir yerden sonra yeterli olmadıklarını Milli Eğitim Bakanlığının daha çok doküman oluşturması gerektiğini ve bunu da öğretmenlerle paylaşmasının zorunlu olduğunu belirtmektedir. Tercih ettiği yöntemlere inandığını belirten ETÖ3 öğrenciye de görevler vererek, derste aktif hale getirmeye çalıştığını anlatmaktadır. KTÖ5 Fatih Projesi ile görsel materyalleri daha fazla kullandığını belirtmektedir. Teknoloji derslerde kullanılmalıdır. Fakat sadece görsel materyaller kullanarak dersi aktif hale getirmek ne kadar doğrudur bu da tartışılması gereken ayrı bir konudur. Günümüz öğrencileri yeteri kadar bilgisayar ile zamanını geçirmektedir. Öğretmenlerin daha aktif olduğu, akıllı tahtaların ise sadece araç olarak kullanıldığı bir eğitim sistemi oluşturulmalıdır. Öğrenci ile birebir eğitim her zaman daha kalıcı öğrenim kazandırmaktadır. Fatih Projesi güzel bir adımdır. Fakat içinin doldurulması öğretmenlere kalmaktadır. Öğretmenlerin yerini akıllı tahtalar almamalıdır.

Selçuklu hükümdarlarını ve Selçuklular'ın önemli devlet adamlarını öğrencilere aktarmak için Tarih öğretmenleri çeşitli yöntem ve teknikler kullanmaktadırlar. Amaçları Selçuklu Devleti'nde yer alan devlet adamları ve hükümdarları bir nebze olsun öğrencilere tanıtılabilmektir. Tercih edilen yöntemlerin derse uygun olduğuna inanan ETÖ7 buldukları lisede öğrenim gören öğrencilerden kaynaklanan isteksizlik ya da dersi önemsememe gibi durumların kullandıkları yöntemleri bertaraf ettiği açıklamasında bulunmaktadır. KTÖ6 öğrencilerin derse olan ilgisizliği veya öğrencilerin olumsuz yaşam standartlarının ne yazık ki derslerine de yansıdığı için yapılan etkinliklerin yeterli olmadığını belirtmektedir.

ETÖ7: Devlet adamlarını bazı öğrencilerle iliştiirebilirim örnek göstermek için yaptığım en önemli uygulamalardan biri budur. Birine Sencer diyebilirim. Birine Alparslan diyebilirim ya da birine Tuğrul Bey onun üzerinden bir şeyler anlatmaya çalışırım ben tabii okul türüne göre değişiyor. Yani bazı okul türlerinde işte Büyük Selçuklularının kuruluş hikâyesinden başlayabiliyorsun Dukak'tan, Oğuz Yabgu devletindeki ilişkilerine kadar inebiliyorsun. Bazı okullarda da pat diye Selçuklu Devleti'ni kurabiliyorsun. Çünkü diğerini çok öğrenci algılayamıyor. Mevcut öğrencilerimizin şu an itibari ile çağırırsanız konuş dindikten sonra ki daha şuan da lise bir de işlemedik bu konuyu işlendikten 10 gün 15 gün sonra sorsanız Dandanakan nedir? Tek kelime ile ifade edin veya barış mıdır? Anlaşma mıdır? Savaş mıdır? Veya başka bir şey midir? Tek kelime veya tek cümle ile söyleyin desem çoğunluğu söyleyemez ki bu en bariz söyleyeceğim şeylerden bir tanesidir.

KTÖ6: Genellikle soru cevap yöntemini tercih ediyorum. Harita üzerinde gösterme. Bunun dışında ufak tefek oyunlar yapıyoruz ama böyle drama işte tiyatro gösterisi ya da mesela geçen sene şey yapmıştık. Böyle şu kinder sürpriz yumurtaları var ya onların içine hani normalde soru sorsan çok etkili olmuyor. Ama küçük soruları onların içine koymuştum. Bende çok fazla var onlardan. Kabin içine herkes birer tane çekiyor. Cevabı tekrar içine yazıp koyuyorlardı. O şekilde bir şeyler yapıyorduk. Yeterli olmuyordur. Hani sadece benim isterseniz en harika yöntemi kullanın öğrencinin yeterliliği yoksa hani algısı daha zayıf buradaki öğrencilerin. Çünkü temelden belli bir şeyi altyapıyı alıp gelmiyorlar. Kendi aile yapılarından da kaynaklanan sorunlar da var. Kendilerine ait odası olan öğrenci yok mesela. Burada hep sekiz kardeş dokuz kardeş. Mesela ekstra işte çalışıyorlar. Gelip uyumak istiyorlar burada. Hani siz istediğiniz yöntemi kullanın. Onu ayıltmak için anlatmak için. Yöntemden kaynaklı bir sorun olduğunu çok düşünmüyorum. Ama yine de daha fazla şey yapabiliriz tabii ki.

ETÖ7 devlet adamlarını canlandırma metodunu öğrenciler üzerinde uygulayarak derste etkili olmaya çalışmaktadır. ETÖ7 bunu da en iyi yaptığı önemli uygulama olarak nitelendirmektedir. Öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerinin, okul türlerinin dersi

nasıl işleme konusunda ipucu verdiği dikkat çekmektedir. Tercih ettiği yöntemin mevcut öğrencileri üzerinde etkili olduğuna inanmadığını belirtmektedir. Müfredat aynı konu aynı ama öğrenciler buldukları lisenin farklı olmasından dolayı derste yeterince istedik davranış kazanamamaktadır. Bu durum hem öğrenciler açısından hem de okulda görev yapan öğretmenler açısından parlak bir durum değildir. Tarih bir milletin geçmiştir. Geçmişini iyi bilen bir topluluk geleceğe daha güvenle bakmalıdır. Fakat ETÖ7 yetiştirmekte olduğu öğrenciler hakkında çok olumlu görüşlere sahip değildir. KTÖ6 soru-cevap yöntemini, ufak tefek oyun etkinliklerini kullandığını ifade etmektedir. Fakat yine de kullandığı yöntemi etkili olduğuna inanmadığına dikkat çekmektedir. Yine KTÖ6, ETÖ7 gibi bulunduğu lise öğrencilerinin hazır bulunuşluk seviyelerinin tarih dersine uygun olmadığını belirtirken bunun sebebini öğrencilerinin daha düşük alt gelire sahip olmasının getirdiği olumsuzluklardan kaynaklandığını açıklamaktadır. Öğrencilerin gelir seviyeleri, aile yaşantıları dahi derse olan ilgisini etkilemektedir. Böyle bir durumda hangi yöntemi kullanırsan kullan öğrenci derse gerekli motivasyonu sağlayamaz. ETÖ7 ve KTÖ6 bundan dolayı öğrencilerin Tarih dersine olan ilgisizliğini belirtmektedir.

Öğrenciler ile işbirliği içerisinde yöntem ve etkinlik seçmeye çalıştığını ifade eden ETÖ5 müfredatın çok sıkışık olmasından kaynaklanan problemlerinin var olduğuna dikkat çekmektedir. Fakat bu zor şartlara rağmen etkili olmak için çaba harcadığını açıklamaktadır.

ETÖ5: Öncesinden ödevler veriyoruz. Misal işte Nizamül-mülk'le, Melikşah'la ilgili onun dışında şunu hazırlamalarını istiyoruz. Bilgisayardan ya da sınıf içerisinde performans notu olarak ta düşünebileceğimiz siyasi ve askeri başarılarıyla ilgili Türk tarihindeki rolleriyle ilgili bir takım yazılar, afişler işte tablolarla desteklemesini isteyebiliyoruz. Onun ötesinde daha fazla şeyler yapmasını da istenebilir ama inanın bu kadar kalabalık öğrenci ile bu kadar sıkışık müfredatla bu işe tiyatroya varıncaya kadar götürmek çok zor. Bu biraz da eğitim almadığımız bir alan olduğu için aklımızdakileri uygulamaya geçirmek bizim için biraz kolay olmuyor. Genelde bu şekilde kısır kalıyor. Yani yeterince etkili olmaya çalışıyoruz. Öyle söyleyeyim şimdi ilgili öğrenciler bulmak bizim gibi düz liselerde genelde eleğin en altındakilerin zeka seviyesi olarak nasıl bilmiyoruz ama ciddi anlamda bilinç olarak düşük öğrencilerle tarihi konularda Selçuklu ya da başka Türk Devleti olsun etkili olmak çok zor. Güncel olarak günümüzdeki olaylarla bağlantı kurduğumuzda çok ciddi anlamda onların ilgisini çekebiliyoruz. Etkili olduğunu düşünüyorum. Ama yeterince tartışılır tabii.

ETÖ5 daha önceden öğrencilerin derse dikkatini çekmek için konu ile ilgili ödevler vererek dersi daha aktif hale getirmektedir. Türk tarihinde yer alan hükümdarlarla ilgili sayabileceği her alanda slaytlar ve afişler hazırlanmaktadır. Fakat bu sıkışık müfredatla daha fazla etkinlik içerisinde giremediklerini aktaran ETÖ5 aynı zamanda bulunduğu lisedeki öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerinin düşük olmasından kaynaklanan problemlerin varlığına da dikkat çekmektedir. Yine de ETÖ5 öğrencilerin dikkatini çekmek ve derse motive olmalarına sağlamak amacıyla Selçuklu ya da Türk tarihinde yer alan Türk Devletleri'ne ait olayları günümüz olayları ile sebep-sonuç bağlantısı kurarak aktardığını ve bir nebze de olsa öğrencilerin ilgisini çekip derste etkili olmaya çalıştığı açıklamaktadır. Tarihte yer alan Türk Devletleri ne zaman ki kendi iç sorunlarıyla ilgilenmiş diğer devletler tarafından tarih sahnesinden kaldırılmaya çalışılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de hem kendi içinde hem de dış politikasında güçlü olmalıdır. Çünkü tarih tekerrürden ibarettir. ETÖ5 tarihi analiz yöntemi ile anlatarak öğrencilerine, Türk tarihini ve günümüz dünyasını birleştirmektedir.

Selçuklulara dair bir konuyu bir olayı aktarırken öğrenciler ile birlikte drama yöntemini de kullandıklarını ETÖ2, ETÖ7 ve ETÖ12 ifade etmektedirler. ETÖ7 “Kullanıyorum zaten.” gibi kısa bir açıklamada bulunmaktadır. ETÖ2 kitaplarda yer alan diyalogları öğrenciler ile canlandırdıklarını belirtmektedir. ETÖ12 bireysel eğitim ağırlıklı bir okulda görev yaptığı için drama yöntemini mecburen kullandıklarına işaret etmektedir.

ETÖ2: Drama, canlandırma ne diyorsunuz? Olabilir, ders kitaplarında da var öyle bir şey kullanıyoruz. Baya etkili oluyor. Öğrencilerin hoşuna da gidiyor. Rol veriyorsunuz. Hatta bazen onun havasına girip kadın rolüne giren erkekler ince sesle seslendiriyorlar.

ETÖ12: Biz dramayı mecburen yapıyoruz. Bireysel eğitim ağırlıklı olduğumuz için. Drama yöntemini sıklıkla işliyoruz. Etkinliklerimizin içinde drama yöntemi oldukça var. Yerinde de oluyor zaten. Dedim ya empati becerisini geliştirmek için bu yöntemi kullanmak zorundayız. Örneğin Alparslan'ın, Malazgirt savaşında atının kuyruğunu düğümlemesi, atının boynunu çizip kan akıtması, kendisinin beyaz kefenini giymesi yani öğrenciye bunu verdiğinizde öğrencinin bir senaryo yazmasını isteyebiliyoruz. Bundan sonrasında sen ne yapardın? Farklı olarak ya da bunu neden yapmıştır diye senaryoyu kendilerine bırakıyoruz. Ya da devlet kurduruyoruz öğrencilerimize devletin adından tutun da bayrağın şekline kadar, başkentine kadar, orduyu nasıl finanse edebileceğine kadar, bütçeyi nasıl oluşturacağına kadar hepsini isteyebiliyoruz.

Öğrenci derste ne kadar çok görevlendirilirse o kadar aktif olmaktadır. Kaldı ki Tarih dersi gibi sözel dersler sürekli olarak taktir ve soru-cevap yöntemiyle işlenirse bir yerden sonra öğrenciler derse olan ilgisini kaybetmektedir. ETÖ2 en azından kitaplarda olan diyalogları öğrencilerin seslendirmesini sağlayarak derse canlılık kazandırmaktadır. ETÖ7 kullanıyorum ifadesi ile kısa bir açıklama yapmaktadır. ETÖ12 bulunduğu lise de bireysel eğitimin önemine dikkat çekmektedir. Ayrıca etkinlikler içerisinde drama yönteminin çok fazla kullanıldığını vurgulamaktadır. Drama yönteminin amacının, empati kazandırmak olduğunu da özellikle belirtmek gerekir. ETÖ12 derste yapmış oldukları dramalardan da örnekler vermektedir. Örneğin Malazgirt Savaşı'nda Alparslan'ın atının kuyruğunu düğümlemesi, atının boynunu çizip kan akıtması ve beyaz kefen giymesi olayından sonrası öğrenciden bir senaryo yazması istenmektedir. “Sen ne yapardın?” sorusu ile öğrenci yönlendirilmektedir. Drama yöntemi sadece 40 dakikalık derste etkinlik olsun diye uygulanmamalıdır. Amacı o konunun hedef davranışlarını kazandırmaktır. Bunu da ETÖ12 çok güzel bir şekilde yerine getirerek ifade etmektedir.

Drama yöntemi konusunda kendilerinin yeterince bilgi sahibi olmadığını ve aynı zamanda bu yöntemle ilgili vakitlerinin kalmadığını belirten ETÖ5, KTÖ1, KTÖ4 görüşleri aynı yönde olmaktadır. ETÖ5 drama yöntemi için ciddi anlamda yetenekli insanların olması gerektiğini ifade etmektedir. KTÖ1 ise Gazi Osman Paşa Üniversitesinin bu konuda kendilerine yeterince ilgi ve destek vermediğinden yakınmaktadır. KTÖ4 drama yöntemi çok kapsamlı bir süreç olduğu için zamanın kısıtlı olmasından dolayı bu yönteme vakit ayıramadığına dikkat çekmektedir.

ETÖ5: Selçuklularla ya da herhangi bir tarihi konuyla ilgili drama yöntemi kullanma konusunda kendimi yeterli bulmuyorum açıkçası. Zaman zaman aklımdan geçmiyor değil ama bunun için karşımda yetenekli ciddi anlamda alt yapısı olan özellikle tiyatro çalışmaları alanında becerikli birilerinin olması lazım ve kendimin de biraz özel bir zaman harcaması lazım. Şu an ki durumum itibarıyla bu tarz şeylere çok vakit ayıramıyorum. Ama kullanmanın ciddi anlamda da işe yarayacağından da eminim. Dediğim gibi zamanım, vaktim ve bununla ilgili yeterli tecrübem yok. Keşke bu konuda üniversite yıllarımda eğitim alsak ya da günümüzde bu tarz drama konularından güncel örnekler olsa. Ucundan köşesinden ne yakalarsak diye düşünüyorum.

KTÖ1: Kesinlikle drama şeyin çok olumlu bakıyorum fakat maalesef elimizde EBA'da olsun ya da üniversite bazında olsun özellikle ben Tokat'a Gaziosmanpaşa Üniversitesinden bahsediyorum. Bu konuda bize hiçbir şekilde destek vermiyorlar, ne

drama çalışması yapıyorlar bize, eğitim bir kurs niteliğinde ben birçok öğretmen arkadaşımın görüşüyorum hepsi üniversitelerinin eğitim fakültelerinde de ya da fen-edebiyat fakültelerinde bu tarz eğitim aldıklarını söylüyorlar, drama eğitimi başka eğitim çeşitli metotlar ben bu metotları şeyde öğendim. MEB'in bir Avrupa Birliği bazında projesi vardı hizmet içine gittim birçok hizmet içine gittim. 7, 8 tane ben orda öğrendim. İstasyondur, dramadır vs. Fakat maalesef üniversitemizin hiçbir konuda bu konuda yardımlara hiç bir desteği yok. Hiçbir çalışması da yok.

KTÖ4: Drama çok kapsamlı bir yardımcı hazırlık aşaması artı uygulaması çok kapsamlı bir süreç bu konuda maalesef bir şey yapamıyorum dediğim gibi 2 saatlik bir dersimiz var çok geniş bir müfredatımız var ki seneye bile sığmıyor. Birçok şeyi hızlı hızlı geçmek zorundayız ve açıkçası dramaya ayıracak vakit yok.

Drama yönteminin derslerde etkili olabileceğine inanan ETÖ5, bunun için kendini yeterli bulmadığına dikkat çekmektedir. Üniversite yıllarında bu yönetime dair biraz eğitim alabilmiş olsaydı şimdi daha rahat bir şekilde bu yöntemi derslerinde kullanabileceğini anlatmaktadır. Ya da ETÖ5 drama yöntemi konusunda daha bilgili ve tecrübeli insanlarla işbirliği içerisinde olsa yine kendine biraz olsun güvenebileceğine dikkat çekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığında yer alan öğretmenlerin aslında daha çok hizmet içi eğitim programlarına katılmaları gerekmektedir. Öğretmenlere bu konuda hem Milli Eğitim Bakanlığının hem de aynı ilde yer alan üniversitelerin hizmet içi eğitim programları ile katkı sağlamaları daha uygun olacaktır. KTÖ1 drama yönteminin derslerde kullanılması konusuna olumlu baktığını ifade ederken bu konuda yetersiz olduğunu da belirtmektedir. Özellikle Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesinin bu konularda öğretmenlere kurs ya da seminer çalışması yapmalarının daha iyi olacağına dikkat çekmektedir. Yine KTÖ4 drama yönteminin çok kapsamlı ve zaman alıcı bir yöntem olduğunu açıklamaktadır. Bununla birlikte iki saatlik bir zaman dilimine rağmen müfredatın yoğunluğuna vurgu yapmaktadır.

ETÖ3 müfredatın yoğunluğundan ve sınıfların kalabalık olmasından dolayı drama yönteminin olumsuz yanlarına işaret ederken yine KTÖ5 drama yönteminde öğrenci ciddiyetsizliğinin bu yöntemdeki olumsuzlukların bir diğeri olduğuna dikkat çekmektedir.

ETÖ3: Bazı konularda mutlaka etkili olur. Bu tür şeyleri yaptığımız zaman o yöntemleri kullandığımız takdirde öğrenci de daha etkili kalıyor. Mesela biz bunun dramasını yapmıştık diyor. Herhangi bir şey yaparsanız. Mesela bir adaletle ilgili bir şey anlatırken işte orda Divan-ı Mezalimde yapılan görüşmeyi drama halinde verirseniz öğrenciye daha sonra o konu geçtiği zaman biz bunu yapmıştık diyor. Şöyle olmuştu, şöyle karar vermişlerdi, şu

etkili olmuştu falan neyse o konu da bilgi sahibi oluyor. Mutlaka onun etkisi var. Ama onu her zaman etkili uygulayamıyoruz. Sebebi de bizim sınıflarımız kalabalık. Bunu sene kayıtlarımız çok oluyor. Okulumuz yetersiz. 40-50 kişilik sınıflar olduğu için her öğrenciye söz hakkı verebilme imkânı zor oluyor. Bir dönemde. Yetiştirmemiz gereken müfredatımız var.

KTÖ5: Aslında kullanılabilir. Yani bir iki defa da uyguladım ancak öğrencinin birazcık daha şöyle bir sıkıntı yaşadım. Gerçekten buna hazırlık yapacak ve ön hazırlık safhasında bunun bir de ciddiyetinin kavranması lazım hani sen Alparslan'ın orduna seslen dediğimiz zaman onun söylediği şeye oturanın gülmemesi lazım. Öyle bir ciddiyetsizlik oluşuyor ortamda bu sefer iyi bir şekilde çıkmışken gerilerek konuyu kapatıyorsunuz. O bir sıkıntı yaratıyor drama yönteminde yoksa drama uygulanmayacak şey değil. Gerek Alparslan'ın orduya hitabı Malazgirt öncesinde, gerekse Alparslan ile Diogenes arasındaki geçen konuşma çok güzel bir şekilde drama olarak sunulabilir. Akılda daha kalıcı olabilir. Ancak dediğim gibi 9. sınıfta ergenliğin zirvesindeki çocuklara drama yöntemini uygulamak o ciddiyeti derste sağlayabilmek çok kolay bir yöntem değil.

Ne yazık ki Milli Eğitim Bakanlığına ait bazı okullarda sınıf mevcudu çok yoğun iken bazı okullarda sınıf mevcut sayıları az olmaktadır. ETÖ3 sınıf mevcutlarının yoğunluğundan bu tür etkinliklere zaman ayıramadıklarını ifade etmektedir. Yine müfredatın çok fazla yoğun olması ve ders saatinin de az olması, öğrenciyi daha aktif kılacak yöntemlerden uzaklaştırmaktadır. ETÖ3 derste kısa olarak drama yöntemine dair örnekler verdiğinde dahi öğrencinin yeri geldiğinde bu konuyu hemen hatırladığına dikkat çekmektedir. KTÖ5 derslerde bir iki defa da uyguladığını ancak öğrencilerin bu konuda yeteri kadar ciddiyet sahibi olmadığı ve dersin akışını olumsuz yönde etkilediğini anlatmaktadır. Tabii bu konuda öğretmenlerin sınıf ortamını dikkate alması da gerekmektedir. Öğrenciler en küçük boşluğu değerlendirerek dersin akışını değiştirebilmektedirler. Öğretmen her türlü olumsuzluklara karşı öğrencinin karşısında daha donanımlı olmalıdır ve bu tür olumsuz durumlarda öğrenciyi derse tekrar motive edebilmelidir.

ETÖ1 drama yöntemini kullanmadığını ifade ederken bunun açıklamasını şu şekilde yapmaktadır: “Şimdi için doğrusu ben hep derslerim soru-cevap yöntemiyle işlerim. Çoğu zamanda gerekli gördüğüm yeri kendim anlatırım. Bunun dışında da yöntem kullanmam.” KTÖ3 de drama yöntemine gerek olmadığını zaten başarılı bir lisede görev yapmakta olduğunu ifade etmektedir.

KTÖ3: Şöyle diyelim bu liseden liseye geçişir. Bizim okulumuz Anadolu Öğretmen Lisesi idi, Öğretmen Lisesinde daha çok ne yapıyorsunuz? Öğrencinin sınavda çıkacak tarzda

öğrenciyi yetiştirmeye çalışıyorsun. Ondan dolayı drama yapmaya çok fazla zaman oluyor desem yalan olur. Ancak ne yapmaya çalışıyorsun gerekli olan bilgileri vermeye çalışıyorsun sınavda çünkü öğrenci daha çok başarı odaklı.

ETÖ1 öğrenciye derste aktif rol vermenin gereksiz olduğunu öğretmen odaklı ders işlediğini açıklamaktadır. Öğretmen odaklı geleneksel ders işleme tekniğini ne yazık ki hala eğitim camiasında yer alan çoğu öğretmen kullanmaktadır. Öğrenci ne kadar aktif olursa o dersten o kadar zevk almaktadır. Ders öğrencinin aklında daha kalıcı hale gelmektedir. ETÖ1 “Anlatılacak bir konu varsa ben anlatırım.” ifadesi bugünün eğitimcileri için hoş bir ifade olmaktan uzaktır. Kaldı ki sözel bir ders olan Tarih dersini sürekli düz anlatım ve soru-cevap yöntemi ile işlemek dersten öğrenciyi uzaklaştırdığı gibi tarih şuurundan da uzaklaştırmaktır. KTÖ3 başarı odaklı bir lisede bu yöntemlere gerek kalmadığının sınav sonuçlarından anlaşıldığına dikkat çekmektedir. “Başarı odaklı lise” ifadesi eğitim sistemimizdeki çarpıklığı bir kez daha gün yüzüne çıkarmaktadır. Bir öğretmenin bunu ifade etmesi ve öğrettiği konuların sınav odaklı olması da neden kalıcı öğrenme olmadığına en iyi cevaptır.

Tokat ilimizde yer alan Selçuklu eserlerinin gezi-gözlem metodunu kullanarak işlenilmesi konusunda ETÖ4, ETÖ12 ve KTÖ2 bu metodu kullandıklarını ifade etmektedir. ETÖ4 900 Adımda 900 Yıl Projesi çerçevesinde yapıldığını açıklarken ETÖ12 gezilerin öğrenciler üzerinde çok etkili olduğunu belirtiyor ve öğrencilerin fotoğraflar çekip gezilerini raporlaştırarak bir değerlendirme yaptığını açıklamaktadır. KTÖ2 bu konudaki açıklaması şu şekildedir: “Çok iyi olur. Ben her sene mutlaka bir sınıfımı geziye götürüyorum. Oraları gezmeyi seviyorum ben tarihi yerleri o yüzden çocukları da götürüyorum. Çok hoşlarına gidiyor.”

ETÖ4: Özellikle de okulumuzdaki yıllık planlar çerçevesinde bu noktasını alıyoruz. 900 Adımda 900 Yıl Projesi çerçevesinde Selçuklulara ait eserleri gezilmektedir. Kendileri özellikle istiyorlar zaten.

ETÖ12: Tokat’ın bu konuda şanslı olduğunu düşünüyorum. Osmanlı eserleri kadar Selçuklu eserleri ile donatılmış bir şehir ve başta Bedesten olmak üzere Çukur Medrese olsun, Sulusokak’taki tarihi yapıların işlenmesi aşamasında pekiştirilmesini düşünüyoruz. Gezileri de yapıyoruz. Genelde lise grubu ile gidiyoruz. Etkili oluyor. Çok sıkıntı olmuyor öğrencilerimizde. Öğrenciler örneğin geçen sene 11.sınıflarla gitmiştik. Sulusokak, Atatürk Evi, oradaki mekânlar, Mevlevihane oraları gezmiştik ve raporlaştırmalarını istemiştik. Neler gördüklerini, fotoğraflarını, fotoğraflarını kaydedip işte o günün değerlendirmesi şeklinde daha güzel oluyor yerinde görerek, inceleyerek, etkili oluyor.

Tokat ili tarihi eserler konusunda çok şanslı bir ildir. Gerek Selçuklu eserleri gerekse Osmanlı eserleri konusunda adeta donatılmış bir şehirdir. Yaşadıkları ilde var olan tarihi eserlerin öğrenciler tarafından gezi-gözlem metodu ile öğrenmeleri gerekmektedir. ETÖ4 900 Adımda 900 Yıl Projesi adlı, Tokat iline ait bir gezi düzenlediklerini bu gezide Selçuklulara dair tarihi yerleri öğrenciler ile gezdiklerini ve öğrencilerinde bu konuda istekli olduklarını ifade etmektedir. ETÖ12 Tokat ilimizin bu konuda çok şanslı olduğunu belirterek Selçuklu eserleri ile donatılmış şehirden örnekler vermektedir. Bu sayede verilen bilgilerin pekiştirildiğini ifade eden ETÖ12 öğrencilerden bu gezilerin raporlaştırmasını istediğini anlatmaktadır. Bu yüzden öğrenciler bu geziler esnasında daha dikkatli ve daha titiz incelemelerde bulunmaktadır. Yine KTÖ2 tarihi mekânları gezmekten çok hoşlandığını her yıl öğrencilere mutlaka bir gezi düzenlediğini belirtmektedir. Eğitim-öğretim sadece dört duvar arasında olmamaktadır. Eğitimi ne kadar sosyal hayatla iç içe aynı yönde ilerletirseniz o kadar kalıcı ve etkili olmaktadır. Çünkü öğrenciler okulda öğrendiklerini sosyal hayatta kullanabildikleri zaman istedik davranışlar kazanmış olmaktadır. Bu da öğrenmenin kalıcılığını göstermektedir.

ETÖ11 KTÖ7 gezi-gözlem metodunu şu ana kadar kullanmadıklarını fakat gezi-gözlem metodu kullanarak ders anlatmak istediklerini belirtmektedirler.

ETÖ11: Mümkün olabileceğini düşünüyorum. Tokat o konuda zengin. Bayağı Selçuklu eseri var. Sulusokak bile tek başına yeter. Öğrencilerimi alıp gezmeyi düşünüyorum. En azından bir günde o çevreyi dolaşmak lazım. Osmanlıdan bile fazla eser var. Kültür konusunda bayağı bir etkisi olur. Tarihi bilgi olarak olmaz ama kültür ve medeniyeti kavrayabilir. Yaşadıkları mekânlar olsun, ticaret mekânları olsun herhangi bir fikir verir. Vereceğine inanıyorum.

KTÖ7: Aslında en etkili yöntem gezi gözlem şeklinde görseller görerek hani görerek ve yaşayarak öğrenir. Şu ana kadar yapamadık bunu ama şu an bilmiyorum bu sene böyle bir planımız var mı? Hani bizimle alınıyor bu kararlar. Yapılması gerekli diye düşünüyorum ben. Çünkü kalıcı olduğunu düşünüyorum. Sınıfta anlatıyorsunuz. Okulda isim veriyorsunuz ama çocuk görmediği zaman onda kalıcı olmuyor. Ama mekâna giderek, görerek, yaşayarak onlara aktarırsak daha kalıcı olacağını düşünüyorum.

ETÖ11 Tokat ilinin Selçuklu eserleri konusunda zengin olduğunu belirtirken gezi-gözlem metodunu kullanmanın mümkün olduğunu açıklamaktadır. Kültür ve medeniyetler konusunda öğrenciye bilgi vereceğini ifade etmektedir. KTÖ7 şu ana kadar yapamadığını ama yapılması gerektiğine inandığını belirtmektedir. Dört duvar

arasındaki öğrenmenin yeterince kalıcı olmadığını yaparak yaşayarak öğrenmenin öğrenciler üzerindeki etkisini belirterek açıklama yapmaktadır.

Tokat ili Selçuklulardan kalma bir medeniyeti bünyesinde barındırmaktadır. Buna rağmen Tokat ilinde Selçuklulardan kalma tarihi eser olmadığını ifade eden ETÖ2 bu konuda talihsiz bir açıklama yapmaktadır. ETÖ2 “Yapmadım böyle bir şey. Zaten Tokat’ta çok fazla Selçuklu eseri de yok. Tokat’ta var mı ki? Nerde var?” yine ETÖ13, ETÖ2’nin açıklamalarına paralel bir açıklamada bulunmaktadır. Tokat’ta yer alan tarihi eserler için bir proje hazırlandığını ve sonuçta Tokat’ta yer alan tarihi eserlerin tarih öğretmenleri tarafından bilinmediğini açıklamaktadır.

ETÖ13: Açıkçası söylemek gerekirse. Açık söyleyeyim biz geçen sene Tekin Bey ile bir proje yaptık. Milli Eğitimin bize verdiği bir görevdi. Tokat’taki Tarih öğretmenlerine yönelik Tokat’ın tarihi, kültürü, tarihi eserleri konusunda bir proje yaptık. Tekin Bey tarihini anlattı. Ben de tarihi eserler hakkında bilgi verdim. Ve şunu gözlemledik maalesef Tokat’taki tarih öğretmenlerin Tokat’taki eserleri bilmiyorlar. Yerlerini bilmiyorlar. Gidip gezmemişler, görmemişler. Dolayısıyla ha Tokat’ta Selçuklu eseri var mı? Çok. Osmanlı eserleri olduğu gibi Selçuklu eserleri de var. Bunların öncelikle öğrencilere anlatılırken aslında öğretmenlerin öncelikle değerlendirmeye alması lazım. Öğretmenlerin öncelikle gezmesi, görmesi lazım. O yüzden mutlaka öğretmenler bir kendilerini geliştirmeleri ondan sonra öğrencilere bunu verebilirler. Ve gezilebilecek yerlerde öyle uzak gidilemeyecek yerler değil açıkçası. Mutlaka gezilmeli ve öğrencilere anlatılmalı. Selçukluyu ben Osmanlıdan bu yönü ile ayırıyorum. Osmanlı biraz daha tabii cami konusunda her yere cami yaptırmıştır ama onun dışında çok fazla sosyo-kültürel yapı yapmamıştır açıkçası Anadolu’ya. Ama Selçuklu, Selçuklu her şeyini Anadolu’ya yapmıştır. Milli Eğitimden izin alsanız bile veli izni gerekir. Bir sınıfı götürebilmeniz için o kadar çok prosedür var ki o prosedürü aşmak bir ders için çok külfettir. Yapacağınız bir ders kırk dakika o kırk dakikayı da nasıl konsantre hale getirmek mümkün değilse yani bir günü ayırmanız lazım o bir günde komple izine hasretmeniz lazım. Çok zor gibi geliyor bana açıkçası.

Tokat ili Selçuklu eserlerinin yanında Osmanlı eserlerini de bünyesinde barındıran bu anlamda zengin bir şehirdir. Türkiye Cumhuriyeti Devletinde yaşayıp da Tarih eğitimi gören her üniversite öğrencisi bunu bilmelidir. Çünkü tarih sadece savaşların ve barışların yer aldığı kısır bir geçmiş değildir. Sanat tarihi gibi estetiği ön plana çıkaran bir ilim dalıdır. ETÖ2 bu bağlamda talihsiz bir açıklamada bulunarak Tokat’ta Selçuklu eserlerinin olmadığını belirten hatta nerede olduğunu soran üzücü bir açıklama yapmaktadır. ETÖ13 Milli Eğitim Müdürlüğünce hazırlanan bir projede yer aldıklarını ve projenin Tokat ilinde yer alan tarihi eserleri tarih öğretmenlerine tanıtmak

olduğunu ifade etmektedir. Bu projenin sonunda tarih öğretmenlerinin Tokat'ta yer alan tarihi eserlere dair yeterince bilgilerinin olmadığı sonucuna varıldığını belirtmektedir. Yine ETÖ13 ilk önce tarih öğretmenlerinin Tokat'ta bulunan tarihi eserleri bilmesi gerektiğini daha sonra öğrencilere gezi-gözlem metodu kullanarak Tokat'ta bulunan tarihi eserleri tanıtması gerektiğine dikkat çekmektedir. Sözel tarihe de değinen ETÖ13 öğrenciler üzerinde etkili olduğuna işaret çekmektedir. Müzeler, kervansaraylar, camiler, medreseler buralara yapılan geziler öğrenciler üzerinde kalıcı bir bilgi sağlamasına yardımcı olmaktadır. ETÖ13 Tokat ilinde yer alan tarihi yerlere gezi düzenleyemediklerini ve bunun sebebini ise şu şekilde açıklamaktadır. Zamanın yeterli olmadığını, öğrencilerin mesuliyetinin büyük bir sorun olduğunu, izin almanın ise zor olduğunu belirtmektedir.

Gezi-gözlem metodu için Milli Eğitim ve Valilik izinlerinin çok uzun sürdüğünü ifade eden Tarih öğretmenleri aynı zamanda bir tek öğretmenle bir sınıfı idare etmenin zor olduğu yönünde ETÖ3, ETÖ5, ETÖ6, KTÖ1, KTÖ3 ve KTÖ6 açıklama yapmaktadırlar.

ETÖ3: Çok iyi olur aslında. Ama işte bu problem şu derslerimiz günlük 8 saat dersimiz var. Sabah 8 de başlıyoruz akşam 4'e kadar. 4'ten sonra da kimsenin çocuğunu tutamazsınız. Kimi köye gidiyor. Kimi köye yetişecek falan bu arada da bunun organizasyonu çok önemli. Kim organize edecek, nasıl olacak hangi dersleri kullanacaklar bunun zaten bir öğretmenle yürütülmesi zor bir şey. Bir ders boyunca eserleri gezip gelme imkânımız yok. En azından gittiğiniz zaman onun planlı bir şekilde yapılması lazım. Bu da çok öğrencinin kalabalık olması ders sayısının çok olması. Biraz sosyal etkinliği falan olsa öğrencinin bu derslere katılımında o sosyal etkinliği o yönde kullanabilirsiniz diğer öğrenciye. Ama bütün o derslerimiz 8 saatlik o derslerimiz tamamen işte bu tarih dersi gibi işlenecek dersler. Çoğu zaman onları alamıyoruz. Ama olsa çok faydalı olur mutlaka. Zaten ödevlerde ben genellikle yıllık proje ödevleri falan verirken bu Tokat'ımızda var olan tarihi eserleri ile ilgili şeyler veriyorum ki öğrenci en azından bir tanesini görsün. Kim yapmış, ne zaman olmuş işte nasıl usul kullanmışlar falan ödevleri verirken işte o şekilde davranmaya çalışıyoruz. Görmekten dolayı en azından çevresinde tarihi eserleri gerek Selçuklu gerek Osmanlı neler olduğunu, nasıl iz bıraktığını görebilir. Yahut da daha sonra bir yerlere gittiğinde de bu tür eserlerle karşılaştığında bunu kıyaslama imkânı olur. İşte en azından tarihi sevmesine neden olabilir.

ETÖ5: Bu konu zaten her Tarih öğretmenin sonuna kadar desteleyeceği bir düşünce. Tarih derslerinde genelde teorik anlamda bir takım kaynaklara bağlı kalmak gerçekten sıkıcı. Çok verimli de olmuyor kaldı ki öğrencilerimizde tarih öğrenmekten ziyade daha çok hazırlık noktasında bir motivasyon söz konusu çoğu zaman onu bile yakalamak zor.

Ama gerçekten bizlerde bunun eksikliğini yaşıyoruz. Yani bizi de alıp sürükleyecek, öğrenciyi de alıp sürükleyecek gezi gözlem metodu sonuna kadar uygun bir yöntem ama bunun için ders programlarımızın hiç uygun olmadığı ortada onun için Milli Eğitim Bakanlığı valiliklere her şehrin gezilip görülebilecek yerleriyle ilgili tavsiyeden öte planlaması da yok bildiğim kadarıyla. Genelde birkaç seminerden öteye gitmiyor. Ama öğrencilere zaman zaman Selçuklu eserleriyle ilgili, Osmanlı eserleriyle ilgili konuları geçtikçe mutlaka onlardan bahsederek en azından o gün birkaç kişinin o bölgede o eseri ziyaret etmesi noktasında tavsiyemiz oluyor. Açıkçası insanların bir tarihi binanın, eserinin yanından geçerken sadece eserin mimari yapısıyla, şekliyle değil de bu topraklarda yüzlerce yıl, binlerce yıl önce nasıl bir geçmişin yaşandığı bu toprakların bizlere nasıl bir yurt olarak bırakıldığı gibi olaya tamamen bir tarih bilinci kazanmış biçimde, bir sorumluluk duygusu içinde kıymetini bilerek en azından daha farklı yaklaşırdı diye düşünüyorum. Mutlaka kazandıracığı şeyler var. Ama belki de kazandıracığı en önemli şey sorumluluk duygusudur.

ETÖ6: Biliyorsunuz Tokat, Selçuklu Tarihi yönünden zengin bir bölge ve bu yönden de gerçekten Milli Eğitim, Milli Eğitim Bakanlığının, İl Milli Eğitim Müdürlüğünün, yine Kültür Müdürlüğünün bu konuda okulları teşvik edici çalışmalar yapmalarını bekliyoruz. Bu konu ile ilgili gezilerin teşvik edilmesini okulların bu konu da desteklenmesini, yönlendirilmesini her zaman istiyoruz. Çünkü gerçekten bu konuda kalıcı öğrenmeler gezi gözlem metodu yolu ile gerçekleşiyor. Buna inanıyoruz. Özellikle de Tokat'ta da bu tarihi zenginliklerin öğrenciler tarafından tam anlamıyla bilinmediğini biliyoruz. Sordüğümüz zaman ilk defa duyduklarını biliyoruz mesela Selçuklulara ait eserleri ya da Danişmentlere ait eserleri ilk defa duyuyor bazıları o yüzden eğer Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim Müdürlüğü, Kültür Bakanlığı, Kültür Müdürlüğü bu konuda okullarımıza gerekli desteği verirse iyi olacak kanaatimdeyim öğrencilerin bu konuları kavraması açısından. Gayet iyi olurdu.

KTÖ1: Buna kesinlikle katılıyorum yani gezi-gözlem konusu fakat maalesef bu konuda biraz problem var çünkü öğrencilerimiz çok kalabalık oluyor. Devamında şu var ya ne kadar etkili oluyor diye. Öğrenci grubu çok kalabalık oluyor valilik bize hemen izin çıkarmıyor bir sürü prosedür var. Prosedürü geçtik ondan sonra izin aldık bir sürü ondan sonra bir tane öğrenmenle kalabalık öğrenci grubuyla gezilmiyor. Ders saatimiz 2 saat bir ders saatini yarım öğleden sonrayı vermek zorundasınız. Olmuyor, yani gezi-gözlem metodu ama özellikle Milli Eğitimin bana destek vermesi lazım valiliğin bu konuda bana destek vermesi lazım. Bana diyor ki Valilik ya da Milli Eğitim hafta sonu yapın. Ben hafta sonu nasıl getireyim çocuğu? Okullarda hafta sonu kursları var çocuk ya da özel ders alıyor. Onun için yani gezi-gözlem metodu düzgün işlenmesi pek fazla yok, yok mümkün değil. Yani yapanlar da özveriyle yapıyorlar. Yaptım yapmadım değil, şimdiye kadar yaptım.

KTÖ3: Tokat gerçekten yine aynıına geliyoruz. Selçuklu dediğiniz zaman her yönden yeteri kadar eser var. Tarihi yapılar olarak olsun, kültürel yapılar olarak olsun. Yine aynı baştaki söylediğime geldik bunun için keşke zaman ayırabilsek de yeteri kadar ders saati olsa da görenek öğrenciye aktarabilsek. Ama işte zaman yeteri kadar olmadığı için bi de o konular için öğrenciyi sınıftan çıkarıp okuldan çıkarıp götürmek mesuliyet istiyor. Sadece seninle öğretmenle bitecek okulla bitecek bir şey değil bunun yani Milli Eğitim boyutu var valilik boyutu var. İzin çıkarmak gerekiyor. Yani ondan dolayı istiyoruz bu tarz şeyleri öğrenci görsün Tokat'ta şunlar şunlar Niksar denince bir Yağlıbasan Medresesi falan onları kesinlikle aktarıyoruz. Kendimiz veriyoruz ama gidip görmek imkân olmuyor maalesef zaman zaman burada geçen yıl götürmüştü. Diğer Tarih hocamız götürmüştü. En azından sınıfta aktarmış olduğunu görsel olarak da gördüğünde bir daha unutmaz. Ama bu tekrar diyoruz. Başarıya yani orda bir eseri anlatmaktansa soru cevap soruluyor ya üniversitede de daha çok başarı odaklı olduğunda bunlar ikinci planda kalıyor. Aslında en başta olması gerekenler.

ETÖ3 gezi-gözlem metodunun öğrenciler açısından iyi olacağına dikkat çekmektedir. Ama bu gezilerin yapılabilmesi için şartların uygun olması gerekmektedir. ETÖ3 bulunduğu okulda öğrencilerin derse giriş ve çıkış saatlerinin kısıtlı olmasından yakınmakta ve bu tür organizasyonların planlamasının ise çok zor olduğuna dikkat çekmektedir. ETÖ5 tarih derslerinin genelde teorik olarak ve birkaç kaynağa bağlı kalarak üniversite sınavına yönelik işlendiğini belirtmektedir. Gezi-gözlem metodu ile dersi sürükleyici hale getireceklerine inanan ETÖ5 bunun öğretmene de bir canlılık katacağına işaret etmektedir. Öğrencilerin gezi-gözlem metodu ile Tokat'ta bulunan Selçuklulara, Osmanlılara ait tarihi eserleri tanıyarak daha bilinçli ve sorumluluk sahibi olacağını ifade etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının da gezilecek tavsiye şehirlerden ziyade plan-programlarla eğitim-öğretim kurumlarına yol göstermesi gerektiğini ETÖ5 belirtmektedir. ETÖ6 Tokat şehrinin Selçuklu tarihi yönünden zengin olduğuna işaret etmektedir ve bu yapılacak gezilerin planlamasında Milli Eğitim Bakanlığı ile Kültür Bakanlığının teşviklerini beklediğini belirtmektedir. Kalıcı öğrenme sağlanması anlamında bu tür gezi-gözlem metotlarının derslere uygulanması gerektiğini açıklamaktadır. KTÖ1 gezi-gözlem metodunu derslerde uygulamak için aşmaları gereken prosedürleri işaret etmektedir. Ders saatlerinin az olması da bu metodu uygulamayı engelleyen bir diğer boyutudur. KTÖ3 ise öğrenci mesuliyetinin ağır olduğuna dikkat çekmektedir. Yine KTÖ3 gezi- gözlem metodu için izin prosedürün çok fazla olduğunu belirtmektedir. Tokat'taki tarihi eserleri anlatma yöntemi ile işledikleri ifade etmektedir. KTÖ3 başarı odaklı bir okul oldukları için üniversite

sınavındaki başarıların daha önemli olduğunu belirterek bu tür metotların, ikinci planda kaldığını da özellikle vurgu yapmaktadır.

“Selçuklulara dair bir olayı (Siyasi ilişkiler) Selçukluların ekseninde tek taraflı olarak mı anlatırsınız, yoksa ilişki kurduğu devleti/milleti ve kültürü dahil ederek mi anlatırsınız? Bu yöntemin öğrenciler üzerinde etkili olup olmayacağı konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna ETÖ4 devletlerin ve milletlerin birbirini etkilediklerini dikkat çekerek bu dünyada yalnız yaşamadıklarını çevrelerinde olan devletlerle kültürel anlamda ilişki içerisinde oldukları belirtmektedir. ETÖ5 Tarih ile Sosyolojinin çok yakın çalışmasından oluşan siyasi olayları sadece siyasi boyutları ile ele almanın çok “sığ” kaldığını ifade etmektedir. Ayrıca ETÖ5 tarihi bütün yönleriyle anlatırsak daha iyi olacağını açıklamakla birlikte kültürel boyutlarından bağımsız anlatılmasının lise seviyesine göre konuyu basitleştirdiği eleştirisinde bulunmaktadır. ETÖ11 Selçuklu Devletinin, Abbasilerle ve Gaznelilerle olan ilişkilerine örnek vererek açıklamada bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devletinde yaşanan devlet politikalarına atıfta bulunarak çözüm sürecinden tutunda fetih hareketlerine kadar anlattığı her konuda karşı tarafın neler hissettiği ya da neden böyle davrandığı konusunda öğrenciyle bunu paylaştığını ifade eden ETÖ13 konuyu bu açıdan ele almaktadır. KTÖ3 savaşın tek başına çıkmadığını diğer devletlerin siyasi, sosyal, kültürel fonksiyonların etkili olduğuna dikkat çekmektedir.

ETÖ4: Elbette. Bu şeylerin tarihteki bütün toplumların günümüzde dahil olmak üzere dünyada yalnız olmadıklarını biliyoruz. Yalnız yaşamıyorlar. Yalnız yaşamadıklarına göre bütün ilişkileri de o çevreleri ile ortaya çıkıyor. Bu savaşları kendi kendilerine yapmıyorlar. Yahut da kültürlerini kendi başlarını geliştirmiyorlar. Hepsi mutlaka birilerinden etkileniyor birilerini de etkiliyor. Biz bu etkileşimi de vermeye çalışıyoruz. Nasıl olmuştaki Anadolu’ya gelinceye kadar Orta Asya’dan Türk toplulukları nelerle karşılaşmışlar, nasıl bir değişim geçirmişler. Buradaki medeniyetleri nasıl etkilemişler. Bunlar onları nasıl etkilemiş. Bunu tabii vermeye çalışıyoruz. Tarihte mutlaka olması gereken şey. Onda şunu geliştirir diye düşünüyorum. Tarihin akışının nasıl oluştuğunu. Dünya medeniyeti var şu an günümüzde dünya medeniyeti var. Bir kısım toplumlar bu medeniyeti oluşturdu diye övünüyorlar. Bunun böyle olmadığını görürler en azından. Dünya medeniyetine bütün toplumların nasıl katkılar sağladıklarını her dönem kimlerin nasıl medeniyetler geliştirdikleri konusunda biraz hem fikir sahibi olurlarsa bu bir kompleksi aşar. Yani şimdi şu andaki dünya medeniyetine çok büyük bir katkı sağlayamadığımız için toplumda bir aşağılık kompleksi oluştu. Sanki bütün her şeyi batılılar icat ediyor ortaya koyuyor da biz hazır yiyormuşuz gibi bir şey ortaya çıktı. Halbuki bu öyle değil dünya medeniyetine her toplum kendi

kararınca kaderince mutlaka etki yapmış bir şeyler eklemiş. Bunu böyle olduğunu görmek için de onları bilmek gerekiyor.

ETÖ5: Bu zaten günümüzün son dönemin modası bizim Prof. Dr. İlhami Bey vardı. İstanbul Üniversitesi mezunu Sosyal, Tarih ya da işte Tarih'le Sosyoloji'nin çok yakın çalışması günümüzün en önemli düsturlarından birisi. Siyasi olayı sadece siyasi boyutlarıyla tek bir Selçuklularla ilişkilendirmek çok sığ, basit kaçıyor. Mutlaka olayın farklı boyutlarıyla ya da yakın çevresiyle ilişkilendirmek gerekiyor ki olay tamamen böyle anlaşılır hale gelsin. Bir Osmanlının kuruluş yıldönümünü, kuruluşunu anlatırken 14. yüzyıldaki tüm çevreyi, tüm dünyayı az çok vermeye, siyasi, dini, kültürel boyutlarıyla çocuklara kavratmaya çalışıyoruz. Aynı şekilde Selçuklularda da herhangi bir olay anlatırken çağdaşlarından, dünyadan ve sosyolojik, kültürel boyutlarından bağımsız anlatılması olayı tamamiyle bir basit lise sınavına yönelik gibi indirgemiş olur. Bu da hiç verimli olmuyor açıkçası. Olayı tüm boyutlarıyla anlatabilmek ciddi çalışma gerektiriyor. Güncel olandan da, süreli yayınları takip etmek gibi en azından üniversite yıllarını dolu dolu geçirmek gibi bunlar idealimiz ama bizde yeteri kadar bu kanuda besledik mi? Bu konuda tartışılır. Tabi ama en azından lise öğrencilerini doyurabilecek kadar kendimizi hazırlamaya çalışıyoruz ve bunu açıkçası her türlü boyutuyla vermeye gayret etme günümüzdeki birçok olayla bağlantı kurarak anlatmak bir takım örneklendirmeler çok daha verimli oluyor açıkçası.

ETÖ11: Bunu dahil ederek anlatmaya çalışıyorum. Mesela Abbasi ilişkileri, Gazneli ilişkileri, özellikle Abbasilerin içerisine düştükleri o durum Türklerin oradan bir liderlik çıkarma pozisyonunu özellikle işliyoruz. Mesela Tuğrul Bey'in, Doğu-Batının Sultanı olması anlayışı var işte. Oradan kendine bir rol kaptığını İslam dünyasına liderliğine soyunduğunu. Abbasilerin de destek verdiğini de söyleyebilir.

ETÖ13: Şimdi biz tarihçi kimliğimizi ortaya koyarken ben o düsturu hiç değiştirmedim. Olayları değerlendirirken ne kadar bize yanlış gelirse gelsin, ne kadar bizi irdelerse veya rencide ederse etsin karşı tarafın durumunu, karşı tarafın görüşünü, karşı tarafın o anki değer yargılarını ortaya koymak lazım. Yani iki taraflı değerlendirmeyi her zaman gayret ettim. Bu bütün olaylarda yani şu anki açılım sürecinden tutun o anki fetih sürecine kadar olan her şeyi değerlendirirken karşı tarafının da durumunu irdelemek zorunda olduğumu düşündüm ve öyle değerlendirdim. Ve bunu da öğrencilerime mümkün mertebe vermeye çalışıyorum. Yani biz bir yere fethe giderken karşı tarafın bizi engellemesi çok doğal bir şeydir. Bunu yadırgamayın mesela Hazarlar' anlatırken, Hazar Türkleri neden İslamiyet'i engelledi noktasında onları irdelemem lazım. Çünkü onlarda kendi vatanlarını, nasıl biz kendi vatanımızı koruyorsak onlarda kendi vatanlarını korumalı düşüncesi ile yaklaştığım için mutlaka iki tarafı da değerlendirmeye almaya çalışıyorum açıkçası. Ben etkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü öğrenciler bunu idrak ediyor. En azından belli kesimi.

KTÖ3: Yani hiçbir tarih konusu tek başına o devlet sadece baz alınarak anlatılmaz. Çevresindeki devletlerin ekonomik, kültürel, siyasi yapıları ki onlar zaten tarihi olaylarda

belirleyici rol oynar. Bundan dolayı onlardan bağımsız tutamazsın. Mutlaka çevredeki devletlerle bir savaş varsa tek başına çıkmamıştır. Bu savaş mutlaka diğer devletin etkisi veya o dönemdeki siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel yapı mutlaka savaşın çıkışında da sonucunda da etkili olmuştur. Yani ondan dolayı kesinlikle bağımsız anlatılamaz. Anlatmıyoruz. Anlatılamaz. Kesinlikle etkili bir yöntem.

ETÖ4 dünya medeniyetlerine her milletin kendi kararınca mutlaka katkı yaptığını ifade etmektedir. ETÖ4 Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türkler geçtikleri yerlerden, mekânlardan etkilendikleri ve etkilediklerine işaret etmektedir. ETÖ5 sosyoloji ve tarihin çok yakın çalışması gerektiğine dikkat çekerken yine ETÖ5 Selçuklulara dair herhangi bir olayı çağdaşlarından ve dünyadan sosyolojik, kültürel boyutlarından bağımsız anlatmanın sırf lise sınavına yönelik olarak olayı basitleştireceğini ifade etmektedir. Selçuklulara dair bir olayı konuyu her yönü ile almak öğrencilerin analiz etme yönünü kuvvetlendirecektir. Sonuçta okuldaki eğitim eğer sosyal anlamda da idrak edebilme yeteneğine yardım edebiliyor ise öğrenme olayı gerçekleşmektedir. ETÖ11 Abbasi ve Gaznelilerin, Selçuklularla olan ilişkilerini anlatmaktadır. ETÖ13 ise olaya tarihçi kimliği ile baktığını ve karşı taraf ne kadar yanlış gelirse gelsin o anki durumlarını ortaya koymak gerektiğini belirtmektedir. Olaylara iki taraflı bakmaya gayret ettiğini ifade etmektedir. KTÖ3 hiçbir tarih konusunun tek bir devleti öne çıkararak anlatmadığına işaret etmektedir. Kesinlikle bağımsız anlatılmayacağı üzerinde duran KTÖ3 Selçuklunun çevresindeki devletlerin de ekonomik, kültürel, siyasi yönlerinin etkilediğini anlatmaktadır. Dünya üzerinde hiçbir millet yalnız yaşamamaktadır. Ne yaşıyorsa savaş ya da barış bunda o coğrafya üzerinde yaşayan milletlerin az ya da çok etkisi olmaktadır. Budan dolaydır ki Selçuklu Devleti, Azerbeycan, İran ve Anadolu ve Orta Doğu da etkili olup tarihte bir asırdan fazla yer almaktadır. Selçuklu Devletine dair anlatılan olaylarda aynı zamanda yaşayan milletlerin veya devletlerin etkisi olmaktadır.

Selçuklulara dair siyasi bir olayı o anda ilişki kurduğu devleti ya da milleti sadece siyasi ilişki etrafında anlatmak konusunda ETÖ10 devletin bir tarih politikası olduğunu belirterek bunun dışına çıkılamayacağını belirtmektedir. ETÖ12 “Ben bir tarafım.” ifadesini kullanarak, karşı tarafa ait teferruata girme şansının olmadığını belirtmektedir. Bulgar ve Yunan kitapları üzerine tez hazırladığını belirten ETÖ12 bu kitaplarda Osmanlı için kullanılan, Türkler için

kullanılan, Müslümanlar için kullanılan çok aşağılayıcı ve iğneleyici ifadeler olduğuna dikkat çekmektedir.

ETÖ10: Yani Selçuklu Devleti, Anadolu'nun Türkleşmesi, Türk Tarihi'nin Anadolu'daki Türk Tarihi'nin başlaması bakımından çok önemli. Büyük Selçuklu Devleti olarak söylüyorum. Çok önemli bir devlet. Anadolu Selçuklu Devleti de, Anadolu'nun gene Türkleşmesi, Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi Anadolu'nun bir Türk yurdu haline gelmesinde çok büyük katkıları olan Anadolu'daki ilk Müslüman Türk Devleti. Anadolu'daki ilk Türk Devleti diyelim. Osmanlı Devletini de gene cumhuriyetten önce şu andaki devletimiz olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nden önceki devlet olarak ve dünya siyasetine yön veren devlet olarak algılıyorum ben ve belkide Türk Tarihi'ne en büyük damgayı vuran Türklük damgasını vuran devlet olarak da algılıyorum Osmanlı Devletini. Şu andaki devletimiz olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti de geçmişten gelen kültürel mirası devam ettiren belki zamanında bir takım farklı anlayışlar oldu. Şu anda devletimiz gençlerimize daha doğru bir tarzda tarih bilinci şuuru, kültürel bir miras bırakmaya çalışıyor. Bu manada hani şu andaki Türkiye Cumhuriyeti Devletimiz de önemlidir. Belki en önemlisi şu andaki devletimizdir. Yani bizim açımızdan geçmiş geçmişte kalmıştır. Ama o geçmişteki mirası devralan, o mirası genç kuşaklara aktarmaya çalışan bir devlettir Türkiye Cumhuriyeti Devleti'dir. Sadece Türkiye ile sınırlı değil biliyorsunuz Ortadoğu'da, Afrika'da, Türk Cumhuriyetleri'nde, Balkanlar'da bir takım çalışmalar yapılıyor. Tekrar oradaki topluluklarla geçmişteki o bağımız olan kültürel anlamda bağlar oluşturulmaya gayret ediliyor. Oralardaki tarihi eserlerimiz tekrar restore ediliyor veya şuanda ülkemizdeki tarihi eserler restorasyon büyük ölçüde restore edildi veya edilmeye devam ediliyor. Yani diyorumki mesela tarihi eserler bugüne kadar öksüzdü, yetimdi diyorum. Ama devlet ilk defa bu kadar büyük çapta tarihi eserlere sahip çıktı hatta onları sosyal günlük hayatın içerisine kattı. İşte Taşhan'ı biliyorsunuz çalışıyor. Diğer tarihi eserlerin bir kısmı müze oldu. Gene işletme olarak devam edenlerde var hani, kiraya veriliyor. Demek istediğim şu: Şu andaki Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarihteki rol olarak bence en önemli devlet. Türk milletini tarihini, kültürünü gelecek kuşaklara aktaracak olan devlet olarak algılıyorum ve bu noktada devletimiz şuanda kendisinden beklenen tarih alanında söylüyorum çalışmalarını yapmaya devam edecek.

ETÖ12: Etkili olurdu tabi ki. Niye etkili olmasın. Benim düşüncem şu olur burada acaba bir Yunanlı öğretmen Büyük Taarruz da Mustafa Kemal'in yaptığını anlatıyor mudur? Atatürk'ün yerine kendini koyuyor mudur tarih öğretirken diye düşünürüm. Çünkü ben tez konusunu Bulgar ders kitapları ve Yunan ders kitapları üzerine yaptım. Bulgarcadan çeviriler yaparak yaptım oradaki tarih algısını gördüğümde bizim tarih algısının tertemiz olduğunu görüyorum ve şöyle bir şey hani ötekileştirilen tarih diye bizde maalesef belirli gruplar diyorlar üzülüyorum bu konuda. Onların ders kitapları incelendiğinde Osmanlı için kullanılan, Türkler için kullanılan, Müslümanlar için kullanılan kavramlar, kelimeler,

ifadeler çok aşağılayıcı, iğneleyici ifadeler bizim tarihimizde yok. Bizim tarihimizde hiçbir zaman için Bizans için zorba hükümdar, kan dökücü, işte barbar gibi ifadeler söylemiyoruz. Ama onlar bizim için söylüyorlar. O ders kitaplarının içeriğini bildiğiniz zaman bizim tarihimizin karşı tarafı çok ön plana çıkarmadığını ama suya sabuna dokunmadan da aktarıldığını söyleyebiliyorum.

ETÖ10 genel bir eğitim politikası olduğunu ve Tarih öğretmenin bu çerçevede hareket etmesi gerektiğini ve ayrıca tarih öğretmenin kafasına göre bir şeyler üretemeyeceğine işaret etmektedir. Ancak öğrenci farklı bir bilgi isterse bu bilginin verilebileceğini ifade etmektedir. Devletin politikasından “Selçuklular zamanında var olan devletler hakkında kültürel alışverişlerle ilgili bilgi vermeyin.” gibi bir anlam çıkarmak Tarih öğretmenin Milli Eğitim politikasına ve Türk tarihine yaptığı haksızlıktır. Öğrenci ne kadar geniş çerçevede bilgi sahibi olursa o kadar genel kültür anlamında fayda sağlayacaktır. ETÖ12 yaptığı tez konusuna atıfta bulunarak Bulgar ve Yunan ders kitaplarında Türklere haksız ve acımasız eleştiriler yapıldığına işaret etmektedir.

Tarih öğretmenlerine karşılaştırma yaparak ders anlatımı ve bu yöntemin tarih öğretiminde etkili olup olmayacağı konusundaki düşünceleride sorulmuştur. Yine Selçuklu Devleti'nin, Osmanlı Devleti'nin ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş aşamalarını ve geçirdikleri evreleri karşılaştırma yaparak ders anlatma konusunda tarih öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır. ETÖ7, ETÖ12, ETÖ13 ve KTÖ5 Tarih derslerinde karşılaştırma yöntemini kullandıklarını açıklamaktadırlar.

ETÖ7: Karşılaştırmaları ben mutlaka kullanıyorum. Büyük Selçukluların yıkılışında nasıl Baba İshak ayaklanması nasıl önemlisi ise Osmanlı'nın yıkılışında da azınlık isyanları önemlidir. Bunları karşılaştırma yapmadan olmaz ya da hatta Türkiye Cumhuriyeti'nde mevcut şu anki ayaklanmaya varabilecek terör olaylarını dahi için içine katarız. Yani ben olayların bir şekilde aynı olması sebebiyle, benzeri olması sebebiyle bir şekilde...

ETÖ12: Türkiye Cumhuriyeti istisna. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş devri gibi bir şey olmaz. Cumhuriyet cumhuriyettir diye yaklaşıyorum ama Osmanlı ile Selçukluyu defaatle kıyaslıyoruz. Kıyaslamadan söz ediyorsunuz. Çünkü Osmanlı, Selçuklu temelleri üzerine şekillenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti de Osmanlı temelleri üzerine şekillenmiştir. Yani reddi miras yapamazsınız zaten bu konuda. Selçuklu kültür algısının Osmanlıya yansıdığını çok iyi biliyoruz. İktâ uygulamasının dirlik olarak ya da Ahi uygulamasının lonca kültürü olarak Osmanlıda devam ettiğini gayet iyi biliyoruz. Hat sanatının, mimari estetik kaygıların, minyatür sanatının, çinçilik sanatının Osmanlı da devam ettiğini biliyoruz. Osmanlı devleti Selçuklu devleti tarih sahnesinden çekildikten sonra büyük ölçüde gelişim kazanmış ama Anadolu'da beylikleri aldıkça Selçuklu ile buluşmuş tekrar. Selçuklu ile

buluşmuş Osmanlı devleti dolayısı ile Selçukluyla edindiği kazanımları örneğin Selçukluların Anadolu'yu fethederken oluşturdukları Bâcıyân-ı Rûm uygulamasını Osmanlı devleti Anadolu da, Balkanlar da bunu devam ettirmiş. Bu sefer Rumeli fetihlerinde kullanmış bunu. Yine Gazilik, Alperenlik geleneğini orada da kullanmıştır. Karşılaştırma kaçınılmaz bir şekilde oluyor zaten. Selçuklu kurulurken Anadolu'nun durumunu veriyoruz Bizans'tan ama Selçuklu farklı bir kültürden Anadolu'yu aldı. Osmanlı Devleti ise zaten Türkleşmiş bir Anadolu üzerine kuruldu. Osmanlı'nın üzerine düşen siyasal birliği sağlamaktı, o kültürün üzerine yeni kültürel birikimi inşa etmekte. Selçuklu'nun işi zordur. Selçuklu Anadolu'ya damga vurmak zorunda idi, mühür vurmak zorunda idi ki Selçuklu bu mührü vurdu. Osmanlı da vurulan bu mührü devam ettirdi. Kendi kültürel mirası ile bu kültürü güçlendirdi. Yani mecbur karşılaştırma yapıyoruz.

ETÖ13: Biz disiplinler arası geçiş uygulaması vardır ya. Şimdi devletlerin birbirleri ile olan bağı hiç kopmamıştır. Ben her ne kadar anane sisteminden biraz önce bahsettim bir bütün değildir tarih onlara göre. Tarih katman katmandır, dönem dönemdir. Her biri diğerinden ayrıdır. Değildir aslında. O kadar da keskin değil. Biz Osmanlı'nın devamıyız. Osmanlı da Selçuklunun devamı. Aslında Selçuklu da öncesinde Karahanlıların veya onlar da Göktürklerin devamı. Böyle değerlendiriyorum. Hepsi bir birinin devamı olduğu için mesela meclis anlatırken, divan anlatırken aslında neden bahsediyoruz Divan-ı Hümayun'dan başlıyorsunuz. Ondan önce Saltanat Divanı'na gidersiniz, ondan önce Kurultay'a gidersiniz. Bu şekilde anlatmayı uygun görüyorum. Görevliler arasında da bağ kurmayı gerekli görüyorum. Bir birleri ile eşleştiriyorum.

KTÖ5: Etkili oluyordur. Mutlaka uygulanması gerektiğini düşünüyorum. Sadece tek başına Selçukluyu anlatıp bundan 2-3 sene sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarihini anlattığımızda kuruluştaki şartları görmeleri mümkün değil belki ama siz devletlerin her birinin koşullarının ortaya koyup nasıl kurulduklarını anlatırsanız öğrencide çok daha kolay kalıcı olacaktır diye düşünüyorum.

ETÖ7 karşılaştırma yöntemini devletlerin yıkılışında etkili olan faktörlere işaret ederek kullanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne karşı var olan terör olaylarına da dikkat çekerek bu yöntemi nerelerde ve nasıl kullandığını belirtmektedir. ETÖ12 ise Türkiye Cumhuriyeti'nin, cumhuriyet olduğunu kuruluş gibi bir özelliğinin olmadığını tekrar altını çizerek yine Türk Devletleri'nin birbirinin devamı olduğunu ifade etmektedir. ETÖ13 bu yöntemi kullanmadaki amacının Türk Devletleri'nin hukuki, siyasi, sosyolojik, kültürel yapılarıyla aslında kendilerinden önceki Türk Devletleri'nin yapılarını ciddi anlamda fark etmelerini sağladığını ifade etmektedir. KTÖ5 karşılaştırma yöntemini tarih dersinde kullandığını belirtirken Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluştaki şartlarını görmelerinin mümkün olmadığını ama ondan önce

kurulan Türk Devletleri'ni anlatarak öğrencide öğrenmenin kalıcılığını sağlayacağına dikkat çekmektedir. Amaçlar ne olursa olsun bu yöntem kalıcı olduğuna inanan Tarih öğretmenleri, takrir, soru-cevap yöntemleriyle Tarih dersini sıradanlıktan kurtarıp daha etkili bir öğretme ve öğrenme yöntemi kullanmak istediklerini belirtmektedirler. Tarih öğretmenleri bu yöntemi kullanarak günümüz genç beyinlerine yorum yapmayı, analiz etmeyi dün ile bu gün arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri göstererek dikkat çekmektedirler.

Karşılaştırma yönteminin Tarih dersinde kullanılması gereken bir yöntem olduğunu kabul eden ama bu yöntemi kullanırken dikkat edilmesi gerektiğini belirten Tarih öğretmenleri yer almaktadır. ETÖ4 tarihte var olan ya da günümüzde yaşayan devletlerin kendi özelinde değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. ETÖ6 Tarih dersinde karşılaştırma yöntemi kullanılırken dönemin şartlarının göz ardı edilmesi durumunda fayda yerine zarar vereceğini ifade eden açıklamalarda bulunmaktadır. Bununla beraber KTÖ4 devletlerin hepsinin kendi içerisinde, kendi koşullarında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

ETÖ4: Tarih'te karşılaştırma mutlaka yapılıyor. Fakat her devletin kendi içinde özel bir şeyi olduğunu düşünüyorum. Özellikleri olduğunu düşünüyorum. Kendi içerisinde düşünmek lazım. Osmanlıyı doğuran sebeplerle Selçukluyu doğuran ya da Türkiye Cumhuriyeti'ni doğuran sebepler arasında farklılıklar olabilir. Benzer özellikler de olabilir. İlla benzerlikleri ya da farklılıkları bütünleştirmemek lazım. Ama karşılaştırma da yapılabilir. Fakat kendi özeli içinde düşünülmesi.

ETÖ6: Karşılaştırma yaparken tarihte tabi ki karşılaştırma olacaktır ama dönemin şartlarına göre karşılaştırma yapılırsa çok faydalı olacağına inanıyorum yani biz Selçuklu tarihinden bahsederken Selçuklu ile Osmanlıyı kıyaslarken karşılaştırırken muhakkak Selçukluların içinde bulunduğu 11. yüzyıl 12. yüzyılın şartlarını göz önünde bulundurarak Osmanlıyla onu karşılaştırırken tabi Osmanlıyı yaşadığı 13. yüzyıl 14. yüzyıl ne ise artık 19. yüzyıla kadar dönemin şartlarını özellikle baz alarak değerlendirmek lazım. Selçuklularla Cumhuriyet dönemi yine karşılaştırırken kültürel özellikleri bakımından siyasi açıdan işte muhakkak dönemin şartlarını göz önünde bulundurmamız lazım ve özellikle dönemin şartları göz önünde bulundurulursa faydaları olacağına inanıyorum. Ama dönemin şartları göz ardı edilirse de çok zararlı noktalara gelebilir. Yani fayda sağlamaz ama zarar verir.

KTÖ4: Geçmişten günümüze karşılaştırma yapılır. Ama buna yer, zaman, insanlar farklı çağın şartları çağın gereklilikleri birbirine göre aynı olmadığı için benzer yanları ya da farklı yanları gösterilebilir ama daha çok hani her toplum, her devlet, her yapılanma kendi içerisinde anlatılması gerekir. Elbette bağlantılarının olması geçmişten getirilen etkilerini

vurgulamak gerekir vurgulanır ama hepsi kendi içerisinde kendi koşullarında değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

ETÖ4 karşılaştırma yönteminin mutlaka Tarih bilimi içerisinde kullanılması gerektiğini belirtirken Selçukluyu doğuran durumlarla, Osmanlıyı doğuran durumların farklı olduğuna dikkat çekmektedir. ETÖ6 karşılaştırma yöntemini kullanırken zamanın göz ardı edilmemesi gerektiğini işaret ederek buna dikkat edilirse daha faydalı olacağını belirtmektedir. KTÖ4 ise geçmişten günümüze elbette karşılaştırma yapılacağını fakat yerin, zamanın, çağın özelliklerini bilmek gerektiğini de ifade etmektedir. Tarih öğretmenleri tarihi olguları karşılaştırırken sadece farklılıkları ele almaktadır. Oysaki karşılaştırma yöntemi olguların benzer yönlerini gösterirken kullanılabilir. Kaldı ki gerek Selçuklu devleti gerekse Osmanlı Devleti ortak bir payda da buluşmaktadırlar. Sadece zamanla maddi kültürün ismi değişmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının 11. sınıflarda seçmeli olarak okutulan Tarih dersi kitabında bu görülmektedir. Bu kitapta ilk Türkleri, ilk Müslüman Türk Devletleri'ni ve Osmanlı Devleti'nin benzerliklerini ve farklılıklarını tablolar haline getireceğiz öğrenciler için daha kalıcı hale getirilmiştir.

Selçuklulara dair Tokat ilimizde bulunan herhangi bir tarihi eser ya da eserlerin bulunduğu yerde, mekânda ders yapmaları konusunda ne düşündüklerini sorduğumuz Tarih öğretmenlerine, ayrıca böyle bir sunumun öğrencilerde Selçuklulara ait zaman yolculuğu algısı yaratıp yaratmayacağı konusundaki düşünceleri de sorulmaktadır. Bu soruya ETÖ5 bu projeyi çok beğendiğini belirtmektedir. ETÖ7 “Bunu ben daha önce yaptırıldım.” şeklinde kısa bir cevap vermektedir. KTÖ5 kendilerinin daha önce neden böyle bir proje hazırlatarak ders işlemediklerini sorgulayan cevaplar vermektedir.

ETÖ5: Muhteşem olurdu. Mükemmel olurdu. Açıkçası o kadar güzel bir soru ki bu çalışmayı bizzat öğrenci ile birlikte yapmak daha keyifli olurdu. Aslında bu bir açılışta ifadesi yani biz daha önce böyle bir çalışma yapmadık. Belki öğretmenlerimiz istedi ama fırsat olmadı. Belki bir şeyler imkân olarak kısıtlıydı diyelim. Ama açıkçası bir projenin bir sunumun bizzat o döneme ait önemli bir yapıyla, yapının olduğu bir yerde kolektif bir çalışmayla yapılması çok keyifli, kalıcı herhalde birçok derste kazandırmayacağı kadar faydalı olurdu diye düşünüyorum. Kesinlikle yaratacaktır. Günümüzde gençlerin mevcut mensup olduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin yapısıyla gelecek hedefleriyle, hangi hadiselerden geçtikleriyle alakalı sorumluluk duyguları zayıf biz bunu yaklaşık 800-900 yıl önce tarihi sürecini sonlandırmış bir Türk devletinin bölgedeki kalıntıları üzerinden yaparak mutlaka bir tarih yolculuğu, bir zaman yolculuğu yapacağız. Çocuklar ecdadını, dedelerini, atalarını öğrenirken aslında günümüzde mensup oldukları devletlerinin de hukuki, siyasi, askeri,

sosyal yapılarını da karşılaştırma ve ona göre hangi yapıda daha modern, daha milli, daha halkın çıkarına uygun bir tutum var bunları gözlemleyebilir diye düşünüyorum.

KTÖ5: Ben 17 yıllık öğretmenim bu soru bana ben şimdiye kadar niye düşünmedim, dedirtirdi. Çok olağanüstü düşünülmüş uygulanılacak bir yöntem. Tek sıkıntıyı nerde yaşarsınız hocam objektif olacaksak yapılması gerekiyor yapılmalı hatta bundan sonra koşulları zorlayıp da elimden geldiği sürece mutlaka uygulamak isteyeceğim bir yöntem. Çünkü bir şeyin çok etkili olmasını istiyorsanız laf olsun diye bir proje yaptırmadıysanız. Eğer öyle bir mekâna götürebiliyorsanız, böyle bir imkânınız da varsa bunu mutlaka yapmalısınız ki çünkü çocuğun üzerindeki etkisi iki kat değil de 10 katı olsun öğrenecekse de böyle basit bilgi olarak değil de çok kalıcı bilgi olarak öğretilsin. Hayatın ileriki dönemlerinde belki çocuklarını o mekâna götürdüğünde de ben ders sunumumu burada yaptım diyecek kadar bunu anlatacak bir etkisi olmalı. Ben bunu niye düşünmedim dedim ama bunun tek zor yanı hemen her okulda servis imkânı öğrenciyi götürebilme bunu okuldan iznini alabilme bir tek insanı orası zorlar. Haydi çocuklar gelin bugün dersin sunumunu şurada yapacağımız, gibi kolaylığı olsa eminim birçok öğretmen bunu yapacaktır. Bizi bu konudan uzaklaştıran o muydu acaba?

ETÖ5 muhteşem kelimesini yerinde kullanarak bu proje taslağını çok beğendiğini ifade etmektedir. Fakat neden böyle bir projede bulunmadığını açıklamakta zorluklar yaşamaktadır. Yine de böyle bir dersin yapılmasının farkındalık yaratacağını ve yapılan projenin 800-900 yıl önce tarihi sürecini sonlandırmış bir Türk Devleti'nin maddi kültür mirasında zaman yolculuğu yaratacağını anlatmaktadır. KTÖ5 17 yıllık öğretmenlik hayatı boyunca neden böyle bir proje düşünmediğini hayretler içerisinde ifade etmektedir. Böyle bir sunumun dersi 10 kat daha etkili kılacağını belirterek hayat boyunca kalıcı bir öğrenme sağlayacağını açıklamaktadır. ETÖ5 ve KTÖ5 neden daha önceden böyle bir projede yer almadıklarını kendilerine öz eleştiride bulunarak cevap aramaktadırlar. Bu projenin hem öğretmenler hem de öğrenciler için zevkli ve heyecan verici olduğunu belirten tarih öğretmenleri, bununla birlikte kalıcı bir öğrenme sağlayacağını inandıklarını ifade etmektedirler. Milli Eğitimin sorunlarından bir diğeri ise kimse elini taşın altına koymak istememektedir. Sorumluluk öğretmenler için bir külfet gibi görülmektedir. Oysaki yapılan bu proje ya da sunum öğrenciler üzerinde kalıcı öğrenme sağlayarak tarih dersinden etkilenmeye yardımcı olacaktır. Yeter ki öğretmenler görevlerinin bilincinde olsunlar ve amaçlarının üniversite sınavı kazandırmak olmadığını, öğrenmenin hayatı tanımak ve kolaylaştırmak için olduğunu bilmeleri gerekmektedir.

4.4. Tarih Öğretmenlerinin “Selçuklular”ın Türk Tarihi İçerisindeki Yeri Konusundaki Algısı/Düşüncesi Nedir? Tarih Öğretmenlerinin Bu Algının Oluşma Nedenlerini Nasıl Açıkladıklarına Dair Bulgular

Tarih öğretmenlerine “Sizce Selçuklu Devleti, Türk tarihinin neresindedir?” diye soru yönelttiğimizde verilen cevaplar aynı ya da birbirine yakın kısa ve net cevaplardı. Selçuklu Devleti bazı Tarih öğretmenleri için Türk tarihinin merkezinde yer alırken, bazı Tarih öğretmenleri için bir Osmanlı kadar merkezde görülmektedir. Kimi Tarih öğretmenleri için ise Türk-İslam sentezinin başlangıcında yer almaktadır. ETÖ1, “Selçuklu Tarihi, Türk tarihinin belki en merkezinde yer alır bana göre.”, ETÖ2 “Türk tarihinin merkezinde yer alır. Temel devletlerden birisidir.” KTÖ3 “Selçuklu bence bir Osmanlı kadar merkezinde yer almaktadır.” ETÖ11 “Türk tarihinin Türk İslam tarihinden de bahsedebiliriz. Gerçi bunun içerisinde İslamiyet’ten önceki anlayış da vardır. Türk-İslam sentezini başlangıç olarak alıyorum.” ETÖ8 “Şöyle söyleyeyim, Selçuklu Devleti yaptığı çalışmalarla diğer Türk-İslam Devletleri’nin temeli olmuştur. Osmanlı Devleti bile ondan etkilenmiştir.” Selçuklu Devleti Türk tarihinin veya Türk-İslam tarihinin merkezinde yer almaktadır. Selçuklu Devletini tarih sahnesinden kaldırdığımız zaman büyük bir boşluk meydana gelmektedir. Anadolu’nun kapılarını kim Türkler için açmıştır? İslam dünyasını, Haçlı Seferleri’nden, kendi içerisindeki yanlış itikatlardan kim korumuştur? Suriye-Filistin ve Irak, Türkiye Selçukluları kimin devamı? Bunlar Selçuklu Devleti’nin yokluğundaki en basit sorular. Selçuklu Devleti Orta Asya Türk kültürünü Anadolu’ya getirerek bir köprü oluşturmuştur. Yeni bir Orta Asya, Selçuklu-Anadolu medeniyeti inşa etmiştir. Kendisinden sonra Anadolu’da yer alan Türk Beylikleri ve Osmanlı Devleti’nin temelini oluşturmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne de birçok kültürel miras bırakmıştır.

Selçuklu Devleti’nin Türk tarihinin neresinde olduğunu sorgulayan ETÖ3, ETÖ7 Selçukluyu bir geçiş dönemi veya İslam öncesi ve sonrasında bir ara nokta olarak kabul etmektedirler. Karahanlı Devleti’nin her ne kadar ilk Türk-İslam Devleti olsa da Selçuklu kadar etkin olmadığını vurgulayan ETÖ7 “Kültürel kopukluğu en iyi giderecek olanın Selçuklu tarihi olduğunu” belirtmektedir. Selçukluların zamanını Türk kültürü ile İslam kültürünün zenginleştiği dönem olarak kabul eden ETÖ3 bu konuda şu açıklamayı yapmaktadır:

ETÖ3: Selçuklu Devleti geçiş dönemi. Yani Türklerin tabi Karahanlılar bunlardan biraz önce geliyor ama İslam kültürü ile zenginleştiği bir dönem. Mesela Türk kültürü var. Türk kültürü de oldukça zengin bir kültür kendi dönemine göre çok iyi bir medeniyet

oluşturmuşlar. Fakat onun daha sonra İslam ile birleşerek dünyayı da etkileyebilecek dünyanın bu günkü geldiği noktalara ulaşmasında büyük katkı sağlayacak bir ortamı sağlayacak o geçiş dönemi. İşte mesela çok büyük ilim adamları yetişiyor. Yahut da Selçuklular bugünkü üniversitelerin o günkü temelini atıyorlar ve İslam toplumunun yücelmesinde çok büyük katkılar sağlıyorlar. Bu yönü ile işte Türk kültüründe, Türk-İslam kültürüne geçiş o anlayışı yerleştirme açısından Selçuklular önemli, mekân açısından da önemli bu Anadolu'nun falan Türk yurdu olmasında çok büyük katkıları var.

ETÖ7: Selçuklu tarihi bana göre her ne kadar Türk-İslam Devleti Karahanlılar olsa da İslam öncesi kültür ile İslam sonrası kültürün ara noktasıdır. Dolayısıyla kültürel kopukluğu en iyi giderecek tarih Selçuklu tarihidir. Selçuklu tarihini aradan çıkartırsanız ya da hafifletirseniz Türk tarihinde kültürel kopukluğada neden olursunuz. Çünkü Karahanlılar her ne kadar ömürleri uzun olsada yani yaklaşık 412 yıl bir ömürleri var. En son Doğu Karahanlılar yıkılışı var ama siyasi tarihleri bu 412 yılın belki 50 yılında 60 yılında güçlü dirayetli devlet niteliğinde Gaznelilerin ise çok ulusluğu Selçuklulara göre daha fazla çok uluslu olması Türk tarihinin kültürel olarak devamlılığında belki her şeyi tam göstermiyor. Tabii Karahanlıları o halkadan çıkaramayız ama asıl olan Karahanlılardan sonra sayacağımız o kültürel halkadan sayacağımız Selçuklular ya da başta da Büyük Selçuklu kültürel devamlılığın ya da İslam öncesi kültürü İslam sonrası kültürü kaynaşması açısından Türk tarihi için en az Osmanlı tarihi kadar hatta daha önemli olduğunu düşünüyorum.

Selçuklu tarihi bir geçiş dönemi ya da ara noktası. Bu kavramlar Selçuklu tarihinin vazgeçilemeyecek bir tarih sahnesinde yer aldığını gösteren sözcüklerdir. ETÖ3 geçiş dönemi kabul ettiği Selçuklu Devletini kültürel anlamda bir zenginlik olarak adlandırmaktadır. Selçuklular Anadolu'ya Türk kültürünü ve İslam kültürünü getirip sentezleyen, yerleştiren bir Türk devletidir. Bu günkü üniversite dediğimiz eğitim kurumlarının temelini atan ve Gazali, Sadi, Hakani, Ömer Hayyam gibi ilim adamlarının yetişmesinde büyük katkısı olan Selçuklulardır. Büyük Selçuklu Devleti ya da onun devamı sayılan Türkiye Selçukluları Anadolu'yu sadece kılıçla fethetmemiştir. Karış karış gittiği her memlekete İslam dininin ve Türklerin barış ve hoş görüsünü götürmüştür. Fethedilen her memlekete mimari anlamda ender bulunacak güzel eserler bırakmışlardır. ETÖ7 Selçukluların özellikle Büyük Selçukluların gerek İslam öncesi gerekse İslam sonrasında Türk kültüründe bir kaynaşmaya vesile olduğunu açıklamaktadır. Selçuklu Devletini tarihin akışından çıkarmak Türk tarihine yapılabilecek en büyük haksızlıklardandır. Çünkü Türk tarihinde her anlamda bir kopukluğa neden olmaktadır. Fakat nedendir bilinmez bir Osmanlı tarihi kadar Türk tarihinde gerekli önemi görememektedir. Aslında her Türk devletinin ya da her Türk-

İslam devletinin kendi tarih sahnesinde vazgeçilmez bir yeri vardır. Bunu Türk tarihinin kavraması ve her Türk devletine ayrı ayrı değer vermesi uzun bir zaman alacağına benzemektedir.

Selçuklu Devletinin, Türk tarihinde gerekli ilgiyi göremediğini ifade eden ETÖ13 ve KTÖ1 bunu Selçuklu Devleti'ne yapılan haksızlık olarak belirtmektedirler.

ETÖ13: Bana göre Selçuklu devleti dediğim gibi ilk başta söylerken söylemişim gerekli önemi alamayan devletlerden birisi. Ama Büyük Selçuklular için konuşuyorum. Büyük Selçuklu Devleti'nde biz Büyük Selçuklu deyince sadece 1071'i dikkate alıyoruz. 1071'den başka hiçbir şey bizim nezdimizde yok. Ama en önemli noktası şu eğer İslami noktada bir değerlendirmeye alırsak. Eğer biz İslam'ı önemsiyorsak Türklerin, İslamiyet'e girmesindeki dönüm noktası, mihenk taşı ya da Anadolu Kürtlerinin, İslamiyet'e girmesindeki en önemli nokta bence Selçuklular. Bu açıdan Selçuklu tarihi bence Türk tarihinin miladı orayı çok iyi irdelemek lazım. Osmanlıyla kıyaslamak değil ama genel manada gereken önemi de vermek lazım aslında Selçukluya. Belki 120 yıllık bir devlet ama muazzam bir güç olarak ortaya çıkmış medeniyeti ön plana çıkarma noktasında. Ben biraz daha üzerinde durulması taraftarıyım.

KTÖ1: Selçuklular bu konuda gariban kalmıştır ben bunu hep söylerim. Selçuklu tarihini düzgün öğretemiyoruz. Osmanlıya çok ağırlık veriyoruz. Ama asıl Anadolu da Türkleşmeyi başlatan bu insanlardır. Bunların kültürünü çok fazla verdiğimiz mimari yapıları çok fazla koruduğumuzu düşünmüyorum. Maalesef Osmanlı ağır basıyor herhalde daha yakın tarih olduğu için düşünüyorum.

Gerek ETÖ13 olsun gerekse KTÖ1 olsun Selçuklu devletinin ilgi ve önem konusunda çok yalnız bırakıldığını açıklamaktadırlar. Büyük Selçuklu Devleti'ni sadece 1071 tarihi ile sınırladığımızı belirten ETÖ13 Türklerin İslam'ı kabul etmesinin bir dönüm noktası olduğunu görmemiz gerektiğini açıklamaktadır. 120 yıllık tarih sahnesinde yer alan Büyük Selçuklu Devleti'nin aslında Türk tarihinde bir dönüm noktası olduğunu bilmemiz gerekmektedir. Bu değeri verirken her iki tarih öğretmeni de ETÖ13 ve KTÖ1 Osmanlı ile kıyaslamadan bunun anlatılmasının daha anlamlı olacağını ifade etmektedirler. Sonuçta Anadolu'nun kapılarını açan Büyük Selçuklu Devleti, Anadolu'da Türklerin var olma sürecini devam ettiren Osmanlı Devleti'dir. Osmanlı Devleti, Selçuklu Devleti'nin mirasını emanet almış ve tarih sahnesinde var olduğu sürece korumuştur. Fakat Türk tarihi, Büyük Selçuklu Devleti'ne gerekli önemi vermemektedir.

Alparslan ve Melikşah'ın hayatında önemli bir yeri olan Nizamül-mülk'ün Selçuklu Devleti'ne etkisi konusunda ne düşündüklerini ve bu sorunun tarih

öğretmenlerinde neler çağrıştırdığını sorduğumuzda, verilen cevaplar hayli ilginçti. Nizamül-mülk Türk tarihinde yaşamış önemli bir siyasetçi ve Siyasetname gibi çok önemli bir eser bırakmış bir kişilik olmasına rağmen Tarih öğretmenlerinden KTÖ1 çok fazla net bilgisi olmadığını ifade etmektedir. Nizamül-mülk hakkında sanki tarih sahnesinde var olmayan tarihi bir kişilikmiş gibi söz etmektedir. Nizamül-mülk hakkında önemli ve olumlu açıklamalarda bulunan Tarih öğretmenleri de bulunmaktadır. KTÖ4, ETÖ5, ETÖ11 Nizamül-mülk'ün devlet teşkilatında gösterdiği örnek davranışlarına dair örnekler vererek açıklamalarda bulunmaktadır.

KTÖ1: Siyasetnamedir bunların hepsi Melikşah'ın hayatında önemli yeri var mıdır yok mudur okumadım. Şuan da çok fazla detaylı bilgim yok. Ama bütün siyasetnamelerin hem bir dönem siyasi hayatında etkisi olduğuna inanırım. Bundan dolayı da vardır muhakkak çok net bir şey söylemem mümkün değil.

ETÖ5: Türk tarihi genelde anlatılırken şu şekilde bir tezi var. Genelde devlet başkanlarının siyasi anlamda en etkili kişi olması nedeniyle onlardan bahsedilir. Vezirlerden yani başbakanlardan bahsedilirdi o döneme damgasını vuran kişi olarak karşımıza çıkıyor. Osmanlı da Sokullu gibi, onun dışında Göktürklerde Tonyukuk gibi açıkçası devlet yönetiminde Melikşah ile birlikte Alparslan ile birlikte Türk tarihinin zaman zaman devlet başkanlarının doğru ekipler kurduğunda çok daha parlak bir siyasi yapı, çok daha ekonomik yönlü refah düzeyinin arttığı bir durum görebiliyoruz. Açıkçası şu günümüz siyasilerine de güzel bir örnek. Bürokratlarının doğru kişilerden ehil ve uzman kişilerden oluştuğunda ülkesine, milletine hizmeti gerçekten özümseğinde ahenk içerisinde bir hükümet çalışması bir saray yönetimi görebiliyoruz. Nizamül-mülk'ün, Siyasetname adlı eseri ile devlet başkanlarına karşı o dönemdeki bilgi ve tercümesi ile sunduğu katkı ile gelecek ve bu günümüzdeki gençlere hangi hamlelerin devlete ne gibi katkılar sunabileceğini dikkate alacak olursa gerçekten de Nizamül-mülk gibi birçok başbakanın birçok vezirin insanlık içinde Türk milleti içinde her yönden faydalı olduğunu düşünüyoruz.

ETÖ11: Selçuklu Devleti'nin yerleşmesinde Nizamül-mülk'ün büyük bir etkisi var. Yerleşik anlayış o tarihte gerçekleşti. Devletleşme, kurumsallaşma, eğitim-öğretim faaliyetleri sadece bir Türk değil özellikle İran gelenekleri yer alır. Eski bir medeniyet İran'dan çok şey almıştır. Tabii ki olduğu gibi alınmamıştır. Ama Türk'e uygun hale getirmiştir. Türk de içine konmuştur İslam da var içinde Arap gelenekleri de vardır. Nizamül-mülk'ün ben bir İranlı olduğunu düşünmem bir Türk olduğunu düşünürüm. Öyle olsaydı zaten İranlılaşır. Selçuklular, İranlaşmadığına göre mutlaka Nizamül-mülk, Türk'e hizmet etmiş birisidir. Değerli hizmetleri olan birisidir. Medreseleri yeter. Bazı eserleri Nizamiye medresesi bunu daha sonra çoğaltmıştır. Daha sonraki Türkiye Selçuklularının yaptığı Gök Medreseleleri onu sürdürmüştür. Önemli bir temel attığını söyleyebilirim.

Tarih öğretmenlerine yöneltilmiş olan bir diğer soru Alparslan'ın hayatında ve oğlu Melikşah'ın hayatında önemli bir yere sahip olan Nizamül-mülk'ün Selçuklu Devleti'ne etkisi konusunda neler düşündükleri idi. KTÖ1 verdiği cevap gerçekten düşündürücüdür. Yıllardır tarih dersi okutan KTÖ1 Melikşah'ın hayatında Nizamül-mülk'ün yeri var mıdır yok mudur sorusu ile cevap vermektedir. Bununla birlikte bu konuya dair kitap okumadığını ifade etmektedir. KTÖ1'den en son duyulan söz ise “Çok net şey söylemem mümkün değil.” cümlesidir. Büyük Selçuklu Devleti'ne o dönemin hükümdarları kadar hizmet veren ve adını Siyasetname ve Nizamiye Medreseleri ile tarihe yazdıran Nizamül-mülk hakkında pek bir şey söyleyemem demek bir Tarih öğretmeni için ne kadar doğrudur? Ortaöğretimde yer alan öğrenciler bir Tarihçi kadar tarih bilgisine sahip olamaz. Bu kabul edilebilir fakat öğrencilere Tarih dersi anlatan ve Tarih öğretmeniyim diye rol üstlenen bir kişi, tarihi şahsiyetlere olumlu ya da olumsuz hakkını vererek dersi anlatmalıdır. Nizamül-mülk, Sultan Alparslan'ın ve Melikşah'ın hayatında önemli bir yere sahiptir. Gerek devlet teşkilatında gerekse sosyal hayatta Büyük Selçuklu Devleti'ne birçok yenilikler getirmiştir. İslam dünyasında ise Batınî faaliyetlerine darbeler vurarak bu yanlış inancın İslam dünyasında yer almasını engellemiştir. ETÖ11 ise Nizamül-mülk'ün aslında bir İranlı olduğunu ama onu böyle görmediğini, onun bir Türk gibi düşündüğünü, çünkü Selçuklu Devleti'ne çok değerli hizmetleri olduğunu ifade etmektedir. Zaten Nizamül-mülk kendini hala İranlı gibi hissetmiş olsaydı, Büyük Selçuklu Devleti'nde İran hâkimiyetinin etkisi sürerdi. ETÖ11 Devlet teşkilatından yerleşik hayata geçişten, eğitim-öğretimden tutun da sosyal hayatın her alanında İran'ın etkisi olduğunu kabul ederken yeni bir parantez açarak yapılan her yeniliğin Türk'e uygun hale getirildiğini anlatmaktadır. Aslında tarihçiler arasında oluşan fikir ayrılığının sebeplerinden biri de Nizamül-mülk'ün İran asıllı olması.

Nizamül-mülk'ün İran asıllı olması ve İran kültürünü az ya da çok Selçuklu hayatında hissettirmesi ve Oğuzların küstürülmesi gibi konular, tarih öğretmenlerinin Nizamül-mülk hakkında olumsuz düşüncelerine sebep olmaktadır. ETÖ7, ETÖ8, ETÖ12 ve ETÖ13 Nizamül-mülk hakkında sorgulayıcı ve yargılayıcı cevaplar vermektedirler.

ETÖ7: Nizamül-mülk konusunda 1. derecedeki kaynaklara ulaşamadığımız için ve bir kısım olumsuz iddialarda var garip bir şey Nizamül-mülk hakkındaki olumsuz iddiaların ırkçı yapı ile bakışın dışından mıdır? Yoksa gerçek midir? Nedir? Bilemiyorum. Ama

Nizamül-mülk'ün benimde merak ettiğim bir şey ama görme şansım yok ama Selçuklu tarihte yeri gerçekten nedir? Bu 1. derecede benim zihnimde olan bir sorudur.

ETÖ8: Pek olumlu düşünmüyorum. Şöyle olumlu düşünmüyorum. Bir Türk olarak zaten devletin kurulmasında etkili olmuştur biliyorsunuz. İranlı asıllıların önemli görevlere getirilmesine getirilip Türklerin küstürülmesine sebep olan bir gelişmedir. Bu bence böyle olmaması gerekiyordu. Selçuklu devletinin yıkılmasında Oğuzların küstürülmesi çünkü savaşmış en çok onlar ölmüş cefa çeken Oğuzlar olmuş devlet kurulunca onlar kapı dışarı çıkarılmış, İranlılar ön plana çıkarılmış.

ETÖ12: Nizamül-mülk, Selçuklu devletini Türk kültüründen uzaklaştırıp Fars kültürünün içine çekmiştir. Yaptıkları yadsınamaz. İktisadi sistemi, divan teşkilatı, siyasetnamesi ile hükümdara yol göstermesi ama sonuçta İranlı bir kişidir ve Türk kültüründen uzak yetişmiş birisidir. Zaten medreseden eğitimini alıp gelmiştir. Oğuzların dışlanmasında, küstürülmesinde büyük bir etkisi vardır ve Selçukluya ölümcül darbeyi de yine Oğuzlar vuracaktır. Selçuklunun Türk kültüründen kopmasında etkisi vardır diyorum. Ama tabii ki çok önemli bir şahsiyettir. Şahsi boyutunu, hizmetlerini küçümsemek asla benim haddim değil. Ama şöyle bir şey İran kültüründen geldiği için haliyle bu kültürü Selçuklulara aşılamaştır.

ETÖ13: Nizamül-mülk'ün farklı yönleri ile değerlendirmek lazım. Nizamül-mülk bir Tonyukuk mu? Tartışılır. Ya da bir Sokullu mu? O da tartışılır. Ama Nizamül-mülk birazcık bana kendi görüşüm açısından söylemek gerekirse tarihçi kimliğimizle konuşalım. Ders bazlı değil sanki biraz entrikacı bir kişiliği olan bir yapıya sahip gibi geldi bana. Yani Amidül-Mulk'ün ortadan kaldırılmasına vesile olan. Ömer Hayyam'a karşı ikili oynayan. Hasan Sabbah'ı zaman zaman teşvik edip sonra aleyhine dönen. Yani biraz bana böyle ikili oynayan devlet adamı gibi geldi. Kendi çıkarı için böyle yaptığı ortaya çıktı. Hoş Nizamül-mülk'ün yazdığı Siyasetname farklı şeylerden bahsediyor. Ama net bir görüş söylemek mümkün değil ama bana öyle geldi. Ama öyle de olmasaydı uzun süre devlet yönetiminde kalamazdı diye düşünüyorum.

Nizamül-mülk, Büyük Selçuklu Devleti'ne büyük hizmetlerde bulunmuştur. Bunu hiç kimse inkâr edemez. Fakat Nizamül-mülk'ün İran asıllı olması ve vezirlik görevi sırasındaki yaşanan bazı olumsuzluklar, Nizamül-mülk'ün hayatına dair ilk bakışta soru işaretleri görülmektedir. ETÖ7 Nizamül-mülk'ün gerçekte kim olduğuna dair birinci dereceden gerçek kaynaklara ulaşamadığını ifade etmektedir. ETÖ8 ise Nizamül-mülk konusunda olumlu düşünmediğini İran asıllı olan bir vezirin daha sonradan bir Türk Devleti'nin en önemli makamlarına İran asıllı devlet adamlarını getirmesi ve Oğuzları küstürmesinin yanlış olduğuna dair açıklamalar yapmaktadır. ETÖ12 kelimenin tam anlamıyla “entrikacı” bir vezir olduğunu anlatırken başarılı devlet yönetme şeklinden hiç söz etmemektedir. ETÖ13 yine ETÖ7, ETÖ8, ETÖ12 gibi aynı

kelimeleri kullanmasa da Nizamül-mülk hakkında pek olumlu yargılarda bulunmamaktadır. Fakat ETÖ13 Nizamül-mülk'ün devlet yönetimindeki başarılarına ve getirmiş olduğu yeniliklere hiçbir olumsuz ifade kullanmamaktadır. Yine İran kültürünü Selçuklulara aşlamış olması ve Oğuzları küstürmesi Nizamül-mülk'ün Büyük Selçuklu Devletine yaptığı en büyük olumsuzluklardandır.

“Sultan Alparslan'a ve Melikşah'a hizmetlerde bulunan Nizamül-mülk'ün Büyük Selçuklu Devleti'ne etkisi konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna Tarih öğretmenlerinde birbirinden farklı cevaplar ortaya çıkmaktadır. Burada asıl önemli olan yorum farklılıkları değil, bilakis Nizamül-mülk hakkında yapılan olumsuz eleştirilerdir. Kim olduğu, hangi kültürden geldiği, ne amaçla devlete hizmette bulunduğu gibi sorular Nizamül-mülk'ün başarılı devlet yönetimini gölgede bırakmaktadır. İslam dinini en güzel şekilde yaşamaya ve yaşatmaya çalışan ve bu amaçla Nizamiye Medreseleri gibi büyük ilim yuvası kuran hayatını buna adayan ender şahsiyetlerden biridir.

Nizamiye Medreseleri konusunda görüşleriniz nelerdir sorusuna verilen cevaplarda bu kurumun Türk-İslam dünyası için büyük bir hizmet olduğunu göstermektedir. Selçuklular Nizamiye Medreseleri ile yeni bir güç kazanmaktadır. ETÖ3 ve ETÖ6 Nizamiye Medreselerinin Selçuklularda ve İslam dünyasına getirmiş olduğu alternatifleri açıklamaktadırlar.

ETÖ3: Nizamiye Medreselerinin doğuşu olarak baktığımız zaman işe kol gücü ile hâkimiyetin sürdürülemeyeceğini yahut da kılıç gücü ile hâkimiyetin devam ettirilemeyeceğini anlıyor Selçuklu. Bunu, işte gerek Fatimiler'in saldırıları neticesinde anlıyor. Ama anlıyor ve neticede bu daha sonraki toplumlara da örnek oluyor. Çünkü ne kadar güçlü olursanız olun neticede beyinlere hükmedemiyorsunuz. Beyinleri yetiştirebilmek toplumu o konuda eğitebilmek de böyle bir şeyle mümkün olacaktır diye oradan hareketle ortaya çıkıyor. Şimdi İslam dünyasının gelişimi açısından çok önemli bir hadise bu.

ETÖ6: Nizamiye Medreseleri şöyle diyebiliriz. Türk-İslam kültürü konusunda bence en önemli yapı taşı. Anadolu'da biliyorsunuz özellikle Osmanlı döneminde tamamen medrese kültürü gelişti ama Nizamiye Medreseleri Türk-İslam kültüründe önemli bir eğitim rolü üstlenmiş bir kurumdur. Çünkü bizim özellikle Orta Çağ Avrupa'sı karanlık dönem yaşarken Türk-İslam kültürünün zirve bir nokta yaşamasında özellikle Selçukluların eğitimde bir dönemin gelişmesinde Nizamiye Medreseleri çok etkili olmuştur. Özellikle önemli bilim adamlarının yetişmesinde başarılı devlet adamlarının yetişmesinde Nizamiye Medreselerinin etkili olduğuna inanıyorum. Selçukluların Nizamiye Medreselerinden güç aldığına da inanıyorum.

Nizamiye Medreseleri bu günkü üniversitelerin ilk örneğidir. Bu medreselerde sadece İslami İlimler dersi yer almamaktadır. Pozitif ilimlerin yanında Sanat, Felsefe gibi derslerde bulunmaktadır. ETÖ3 göre Selçuklular sadece kılıç gücü ile ülkeleri fethetmediler, medreseler açarak insanların gönüllerini kazandılar. Nizamiye Medreseleri ile Selçuklular kendilerine yeni bir güç elde etmektedirler. ETÖ6 ise Avrupa karanlık bir dönem yaşarken Selçuklu döneminde Nizamiye Medreseleri sayesinde birçok bilim adamı yetiştirilmektedir. Özellikle önemli bilim adamlarının ve başarılı devlet adamlarının yetiştirilmesinde Nizamiye Medreseleri büyük role sahiptir. Nizamiye Medreseleri Türk-İslam kültürünün en büyük yapı taşlarındandır.

Tarih öğretmenlerinin, Selçuk Bey, Çağrı Bey, Tuğrul Bey, Alparslan, Melikşah ve Sultan Sencer'i ne kadar tanıyıp tanımadıkları ve öğrencilerine ne kadar anlatıp anlatmadıkları, sorusu Tarih öğretmenlerinde öz eleştiri yapmalarına neden olmaktadır. Tarih öğretmenleri kendi açılarından baktıkları zaman Selçuk Bey, Çağrı Bey, Tuğrul Bey, Alparslan, Melikşah, Sultan Sencer'i tanıma konusunda çok net cevaplar verememektedirler. KTÖ6, ETÖ7, ETÖ12 Bu tarihi şahsiyetleri öğrencilere tanıtmada konusunda zamanın ve müfredat konularının paralellik göstermediğini ifade etmektedirler.

KTÖ6: Yeteri kadar tanımadıklarını. Bu yüzden de yeteri kadar aktaramadıklarını düşünüyorum. Bizden kaynaklanan sorunlar da var. Her şeyi Milli Eğitime, öğrenciye yıkıyoruz ama biz de kendimizi çok yenileyemiyoruz. Çok değiştirmiyoruz. Farklı kaynaklar kullanmıyoruz. Dolayısıyla bizim bilgimiz sınırlı olduğu için öğrenciye de sınırlı bilgi aktarıyoruz.

ETÖ7: Öğretmenler açısından baktığımızda olay farklıdır. Öğretmenlerin çok anlattıklarını düşünmüyorum. Konu müfredatı olarak sene sonuna yakın artık konu yetiştirme dertleri de başlıyor artık oralarda. Bu manada çok ciddi manada öğrencilerimizin Selçuklu tarihini anladıkları gerek Büyük Selçuklu Devleti gerekse Anadolu Selçuklu Devleti ki ünite bitişidir. Hatta birçok öğretmen oradan Haçlı Seferlerine geçip yetiştiremez bile. Anadolu Selçuklu da 1. projede Alparslan'dan öteye de gidemez çoğu zaman konu yetiştirildi yazılır deftere öyle bir problemimiz var. Bu nedenle Selçuklu tarihini ben 2. aşamada kaldığını düşünüyorum tabi buradaki en önemli unsur şudur. Gerek Selçuklu tarihi gerekse Osmanlı tarihi diğer Türk tarihinin safhaları ile ilgili en önemli unsur şudur. Üniversite sınavlarında nasıl çıkarsa öğretmen ona göre şekilleniyor. Üniversite sınavında Selçuklu tarihinden soru çıkmazsa hiç işlenmez.

ETÖ12: Çok tanımıyoruz. Tamamen hikâyelerden, üniversite ders kitaplarından ben tanıyorum. Bir de biraz da kopuk olduğumuz için herhalde Büyük Selçuklulardan bunlar

üzerinde çok çok baskın bir şekilde bilgi sahibi ben de değilim zaten. İşin gerçeği ancak doğdukları yer siyasi faaliyetleri, dönemindeki kültürel faaliyetler çok da örneğin Alparslan'ın eşinin adını ben bilmiyorum.

Kim olursa olsun insanların kendi eksiklerini görmesi ve hatalarını bilmesi güzel olan davranışlardandır. KTÖ6 açıkça bunu ifade etmektedir. Her şeyi Milli Eğitime ve öğrenciye yüklemenin yanlış olduğuna vurgu yapmaktadır. Tarih öğretmenlerinin, Büyük Selçuklu Devleti'nin hükümdarlarını tam anlamıyla tanımadıklarını ve tanımadıkları içinde yeteri kadar öğrenciye aktaramadıklarını söylemektedir. ETÖ7 ise tarih öğretmenlerinin müfredatı yılsonuna kadar yetiştirme çabası içerisinde olduklarından Büyük Selçuklu Devleti'ne, Anadolu Selçuklu Devleti'ne yeterince zaman ayıramadıklarını ifade etmektedir. Bununla beraber üniversite sınavlarında da Tarih alanında Büyük Selçuklu Devleti'nden çok fazla soru çıkmadığı için bu devlete çok zaman ayırmadıklarını açıkça söylemektedir. Ne yazık ki şanlı tarihimizdeki örnek hükümdarlarımızı tanımak için öğrencilerin bireysel çaba harcamaları gerekmektedir. Bu da ne kadar gerçekçidir tartışılır. Büyük Selçuklu Devleti'nde yer alan hükümdarları öğrenciler okullara asılan panolarda yer alan resimlerde tanımaktadırlar. Resimlerin altında da sadece bir kaç cümleden oluşan kısa bilgiler yer almaktadır. Tarihini tanımayan ya da tarihi tanıtılmayan bir nesil yetiştirilmektedir. ETÖ12 “Çok tanımıyoruz.” sözü ile kendi öz eleştirisini yapmaktadır. ETÖ12 Selçuklu tarihinden kopuk olduğumuzu açıkça söylemektedir. Bunun nedeninin kendimizde mi aramalıyız? Milli Eğitim Bakanlığının Tarih müfredatında mı? Sorun ne olursa olsun sonuçta Türk tarihini tanımaktan uzak yaşamaktayız.

Tarih öğretmenlerinin Selçuklu Devleti hakkında bilgi verirken “Selçuk Bey, Tuğrul ve Çağrı Beyler, Sultan Alparslan, Melikşah ve Sultan Sencer hakkında öğrencilerine yeterince bilgiyi aktardıklarına inanıyor musunuz?” sorusuna Tarih öğretmenlerinden daha ayrıntılı bilgi aktardıklarına dair cevaplar gelmektedir. ETÖ6 ve ETÖ11 bu konuda yeterince bilgi sahibi olduklarını ve öğrencilerine bu tarihi şahsiyetleri derslerinde “muhakkak vurguladıklarını” ifade etmektedirler.

ETÖ6: Muhakkak arkadaşlarımız bütün öğretmenlerimiz bu konuda bilgi sahibi olduklarına inanıyorum ve bu konuda da gerçekten öğrencilere bu saydığımız şahsiyetlerin önemli şahsiyetler olarak derslerinde muhakkak vurguluyorlardır. Gerek Çağrı Bey, gerekse Tuğrul Bey'in Anadolu'nun fethinde Anadolu'ya Türk akınlarının ilk yapılmasında Alparslan'ın Anadolu'ya Anadolu kapılarını Türklere açmasında özellikle Melikşah'ın Türkiye Selçuklu Devleti'ne zirve bir nokta yaşatmasında Sultan Sencer her ne kadar son dönem de olsa

Selçuklular da önemli bir yere sahip olduğunda tüm öğretmen arkadaşlarımızın, eğitimcilerimizin öğrencilerimize çok sağlıklı bilgiler verdiğine inanıyorum.

ETÖ11: Tarih öğretmenleri hemen hemen bu şahsiyetlerin önemini biliyor. Bunlar önemli şahsiyetler hiçbiri diğerine tercih edilmez. Gerek Selçuklu olsun, Selçuklu mesela politik zekâsı Oğuz Yabgu'dan ayrılıp da hemen orada İslamiyet'i tercih etmesi Abbasi Halifesi ile yakınlık kurması herkesin yapacağı bir şey değil. Tuğrul ve Çağrı Bey'ler o da çok güzel bir taktik uygulamıştır. İki ateş arasında Türkleri çıkartmayı başarmış bağımsız bir devlet ortaya koymuşlardır. Gazneliler ile kalanlar arasında bunlar önemli. Alparslan zaten bize bir vatan hediye etti. Onu kesinlikle bileceğiz. Sencer'i de nasıl göreceğiz fetretten çıkarabilecek cesarete ve yeteneğe sahipken talihsiz bir adam olarak gösterebiliriz. Derleyip toplamış ama Oğuzlar'ın ayaklanması onu bitirmiş.

“Selçuk Bey, Çağrı ve Tuğrul Bey, Sultan Alparslan ve Melikşah, Sultan Sencer hakkında tarih öğretmenleri öğrencilerine yeterince bilgi veriyor mu?” sorusuna ETÖ6 ve ETÖ11 tarih öğretmenlerinin gerekli donanıma sahip olduklarını ve öğrencilerin istedikleri bilgiye ulaştıklarına inandıklarını söylemektedirler. ETÖ6 ve ETÖ11 Selçuklu Devleti'ne hükümdarlarına dair genel bilgi vermektedirler. Selçukluların politik zekâlarının çok iyi olduğunu ve Oğuz Yabgu'dan ayrılarak İslamiyet'i seçmekle çok akıllıca davrandıklarını açıklamaktadırlar.

Tuğrul ve Çağrı Beyler'in Anadolu'ya akınlar yaptıklarını, Sultan Alparslan'ın Anadolu kapılarını Türklere açtığını anlatmaktadırlar. Sultan Sencer'in ise her ne kadar son dönemde yer almasına rağmen Selçuklularda önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmektedirler. Tarih öğretmenlerinin Selçuklu Devleti'nden bahsederken Selçuk Bey, Çağrı ve Tuğrul Bey, Sultan Alparslan ve Melikşah, Sultan Sencer'i ne kadar tanıyıp tanımadıkları ve öğrencilerine ne kadar anlatıp anlatmadıkları sorusunu biraz daha genişletip “Türk tarihine baktığımızda bu hükümdarlara yer veriliyor mu?” sorusunu ilave ettik. Bu soruya olumsuz cevap veren Tarih öğretmenlerinin sayısı oldukça fazla idi. ETÖ2, ETÖ4, ETÖ5, ETÖ6, ETÖ7, ETÖ8, ETÖ11, ETÖ12, ETÖ13, KTÖ1, KTÖ2, KTÖ5, KTÖ6, KTÖ7 bu konuda şöyle açıklama yapmaktadırlar:

ETÖ2: Verilmiyor.

ETÖ4: Yok. Kesinlikle söz konusu değil. Zaten Selçuklu tarihi sizin şeyinizde de anketiniz de olduğu üzere hep isimle üzerinde. Melikşah, Nizamül-mülk ya da Alparslan endeksli düşünüldüğü için diğerleri pek eksik geçiliyor.

ETÖ5: Yeteri kadar yer veriliyor mu? Aslında daha çok siyasi başarılarıyla anlatılıyor. Biyografileri noktasında ne kadar yeterli bilgi var o konuda eksikler olduğuna eminim. Ama daha çok siyasi, kültürel, sosyal başarıları ile birlikte anılıyor diye düşünüyorum. Yani

bir Atatürk gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu gibi birçok yönünün öğrencilere anlatılma durumu gerçekten sınırlı. Öyle söyleyeyim.

ETÖ6: Açıkçası verilmiyor. Şöyle diyeyim yani mesela yakın olması açısından Osmanlı tarihindeki bir Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman daha ön planda ama bir Çağrı Bey'in bir Tuğrul Bey'in de ön plana çıkarılması kanaatindeyim. Bunun da tarihimiz açısından sağlıklı olacağını ve bunun da Selçuklulara olan ilginin alakanın daha da artacağına inanıyorum. Tabii ki mesela bir Alparslan çok ön planda bunu inkâr edemeyiz ama Tuğrul Bey, Çağrı Bey'ler hak ettiği yeri tarihimizde tam anlamıyla alması lazım.

ETÖ7: Hiçbir Türk tarihine, Türk tarihinin kendisine önem verilmiyor. Tarihimiz siyasete kurban edilmiş durumda genele baktığımızda artık Osmanlı tarihinde Avusturya ile savaşıyoruz. Avrupa Birliği'ne gireceğiz ya Osmanlı Rus savaşları, Osmanlı Avusturya savaşları yarım sayfaya inmiş durumda.

ETÖ8: Verilmiyor.

ETÖ11: Osmanlı sultanları kadar hatırlanmıyor. O da Osmanlı kalıcı yerleşmiş bu memlekete.

ETÖ12: Veriliyor. Duvarlardaki resimler olarak altlarında iki satırlık yazılar olarak kalıyor.

ETÖ13: Ders kitaplarına bakarsak hiç anlatılmıyor. Bunların doğru dürüst anlatıldığı zannında değilim. Mesela Alparslan'ın neden şehit edildiği konusu bile hiç işlenmiyor. Yani o nasıl öldürüldü, niye öldürüldü yani böyle bir İslam'a hizmet eden, Türklüğe hizmet eden bir hükümdarın durup dururken öldürülmesi. Kale komutanının derdi neydi. Bunlara hiç yer verilmiyor. Yani sorunuzu direk söylemek gerekirse bu tarih, bu hükümdarlar anlatılmıyor açıkçası. Yani bir Kanuni gibi bahsedilmez.

KTÖ1: Selçuklular açısından mı? Hayır yok çok fazla üzerinde durulmuyor. Mesela Sultan I. İbrahim hakkında bilgi sahibi olan öğrenci Sultan Sencer hakkında o kadar bilgisi yok.

KTÖ2: Hayır verilmiyor.

KTÖ5: Hayır verilmiyor.

KTÖ6 ise "Tabii ki verilmiyor. Tabii ki eksik". KTÖ7 " Biraz daha uzak tarih olduğu için çok fazla önem verilmiyor. Yani yakın bir tarih Osmanlı hükümdarları kadar, Türkiye Cumhuriyeti kadar, aradaki önemli şahsiyetler kadar önem verildiğini düşünmüyorum."

"Türk tarihine baktığımızda Büyük Selçuklu Devleti'ne hizmet veren hükümdarlara yeteri kadar önem veriliyor mu?" sorusuna Tarih öğretmenlerinin verdiği cevaplar çoğunlukla Türk tarihi tarafından değer verilmediği şeklindedir. Tarih öğretmenlerinin çoğu açıklama bile yapmadan kesin ve net olarak "verilmiyor" kelimesini kullandılar. ETÖ4 bu tez için hazırlanan görüşme sorularının dahi sadece hükümdarların isimleriyle sınırlı kaldığını ve diğer konulara yeteri kadar önem verilmediğini eleştirmektedir. ETÖ5 ise Türk tarihinde Selçuklu Devleti hükümdarlarının biyografi

kısının sadece siyasi yönü ile ele alındığını ifade etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu Atatürk gibi her yönüyle bu hükümdarların da anlatılması gerektiğini söylemektedir. ETÖ6 Büyük Selçuklu hükümdarlarının bir Fatih kadar, Yavuz Sultan Selim kadar, Kanuni kadar tanınması ve bilinmesi gerektiğini kıyaslamalar yaparak açıklamaktadır. Selçuklu Devleti'nde yer alan hükümdarlar arasında da Alparslan'ın çok fazla ön plana çıkarıldığını Tuğrul ve Çağrı Beyler'in de hak ettiği önemin Türk tarihinde verilmesinin gerekli olduğunu söylemektedir. ETÖ7 Türk tarihinin siyasete kurban edildiğini şu sözlerle açıklamaktadır: “Avrupa Birliği'ne gireceğiz ya Osmanlı-Rus Savaşları, Osmanlı-Avusturya savaşları yarım sayfaya inmiş durumda.” Türk tarihinin kendisine önem vermediğini belirten ETÖ7 bu konudaki yanlışı işaret etmektedir. Yine ETÖ11, ETÖ6'nın açıklamalarına paralel ifadeler kullanmaktadır. Osmanlı sultanları kadar, Büyük Selçuklu sultanlarının hatırlanmadığını veya yâd edilmediğini dile getirmektedir. Bunun sebebini de Osmanlı'nın bu memlekete çok fazla kalıcı ve yerleşmiş olduğunu söyleyerek bu soruya cevap vermektedir. ETÖ12 ise bu soruya kinayeli bir tarzla şu ifadeleri kullanmaktadır. “Veriliyor. Duvarlardaki resimler olarak altlarında iki satırlık yazılar olarak kalıyor.” 120 yıl tarihte yer edinen, fetihlerle beraber hala yaşayan bir kültür mirası bırakan Büyük Selçuklu Devleti hükümdarlarına sadece okul duvarlarına asılmış birkaç resim ve iki satırlık biyografilerle Türk tarihin de yer verilmektedir. ETÖ13 farklı bir açıdan bakarak lise ders kitaplarında Alparslan örneğinde olduğu gibi niçin ayrıntılara girilmediğine dikkat çekmektedir. ETÖ7 Türk tarihinde Selçuklu hükümdarlarına, Osmanlı tarihi kadar yer verilmesinin sebebini uzak bir tarih olarak açıklamaktadır.

“Selçuklu hükümdarları Türk Tarihi üzerinde ne kadar etkili olmuştur?” sorusuna verilen cevaplar genelde “Türk tarihinin Anadolu'daki varlık sebebidir.” ifadeleri yer almaktadır. Sultan Alparslan'ın varlığı tartışılmaz bir yerde bulunmaktadır. Osmanlı'nın Anadolu'daki kalıcı olmasını sağlayan temeller Selçuklular zamanında atılmıştır. ETÖ1 “Selçuklu Devleti Türk tarihinin belki özünü oluşturuyor, çünkü çok önemli noktasını, kesitini oluşturuyor, bunlarda o anlamda çok değerli devlet adamlarıdır.” ETÖ4 “Osmanlı'nın temelini oluşturduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla da alt yapısını mesela Selçukluyu ben tek bir cümle ile anlatmak gerekirse diye düşünüyorum. Anadolu'nun Türkleşmesinde alt yapısı kesinlikle Selçuklu.

ETÖ5: Atatürk, demek Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm yapısının ciddi anlamda yeniden planlayıcısı, düzenleyicisidir. Selçuklu hükümdarları da İran'da kurulmuş bir İran ile Horasan arasında kurulmuş bir Türk Devleti'nin yeni ufku demek. Bu kişiler şu anki

Türkiye Cumhuriyeti'nin yaşadığı coğrafyayı, Anadolu'yu büyük mücadelelerle çok ciddi emeklerle Türk milletine bir vatan toprağı olarak hediye etmiş insanlar. Bu yadsınamaz. İnanılmaz büyük bir hizmet. Günümüz dünyasının en değerli coğrafyası ve bu değerli coğrafyayı bütün Avrupalı Hıristiyanlar'ın aşağı yukarı yüzyıla yakın bir haçlı güruhu şeklinde, ittifakı şeklinde bölgeden Türkler'i uzaklaştırma girişimlerini de hatırlayacak olursak. Sadece Bizans'ın elinden bu bölge alınmadı. Aynı zamanda da asırlarca da bölgede tutulma gayretleri söz konusu. Onun dışında bu gibi Alparslan gibi efendim Melikşah gibi akabinde onların torunları tarafından kurulan Türkiye Selçuklarındaki Kılıçarslanlar gibi, Alaaddin Keykubatlar gibi isimler Anadolu'yu Türk şehri yapma noktasında imar faaliyetleriyle de tesisleriyle de ciddi anlamda yeniden bayındır hale getirdiler. Bunların katkıları kesinlikle yadsınamaz. Bugün Anadolu Türk coğrafyası ise Anadolu birçok eseri ile bir Türk şehri görünümünde, Türk toprağı görünümünde ise bunun Osmanlılardan çok Selçuklulara borçluyuz. Çünkü Osmanlı eserlerine bakıldığında Anadolu'da Balkanlar'a göre daha az olduğunu görüyoruz. Nedeni de bir tercih değildir. Selçuklular Anadolu'da ihtiyaç duyulan kültürel konuları ciddi anlamda neredeyse her şehirde alt yapısını oluşturmuşlardır.

ETÖ12: Çok etkili olmuşlardır. Anadolu'da varlık sebebimizdir diyebilirim. Bizim tarihimizde yer veriliyor ama yeterince değil. Ya da daha çok nasıl diyelim. Sıradan bilgiler ile yaklaşıyoruz olaya sıradan. Vasat bilgilerle Alparslan şunu yaptı şöyle oldu kapatıyoruz. Alparslan'ın da başlı başına kişilik olduğu onu şekillendiren olayların neler olduğu. Bizim tarihimizin aslında garabetidir bu.

KTÖ7: Bahsettiğimiz hükümdarlar var ya çok önemli hükümdarlar. Büyük Selçuklu Devleti'nin önemli hükümdarları tabi ki etili olmuşlar. Mesela bir Selçuk Bey diyorsunuz. Selçuk Bey devletin atası yani. Bir Çağrı Bey, bir Tuğrul Bey, Alparslan keza yani bunları hep anlatıyoruz çocuklara Anadolu'nun kapısı Türklere açıldı diye. Sonuçta bunu başaran bunu sağlayan insanlar. Ama çok önemli yerinde diye düşünüyorum ben Türk tarihinde.

Gerek Osmanlı Devleti'nin gerekse Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, Anadolu'daki temelini sağlayan Selçuklu Devleti'dir. ETÖ5 “Selçuklu hükümdarlarının Anadolu'yu büyük mücadelelerle Türk milletine bu vatan toprağını hediye etmiş insanlar” olarak açıklamaktadır. Sultan Alparslan olsun Melikşah olsun ve onların torunları tarafından kurulan Türkiye Selçuklu hükümdarlarından Kılıçarslan, Alaaddin Keykubat gibi değerli şahsiyetler Anadolu'yu Türk yurdu yapma konusunda imar faaliyetlerinde bulunmuşlardır. ETÖ12 Türk tarihine, İslam tarihine bir kısımda olsa Dünya tarihine etkisi olan Alparslan gibi Büyük Selçuklu hükümdarının, hayatını sıradan bilgilerle donatmamızın Sultan Alparslan'a yapılan haksızlık olduğunu ifade etmektedir. Oysaki onun dünyasını tam anlamıyla tanımaya çalışsak Türk tarihindeki yerini daha iyi idrak edebilirdik.

“Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin dünü, bugünü ve yarını” adlı bir yazı dizisi kaleme alınsa, “Selçuklu Devleti ve Anadolu Selçuklularının Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin geçmişinde ne kadar ve nasıl yer alacağı konusundaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusu Selçuklu Devleti’nin Türk tarihindeki ya da Türk-İslam tarihindeki yerinin doldurulamayacağına dikkat çeken örneklerdendir. Tarih öğretmenlerinden ETÖ5, ETÖ6, ETÖ11, KTÖ1, KTÖ4, KTÖ5, KTÖ7 özellikle Türkiye Cumhuriyeti’nin dününü etkileyen Büyük Selçuklu Devleti ve Türkiye Selçuklu Devletlerinin fetihlerle, imar faaliyetleriyle, kültürleriyle yer aldıklarını belirtmektedirler. (Yarına ve bugüne yönelik olarak ise bu eserlere ve kültüre sahip çıkarak koruyarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne katkısını açıklamaktadır.) Geçmişten ders çıkararak geleceğimize yön vermemiz gerektiğine dikkat çekmektedirler. Türk tarihinde yer alan bütün olaylar sebep-sonuç bağlamında birbirinin devamı niteliğindedir. Tarih öğretmenleri Malazgirt Savaşı’nı, İstanbul’un Fethi’nden ayrı, bağımsız bir olay gibi bakamayacağımıza örnekler vererek açıklık getirmektedirler.

ETÖ5: Bir kere dünü derken derhal Selçuklulardan konuyu almamız lazım çünkü Türkiye Cumhuriyeti’nin yaşadığı coğrafya Anadolu coğrafyası. Türkiye Selçukluları ve Büyük Selçuklularla dününden ve Osmanlıların dününden bahsedebiliriz. Nihayetinde merkezde yer alacaktır açıkçası. Türkiye Cumhuriyeti’ni bir Türk Devleti ama Osmanlıdan efendim Selçuklulardan ayrı devletlermiş gibi görmek mümkün değil. Yani bıçak sırtı gibi bu bu taraf şu şu taraf diyemeyiz. Aynı milletin her konuda devamlılığını görüyoruz. Belki Türkiye Cumhuriyeti inkılaplar ile çok kalıtsal farklılıklar, farklı yapılar içerisine girmiş olsa da millet olarak işin aslı bugün ve yarında dünün kurucularını her yönü ile görebiliyoruz. Bugün her şehrimizdeki sosyal tesisler Selçukluları da Osmanlıları da Türkiye Cumhuriyeti’nin yeni eserleri de birbirleri ile tamamlıyor diye düşünüyorum. Açıkçası geçmişine sorumluluk duygusu ile bakamayanlar yarınına gerçekten çok daha planlı yaşayamazlar diye düşünüyorum. Çok büyük meşakkatlerle, özverilerle, büyük mücadelelerle bize Anadolu gibi dünyanın en değerli coğrafyasını kazandırmış olan Selçukluların bunların devamı olan Osmanlıların yarınlarda da hep canlı tutulması lazım. Kıymetini bilmediğimiz şeyleri kaybetmek çok kolaydır. Canla başla sahiplenmek biraz dünün mücadelelerini dünün ciddi katkılarını canlı tutarak olur diye düşünüyorum.

ETÖ6: Anadolu’ya gelişimiz Anadolu’ya Türk İslam kültürünü taşıma görevini üstlenmemiz Selçuklular döneminde olmuştur. Şimdi baktığımız zaman Anadolu’da camii, medrese, han, hamam, kervansaray gibi bize ait tüm değerler örf, adet ve geleneklerimizin Anadolu’ya getirilmesinde Selçukluların ve Selçuklularla birlikte Anadolu’ya gelen ilk beyliklerin büyük rolü ve önemi olduğuna inanıyorum. Bu yüzden Selçukluların gerekse beylikler dönemini ilk beylikler dönemini Türk tarihinde temel Anadolu tarihinde, Türkiye

tarihinde diyeyim çok temel nokta da olması gerektiğine inanıyorum ve derslerde daha yoğun bir şekilde bu konuları verilmesi gerektiği kanaatindeyim.

ETÖ11: Bir kere Malazgirt'ten alacaksınız. Malazgirt bize bu ülkeyi bağışladı. Bir Selçuklu dönemini mutlaka bileceksiniz. Türkiye Selçukluları çok önemli. Haçlı seferleri daha sonra ayaklanma faaliyetleri, medeniyetler. Selçukluların varlıkları ne kadardır 150 yıldır. Osmanlı'nın 600 küsur yıldır. Sayın, en çok eseri Selçuklu çıkarmıştır. Şu Tokat'ta bile Osmanlı'dan çok eseri vardır. Bunları inkâr etmeyeceksin. Göz önüne çıkaracaksın. Türk-İslam kültürünün yoğrulmasında etkisi var. Eğitim kurumlarına etkisi var. Veyahut mimari eserlere çok büyük etkisi var. Bir kere devamı var. Doğuyu batıya bağlamış. Kuzeyi güneye bağlamış. Denizciliğe önem vermiş. Diğer ülkelerle ticaret anlaşmaları var. Yine aynı ülkede yaşayan gayri-müslim ile olan münasebetler. Ermeni ile Rum toplumu ile olan münasebetler. Çok etkisi var. Bir Kılıçarslan'ın ölümüne Ermeniler de üzülüyor. Bu Türk'ün diğerlerine karşı olan tavrını ortaya koyuyor. Çok güzel bir örnektir. Tarih kitaplarına bunları koyacaksınız işte.

ETÖ12: Bence çok önemlidir. Örneğin Mustafa Kemal Paşa'nın kurdurduğu Etnografya Müzesi 1925'te temelleri atılıyor 1930'da faaliyete geçiyor. Etnografya Müzesinde Selçuklulara ait eserler vardır. Mustafa Kemal Paşa da özellikle Selçuklu Devleti'nin araştırılmasında özellikle ihtimam göstermiş ki Etnografya müzesine konulması tesadüf olmamıştır bu yönü ile. Yani Selçuklu devleti aslında, nasıl desem Selçuklu Osmanlı Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyetine. Bizde ama şöyle bir algı var Cumhuriyet bunları reddi miras olarak kabul etti. Değil aslında. Reddi miras olarak kabul etmemiştir. Örneğin 24 tarihinde Topkapı sarayı Assarar Müzesine çevrildiyse, 30 yılında, 21'de Anadolu medeniyetleri müzesi. 30'da da Etnografya müzesi kurulduysa. Etnografya müzesinde Selçuklu müzesine ait eserler varsa bence Cumhuriyet köklerine dayandırmaya çalışmış. Ben öyle düşünüyorum. İnkâr etmemiş.

KTÖ1: Aslında bana kalsa Selçuklulara daha fazla önem veririm. Dün konusunda bugünü ve yarını şekillendirme konusunda çünkü Selçukluların başına gelen Haçlı Seferleri Osmanlıların da başına geldi. Türkiye Cumhuriyeti'nin de başına gelip gelmeyeceği belli değil. Çünkü batı gittikçe güçleniyor ve batının güçlenmesi karşısında Osmanlı'nın geldiği durumu biliyoruz hepimiz. Türkiye Cumhuriyeti de bunu hasbelkader yendi. Son Haçlı Seferi'ni öyle diyelim çünkü bunu bütün siyasetçiler de söylüyor akademisyenlerde söylüyor. Son Haçlı Seferi'ni biz Kurtuluş Savaşı'nda önledik fakat bundan sonra gelmeyeceği ne malum. Selçuklular hakkında maalesef bunu verirken de Selçukluların ne kadar önemli olduğunu da belirtmek gerekiyor, kalıcı olması bakımından.

KTÖ4: Türkiye Devleti'nin babası. İnsanın nasıl atası gelişiminde etkili ise oluşumunda etkili ise Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşumunda da bu devletler etkindir. Var olmasının temel nedenidir bu. Devletlerin en temel özelliği ne kadar köklü ise ne kadar eski ise ne kadar geçmişe dayanıyorsa yarını o kadar uzun olacaktır. Ne kadar eski ise o kadar ileriye

taşıyacaktır. Bu nedenle biz tarihimizi ne kadar geriye götürürsek bu devleti o kadar ileriye götürürüz.

KTÖ5: Dünü anlatırken ilk alacağımız yer Selçuklu. Yani siz dünü anlatmaya başladığımızda eğer konuyu Selçukludan başlayıp Büyük Selçukluları anlatıp onların hangi koşullarda Anadolu'ya yönlendiklerini, Anadolu'yu hangi koşullarda aldıklarını, nasıl yurt edindiklerini, her birinin bu yurt edişindeki etkisini ve sonrasını zaten anlatamazsınız. Selçukluyu alacaksınız. Selçuklunun daha sonraki 1092'deki Melikşah'ın ölümünden sonra 4'e ayrıldıktan itibaren Türkiye Selçukluları ile devam eden bölümünde de Türkiye Selçuklularını da anlatmazsanız Türkiye Cumhuriyeti'nin dününü belki de anlatamazsınız. Oradan alacaksınız ki siz Türkiye Cumhuriyeti'nin dününü anlatın. Bazı tarihçiler Türkiye Cumhuriyeti deyince olayı cumhuriyetin ilanı 29 Ekim 1923'ten itibaren algılıyor ya da TBMM'nin kuruluşu 23 Nisan 1920'den itibaren alıyor. Ama değil dün dediğiniz zaman asıl bu topraklara geldiğimiz zamandır. Hala Selçukludan kalma o kadar tarihi eser kullanıyoruz ki bu kadar çok şey var ki hep gözümüzün önünde etkisi hala devam ediyor. Etkisi silinmiş ya da bitmiş değil. Her gün bu etkiyi gözümüzün önünde görüyoruz. Yarını nasıl etkiler. Eğer tarih bilinci ile yetişen öğrenciler olursa aynı şekilde değer verilir. Onların bıraktığı eserlerden tutunda onların bize yazdığı tarihe kadar her şey aynen gelecek nesillerle aktarılmaya uğraşılır. İnşallah öyle bir nesil yetişir. Yetiştiriyoruz da.

KTÖ7: Biraz önce belirttiğim gibi bu devletler birbirinden kopuk devletler değil. Bu devletler birbirine zincirin halkaları gibi bağlı devletler. Dolayısıyla Selçuklu olmadan Anadolu Selçukluyu anlatamazsınız. Ya da Anadolu Selçuklu olmadan bir Osmanlıyı anlamanız mümkün değil. Bir Osmanlı yoksa arada bir Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni anlamanız mümkün değil. Hepsi birbirine bağlı, hepsi birbirinin üzerine kurulmuş devletler ben öyle düşünüyorum. Yani bunların mirası üzerine kurulmuş devletler. Dolayısıyla bunları ayrı görmek işte Selçuklu yıkıldı bitti yerine Osmanlı kuruldu mümkün mü yani? Selçuklu toprakları üzerinde bir Osmanlıyı inşa etmeniz, bir Kayı boyunu geldi oraya yerleşti bir devlet haline geldi. Onun toprakları üzerine, onun kültür mirası üzerine kuruldu. Ya da bir Osmanlı, Osmanlıdan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nden bahsediyorsunuz. Osmanlıyı tamamen bir kenara atıp kül edip yeniden bir Türkiye Cumhuriyeti kurduk bilmiyorum bana şey geliyor ters geliyor. Yani farklı geliyor. Sonuçta Osmanlıdan devraldığımız şeyler var. Zihniyet var değil mi?

“Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dününde yer alan sessiz tarih olarak bırakılan Selçuklu Devleti ve Türkiye Selçuklu Devleti ile ilgili bir yazı dizisi hazırlansa dünümüzü, bu günümüzü ve yarınımızı Selçuklu Devleti nasıl etkilemiştir?” sorusu ETÖ5 göre Türkiye'nin dünü derken Selçukluları en başa almamız gerekir şeklindedir. Anadolu coğrafyasında Selçuklular, Osmanlılar, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin milleti birbirinin devamıdır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, inkılapları ile çok kalıtsal

farklılıklar içerisinde girmiş olsa da sonuçta millet olarak dünü bugünü yarını yaşayan aynı kimliği devam ettirenlerdir. Selçuklulardan kalma birçok tarihi eserler bu gün hemen hemen her bölgemizde yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de yeni eserleri bu eserler ile birbirini tamamlamaktadır. Güçlü bir yarınımız olması için Selçuklulara ve Osmanlılara dair her şeyi canlı tutmamız gerekmektedir. ETÖ6 ise Anadolu'ya gelişimizi sağlayan Türk-İslam kültürünü taşıma görevini üstlenen Selçuklulardır.” Türk tarihinin temelini oluşturan Selçuklularla ilgili bilgilerin derslerde daha yoğun verilmesi gerektiğine” açıklamasında bulunmaktadır. ETÖ11 bu yazı dizisinin hemen küçük bir özetini sunmaktadır. Hikâye Malazgirt ile başlamaktadır ve 150 yıl gibi bir sürede hala günümüz de yaşayan mükemmel bir kültür mirasını Anadolu'ya emanet eden Selçukluları tarih sahnesine çıkarmaktadır. Osmanlı Devleti ile karşılaştırıldığı vakitte Selçuklu Devleti çok kısa bir süre var olsa da Anadolu'da, Osmanlıya göre daha çok eser bırakmıştır. Selçuklu Devleti, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu gününde de yarınında da hep yanında olacaktır. Bırakmış olduğu Türk-İslam kültürü, hoş görüsü, eğitime verdiği önemle her zaman yaşayacaktır. Son olarak tarih kitaplarında bu konuların olması gerektiğine dikkat çekmektedir. ETÖ12 Atatürk'ün 1930'da Etnografya Müzesi'ni açtığında Selçuklu eserlerine sahip çıkarak Selçuklu Devleti'nin araştırılmasını istediği, açıklamasında bulunmaktadır. Bundan dolayıdır ki Türkiye Cumhuriyeti redd-i miras yapmamıştır. Bilakis tarihine sahip çıkarak cumhuriyetini köklerine dayandırmaktadır. KTÖ1 ise bugünün ve yarının şekillenmesinde dünüye sahip çıkılmalıdır vurgusunda bulunmaktadır. Çünkü Selçuklular Haçlı Seferleri ile karşı karşıya geldi, Osmanlılar da karşılaştı. Türkiye Cumhuriyeti'nin ileride Batı ile karşı karşıya geleceği bilinmemektedir. Son Haçlı Seferi, Kurtuluş Savaşı ile son bulmaktadır. Dününü yani Selçukluları tanıyanın, tarihte neler yaşadığını bilen geleceğe daha iyi yön vereceğini açıklamaktadır. KTÖ4 kısaca Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin babası Selçuklu Devleti'dir. Devletler ne kadar eski ve ne kadar uzun bir geçmişe dayanırsa o kadar uzun yaşayacaktır. Yarın için biz tarihimizi ne kadar geriye götürürsek o da bizi daha ileriye götürecektir. KTÖ5 Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dününü, Selçuklu Devleti'ni tanıyarak başlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarihi, bazı tarihçilerin belirttiği gibi ne TBMM açılışı 23 Nisan 1920'de ne de Cumhuriyetin ilanı 29 Ekim 1923'de başlamaktadır. Dünü asıl bu topraklara ayak bastığımız tarihtir. Tarih bilinci ile genç nesiller yetiştirirsek eğer, dünü bugüne ve

yarına olan katkısını gösterecektir. KTÖ7 ise Selçuklu Devleti, Osmanlı Devleti, Türkiye Cumhuriyeti Devleti birbirine bağlı bir zincirin halkaları gibidir. Selçuklu olmadan Anadolu Selçuklu Devleti'ni anlayamadığımız gibi Anadolu Selçuklu Devleti olmadan Osmanlı Devleti'ni anlamamız mümkün değildir. Osmanlı Devleti yoksa bir Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin varlığının da zor olduğuna işaret etmektedir. Hiçbir millet ve devlet birbirinin varlığını kül edip yeni bir devlet kurmamaktadır. Hepsi ortak bir kültürden etkilenmektedir.

ETÖ13 Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dününe bugüne ve yarımına Selçuklu Devleti'nin etkisinin çok az olduğunu ve bunun böyle olmasının sebebini de devlet politikası olarak ifade etmektedir.

ETÖ13: Türkiye Cumhuriyeti'nin dünü, bugünü ve yarını diye bir yazı dizisi kaleme alınsa Selçuklu Devleti'nin çok az yer tutacağını söylemek mümkün. Çünkü resmi tarihin anlayışı bu yönde. Daha fazla, daha keskin olarak Osmanlıyı baz alacaklar. Ha Osmanlıyı da anlatırken Selçukluya atıfta bulunabilirler. Dipnot çerçevesinde değerlendirmeye alabilirler. İşte Selçukludaki müstevhi Osmanlıdaki defterdarlık karşılık geliyordu diye bir atıfta bulunabilir. Onun dışında pek fazla değerlendirme yapılabileceğini zannetmiyorum.

ETÖ13 çok açık ve samimi ifadelerle açıklamada bulunmaktadır. Resmi tarih anlayışında Osmanlı Devleti'ne atıfta bulunulmakta ve Selçuklu Devleti ise dipnotlarla geçiştirilmektedir. Bir milletin tarihi ne kadar geçmişe giderse o kadar kalıcıdır. Ama günümüz Türk tarih dünyası Selçuklu Devleti'ni bir geçiş dönemi olarak göstermektedir. Bu da Büyük Selçuklu Devleti'ni ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin Türkiye tarihindeki yeri ve önemini azaltmaktadır. Sırf yakın tarih olduğu için Osmanlı Devleti'ni daha üstün kılmak Türk tarihinin bütününe yapılan bir haksızlıktır. İstanbul'un Fethi ne kadar önemli ise bir Malazgirt Meydan Savaşı da o kadar önemlidir.

4.5. Tarih Öğretmenlerinin, Selçukluların Dünya Tarihi İçerisindeki Yeri Konusundaki Algısı/Düşüncesi Nedir? Tarih Öğretmenleri, Bu Algının Oluşma Nedenlerini Nasıl Açıkladıklarına Dair Bulgular

“Malazgirt Savaşı, Selçuklu Devleti, Anadolu, Bizans Devleti, Alparslan, Diogenes vb. kavramları düşündüğünüzde bu olayı kişi, devlet ve yerlerin dünya tarihini nasıl etkiledikleri konusunda düşünceleriniz nelerdir?” sorusu Tarih öğretmenleri tarafından tek tek cevaplanmıştır. “Malazgirt Savaşı, dünya tarihini ne kadar etkilemiştir?” sorusu Tarih öğretmenlerinin aslında Malazgirt Savaşı'na bakışını

göstermektedir. Yani Tarih öğretmenleri Malazgirt Savaşı'nı dünya tarihinin neresinde görüyorlardır? Ya da dünya tarihinin neresinde görmek istiyorlardı? Cevaplar bu yüzden farklılık arz etmektedir. ETÖ1, ETÖ2, ETÖ4, ETÖ5, ETÖ11, ETÖ12, ETÖ13, KTÖ3, KTÖ4, KTÖ5, KTÖ6, KTÖ7 Malazgirt Savaşı'nın dünya tarihini etkilediği açıklamalarında bulunmaktadır.

ETÖ1: Malazgirt Savaşı dünya tarihinde o günkü zaman akışını değiştiren bir olay. Çünkü en güçlü devlet olan o günün dünyasında güçlü devletlerden biri olan Bizans İmparatorluğu'nun bir anlamda Anadolu'yu kaybetmesi sürecini başlatan bir olay. Öbür yönüyle baktığımız zaman işte İslam Dünyası üzerinde belli bir baskı oluşturmuş Bizans'ı da bertaraf eden bir savaş. Bize yeni bir vatan kazandıran bir savaş olarak belleklerimizde yer etmiş.

ETÖ2: Malazgirt Savaşı hem Anadolu'yu Türkleştirirken hem de aynı zamanda, Haçlı Seferleri'ne sebep oluyor. Tabii Haçlı Seferleri dünya çapında bir olay. Dolayısıyla Avrupa'yı da etkilemiş.

ETÖ4: Malazgirt Savaşı özellikle Türklüğün ilerleyişi ve özellikle de İslam dünyasına karşı haçlı zihniyetinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

ETÖ5: Malazgirt Savaşı, dünya tarihinin dönüm noktasıdır. İşin aslı şimdi tarihi çağlara bakıldığında dört çağ yapılmış. Genelde burada Avrupa tezi var. Avrupa kendi geleceği açısından bunu bir sınıflandırma olarak kabul ettirmiş. Bizim bakanlığımız ayakta uyuyor. Türk tarihi açısından çağları düşünecek olursak Malazgirt Savaşı bence bir çağ açılan dönem olmalı. Türk tarihi açısından şu an üzerinde yaşadığımız coğrafyanın bizlere bu cennet vatanın armağan edildiği inanılmaz bir kazanç. Malazgirt'i hiç kimse yadsıyamaz yani. Bu Türk tarihi açısından varlık nedenlerimizden bir tanesi. Nasıl ki Fatih'in İstanbul'u Fethi Anadolu'nun en önemli merkezini Türk tarihine artık yeni bir ufuk açması gibi bir katkısı olduysa Malazgirt'te inanım o dönemki Çağrı Bey'in raporlarına bakıldığında daha çok Anadolu'nun nasıl bir yer olduğunu noktasındaki keşif hareketlerine bakıldığında günümüzdeki Anadolu'nun belki de en ücra en dağlık efendim en karasal iklimin olduğu Van çevresinin o dönemde inanılmaz güzel bir coğrafya olarak tanıtıldığını görüyoruz. Yani biz İran, Horasan topraklarında yaşarken keşfedilen Doğu Anadolu topraklarını o dönem için inanılmaz derecede verimli, Türkler için yaşanabilir yer olarak rapor edildiğini görüyoruz. Daha Orta Anadolu, Batı Anadolu'ya işte Marmara Bölgesi'ne, Ege Bölgesi'ne inmeyen Çağrı Bey oraları görseydi raporları çok daha farklı olurdu. Dünya tarihi açısından da çok özel çünkü Türk milleti bu kadar değerli coğrafyayı elinde tutmanın mücadelesini verecek ki Türkler Anadolu'yu ele geçirince Haçlı Savaşları'nın ilk serüveni başlar. Aşağı yukarı yirmi yıl sonrasında büyük Haçlı orduları ile Anadolu'da ve kutsal topraklarda ortak bir mücadele sergilenecek. Aynı şekilde Türkler Balkanlar'ı, Avrupa'yı ele geçirmeye başladığında ikinci Haçlı Seferleri'ni göreceğiz. Yani dünya tarihi açısından Türklerin çok ciddi anlamda batıya doğru ilerleyişi akabinde haçlıların, Hristiyanların

ancak ortak ittifak halinde siyasi bir duruşla bölgeden Türkleri uzaklaştırmaya yönelik yüzlerce yıl süren günümüzde de yakın tarihte de “Şark sorunu” diye tanımlanan aslında önemini hep koruyan Avrupa Birliği tartışmalarına bakıldığında da onların bir devamı olan biz Türklerin aslında binlerce yıllık bir tarihi kavgayı hep zihinlerinde canlı tuttuklarını görebiliyoruz. Yani dünya tarihinin belkide en önemli gündemini oluşturacak hamlelerdir bunlar. Anayurt Orta Asya’dan batıya doğru açılış günümüz güçlü Avrupa devletlerinin geçmişteki en ciddi zaafı olarak kabul ediliyor nihayetinde.

ETÖ11: Malazgirt Savaşı dünya tarihine etkisi Hıristiyanlığın geri çekilmesine sebep olmuştur. Belki de İslam olmayacaktı. Hıristiyan’ın iddiası sona ermiştir bunu kendileri de fark ettiler. Arkasında Haçlı Seferleri bunu apaçık gösteriyor. Bu bir geri çekilmedir İslam karşısında. Etki alanları azalmıştır. Türklerin ilerleyişi başlamıştır. Bu yüzyıllarca devam etti. Avrupa’nın içlerine kadar devam etmişlerdir. Belki o savaş olmasaydı çok farklı olacaktı.

ETÖ12: Dünya tarihinde her yerdedir. Malazgirt, rönesansı etkiler, Reformu etkiler, coğrafi keşifleri etkiler, sömürgeciliği etkiler hem domino etkisi yaratmıştır. Anadolu’nun kapılarını açtı diyoruz. Ama Anadolu’ya yeni bir mühür vurulmasının birinci adımımızdır bu. Akabinde giriyorsunuz Anadolu’ya artık fetheden de fethedilen siz oluyorsunuz. Bu kültürle haşır neşir oluyorsunuz. Bunun en güzel örneği İran kültürü, İran coğrafyasından geçmesine rağmen Türkler ya da Suriye’den gelmesine rağmen o coğrafyanın kültürü ile bu coğrafyanın kültürü farklıdır. Burada da Malazgirt’in tetikleyici etkisi vardır. Malazgirt olmasaydı, şu anki kültür yapısı olmazdı. Balkanlar’da Boşnaklar Müslüman olmazdı. Uzağa götürebiliriz. Almanya’da gurbetçiler olmazdı. Belki de denizlere açılmazdı Avrupalılar.

ETÖ13: Malazgirt ile başlamak işi biraz değiştirir ama öyle başlayalım. Malazgirt hem Türk tarihinin seyrini değiştirmiş hem Bizans’ın seyrini değiştirmiş hem de dünya tarihinin seyrini değiştirmiş bir savaştır. Neden? Çünkü sonuçlarına baktığımızda bizim açımızdan Anadolu’yu kazandırma noktasıdır. Diğer açıdan Bizans’ı yıkıma götürmenin ilk adımı olarak değerlendirmeye alınabilir. Aynı zamanda şu var. Dünya tarihini de şu yönde değiştirmiştir hocam. Haçlı Seferleri denilen olgunun başlangıcı Malazgirt ile ortaya çıkar. Neticesine baktığımızda haçlı seferleri ile Avrupa değişime başlamıştır. Doğu kültürü ile Batı’nın kaynaşması orada ortaya çıkmıştır. Bu açıdan önemlidir.

KTÖ3: Malazgirt dünya tarihine bağlantı kuracaksa şöyle diyebiliriz, biz hep şunu deriz: Malazgirt anlattığımızda sonuç itibari ile Malazgirt Anadolu’nun kapısını Türkler’e açmış Malazgirt Seferi’nin sebeplerinde ne vardır. Türkler’in Anadolu’daki ilerleyişinin Bizans tarafından durdurulmak istenmesi vardır. Sonuca baktığımızda durdurabiliyor mudur? Hayır durdurulamıyordu. Peki bunun üzerine Bizans ne yapıyordu. Gidip kendisi gibi Hıristiyan olan Avrupa’dan yardım istiyordu. Bu yardımı bu talep bu yardım talebi beraberinde haçlı seferlerini doğuruyordu. Ben hep şöyle derim derste de ifade ettim aynen burada da aktarayım Malazgirt sonucu Haçlı Seferleri’nin sebebini doğurmuştur.

KTÖ4: Dünya tarihini çok derinden etkilediğini düşünüyorum. Çünkü ben Anadolu'nun yerini dünyanın kalbi olarak görüyorum. Kalbi bedenden çıkartırsan muhtemel yaşama şansı yoktur. Sadece beyin olarak nasıl desem kalp atmadıktan sonra bedenin hiçbir anlamı yoktur. Anadolu'yu dünyadan çıkarttığımız zaman bütün medeniyetlerin çöküşü gelir. Çünkü Anadolu gerçekten ben her zaman bunu anlatırken de vurguluyorum dünyanın kalbidir. Geçmişte de gözdedir. Şimdi de gözdedir, gelecekte de gözde olacak ve bundan dolayıdır ki sürekli kargaşa içerisindeyiz. Sahip olunmak istendi sahip olunmak isteniyor. Kimsenin vazgeçemediği bir coğrafyadır. Bu bakımdan Malazgirt ile Türkler'in Anadolu'ya girmesi dünyanın kalbini eline geçirmesi demektir.

KTÖ5: Mutlaka tarihçi anlamında düşünürsek dünya üzerindeki bütün tarihçilerin Türk tarihine ilgi duysun ya da duymasın adını duyduğu bazı savaşlar vardır. Yani bizim Avrupa tarihi incelemesek de Yüzyıl Savaşları'nı bildiğimiz gibi. Herkesin bildiği bir savaş olduğunu düşünüyorum. Özellikle Batı dünyasının bildiği bir savaş olduğunu düşünüyorum. Hatta savaşın gününü de ve savaşı da kahredilen bir savaş olduğunu düşünüyorum. Çünkü onların şark meselesi projesindeki 3 adımın sonuncusudur, Bizans'ın Anadolu'dan çıkarma fikri. Bizim Anadolu'ya girdiğimiz bir savaş olması, bize Anadolu'nun kapılarını açan bir savaş olması sebebiyle dünya tarihinde çok önemli bilindik savaşlardan biri olduğunu düşünüyorum.

KTÖ6: Bence çok tam orta noktasında duruyor. Çünkü Bizans'ın hani geriye çekilmesi ile çöküşü Avrupa tarihini de derinden etkileyecek. Türkler'in Avrupa'ya doğru girişinin başlangıcı sayılır Malazgirt. Ne de olsa Anadolu'ya girecek Miryakefalon'la da işte Anadolu'dan atılmayacağı kesinleşti. O yüzden bence Avrupa tarihini derinden etkilemiştir.

KTÖ7: Dünya tarihinde en az bizim kadar etkili. Çünkü sonuçta biz Anadolu'yu yurt ediniyoruz. Sonuçta bizim ilerlememiz için önemli bir fay. Ne diyelim bir basamak. Biz ne kadar ilerliyorsak onlarda o kadar geri çekiliyorlar. O anlamda düşünün. Karşı tarafı da o şekilde düşünün onların da korkulu rüyası yani Türkler. 1071'den sonra ki bizdeki çocuklara şark meselesini anlatırız derslerde. Deriz ki 1071 Türkler'in taarruza geçtiği Avrupa'nın savunmaya geçtiği bir tarihtir ki 1683'e kadar sürmüştür. Viyana'ya kadar. Viyana'ya kadar Avrupa için Türkler korkulu rüyadır yani. Bizi etkilediği kadar bizi ne kadar pozitif etkilediyse onları o kadar negatif etki ediyor. Savunmaya geçiyor sonuçta. Onların şark meselesinde amacı nedir Türkler'i Avrupa'dan Anadolu'dan atmak. Orta Asya'ya göndermek. Bizi etkilediği kadar emin olun onları da etkiliyordu.

“Dünya tarihini Malazgirt Savaşı ne kadar etkilemiştir?” sorusuna ETÖ1 zamanın akışını değiştiren siyasi bir olay olarak ifade etmektedir. Zamanın akışını değiştirme sürecini şu şekilde açıklamaktadır. Bizans'ın bir anlamda Anadolu'yu kaybetme süreci başlamıştır. İslam dünyasında ise olumlu yönde yankılar bulmuştur. ETÖ2 Malazgirt Savaşı'nı Anadolu'yu Türkleştirme sürecinin başlangıcı olarak görürken, Avrupa için ise Haçlı Seferleri'nin başlama sebebi olarak görmektedir. Haçlı

Seferleri ise İslam dünyasını ve dünya tarihini derinden etkilemiş olan bir süreçtir. ETÖ4, ETÖ2 yönünde Malazgirt Savaşı'nın dünya tarihine etkisini açıklamıştır. Şöyle ki Türklüğün Anadolu da ilerleyişi ve sonuç olarak İslam dünyasına karşı Haçlı Seferleri'nin başlamasıdır. ETÖ5 Malazgirt Savaşı'nı dünya tarihinin bir dönüm noktası olarak görmektedir. Avrupalıların çağ açıp, çağ kapatma tarihlerini, bizlerin aynı şekilde süzgeçten geçirmeden kabul etmemizi eleştirmektedir. Çünkü Malazgirt Savaşı'nı Türk Tarihi açısından bir çağın açıldığı zaman dilimi olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Dünya coğrafyasında ender bulunan iki kıtayı birbirine bağlayan medeniyet beşiği Anadolu'yu bize vatan yapan Malazgirt Savaşı bir İstanbul'un Fethi gibi Avrupa'da "Şark sorunu" nu ortaya çıkarmıştır. Bugün Avrupa Birliği tartışmalarına bakıldığında temelinde Türkler'in Orta Asya'dan batıya doğru ilerlemeleri yer almaktadır. O halde Malazgirt Savaşı dünya tarihini o kadar derinden etkilemiştir ki bu günkü Avrupa devletlerinin Türkler'e karşı olan olumsuz politikalarının sebebidir, sonucu çıkarılmaktadır. ETÖ11 Malazgirt Savaşı'nı Hıristiyanlığın geri çekilmesi olarak nitelendirmektedir. Bu savaş sayesinde İslam Dünyası etki alanını genişletmiştir. Aynı zamanda Türkler'in de Avrupa'ya ilerleyişini başlatan bir süreçtir. ETÖ12 Malazgirt Savaşı'nın dünya tarihine etkisini büyük olayların tetikleyicisi olarak açıklamaktadır. Yani Rönesansın, Reformun, coğrafi keşiflerin, sömürgeciliğin başlamasındaki ana etken Malazgirt Savaşı'dır. Türk tarihi açısından ise İran coğrafyasından, İran kültüründen gelen Türkler'in Anadolu kültürünü sentezleyip yeni bir kültür ortaya çıkarmasıdır. Malazgirt Savaşı hem dünya tarih açısından hem de Türk-İslam tarihi açısından bir domino etkisi göstermektedir. ETÖ13 Bizans'ı yıkıma götüren savaş olarak görmektedir. Malazgirt Savaşı, Haçlı Seferleri'nin başlangıcıdır. Doğu kültürü ile Batı kültürünün kaynaşmasını ortaya çıkarmıştır. KTÖ3 ise Malazgirt Savaşı'nın Türkler'e Anadolu'nun kapılarını açtığını belirtmektedir. Bu olayın sonucunda da Haçlı Seferleri'nin başladığına işaret etmektedir. Anadolu'yu dünyanın kalbine benzeten KTÖ4 bu kalbin Türkler'in eline geçmesinin dünya tarihi açısından büyük bir yıkım olarak değerlendirmektedir. Anadolu'yu dünya tarihi sürecinden çıkardığı zaman medeniyetlerin çöküşü olarak görmektedir. Bu kadar önemli bir konumda olan Anadolu'ya Malazgirt Savaşı ile Türkler sahip olmaktadır. Kimsenin vazgeçmek istemediği bir coğrafyadır. KTÖ4 sürekli bu coğrafya da oluşan kargaşanın sebebini bu şekilde açıklamaktadır. KTÖ5 Malazgirt Savaşı'nın Avrupa

tarihi, dünya tarihi açısından iyi bilinen bir savaş olduğunu ifade etmektedir. Çünkü bu savaş onlar için “Şark sorunu” projesinin üçüncü adımıdır. Bizans’ın Anadolu’dan çıkarılıp yerine Türkler’in Anadolu’ya yerleşmesi bu savaş sayesinde ki dünya tarihinin görmezden gelmesi imkânsızdır. KTÖ6 Malazgirt Savaşı’nı dünya tarihinin tam orta noktası olarak görmektedir. Bizans’ın geriye çekilmesi Avrupa’yı da etkileyen bir vakadır. KTÖ7 Türkler’in taarruza geçtiği Avrupa’nın kendini savunmaya çektiği sürecin başlangıcı olarak ifade etmektedir. Türkler’in tarihini olumlu yönde değiştiren Malazgirt Savaşı, Batılılar için dünya tarihini, Avrupa tarihini olumsuz yönde değiştiren bir süreçtir.

ETÖ3,ETÖ6,ETÖ8 Malazgirt Savaşı’nı Türk tarihi açısından değerlendirmektedir. KTÖ2 ise Malazgirt Savaşı’nın dünya tarihine etkisinin olduğuna inanmadığını kısaca şu şekilde açıklamaktadır: “Dünya tarihine değil de daha çok Bizans’a etki ettiğine inanıyorum.”

ETÖ3: Malazgirt Savaşı, Selçuklu o dönemde yükselen bir değer. Yeni kurulmuş, zinde, dinamik, iyi idarecileri var, toplumun sadakati iyi, yönetime bağlı. Karşısında Bizans var. Bunu deyince Malazgirt Zaferi’nin önemini küçültmek için demiyorum. Ama bunlar tarihin olguları. Bizans köhneleşmiş, değerleri zayıflamış, adaleti temin edemiyor böyle bir devlet. Selçuklularla karşılaşınca birinci şıkta anlattığımız gibi Türk toplumunun üstün gelmemesi imkânsız gibi bir şey. Bu da tabii bir toplumun Anadolu’ya gelişi açısından önem arz ediyor. O yüzden Malazgirt Zaferi Türk âlemi için önemli bir olay. Önemli bir hadise.

ETÖ6: Malazgirt Savaşı’na baktığımız zaman Anadolu kapılarının Türkler’e açıyor derim ve Anadolu’nun Orta Asya’dan sonra Türkler’in ikinci anayurdu olduğu dönemin başlangıcı dolayısıyla 1071 Malazgirt Savaşı Anadolu’yu yurt edinmesinde Türk kültürünün Anadolu’ya yerleşmesinde dönüm noktası temel taşı bu açıdan Malazgirt Savaşı önemli.

ETÖ8: Dünya tarihi açısından bizdeki kadar olduğunu düşünmüyorum ama bizim tarihimiz açısından son derece önemlidir.

ETÖ3 Malazgirt Savaşı’na, Selçuklu Devleti için yükselen bir değer olarak atıfta bulunmaktadır. Bizans’ın zaten köhneleşmiş bir yönetim anlayışı olduğuna işaret eden ETÖ3 Selçuklularla karşılaşınca Türk toplumunun üstün gelmemesi gibi bir durumun imkânsız olduğunu belirtmektedir. Malazgirt Zaferi, Türk âlemi için önemli bir hadisedir. ETÖ6 ise Malazgirt Savaşı’nı Türkler’e Anadolu’nun kapılarını açan önemli bir hadise olarak açıklamaktadır. ETÖ8 bizim tarihimizde önemli bir yeri olduğunu kısaca ifade etmektedir. Malazgirt Savaşı’nın Türk tarihindeki önemini açıklayan ETÖ3, ETÖ6, ETÖ8 Malazgirt Zaferi’nin dünya tarihindeki yerine ve önemine

değınmemektedirler. Türk tarihçileri bile Malazgirt Zaferi'ni Türk tarihi açısından dar bir bakış açısıyla ele alırsa dünya tarihinde Malazgirt Zaferi'nin yeteri kadar yer bulamaması bu açıdan bakıldığında doğal bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Eğer Türk tarihçileri Malazgirt Zaferi'ne hak ettiği değeri verirse, dünya tarihi de buna kayıtsız kalmayacaktır.

“Büyük Selçuklu Devleti, dünya tarihinde ne kadar yer almaktadır. Ya da dünya tarihini nasıl etkilemiştir?” Tarih öğretmenlerinin bu soruya verdikleri cevaplar şu şekilde iki kısma ayrılabilir: ETÖ1, ETÖ2, ETÖ11 Selçuklu Devleti'nin dünya coğrafyası üzerindeki etkinliğini belirterek açıklamalarda bulunmaktadırlar. ETÖ5, ETÖ7, ETÖ12 ise Selçuklu Devleti'nin İslamiyet'i yaymak için yapılan faaliyetler hakkında bilgi vererek dünya tarihine etkilerini anlatmaktadırlar.

ETÖ1: Selçuklu Devleti dünya tarihinde baktığımız zaman hem Bizans'ın bir anlamda Anadolu'yu kaybetmesine neden olan. Anadolu'nun Türk yurdu yapılmasında etkili olan ve bunun sonucunda da Haçlı Seferleri'nin başlaması, Halı Seferleri'ne karşı İslam dünyasını savunması yönünde ve İslam dünyasını Hıristiyan dünyaya karşı üstünlüğünü kazandırmış olan bir devlet olarak tarihimizde yer alır.

ETÖ2: Selçuklu Devleti de Ortadoğu'da kurulmuş. Çok büyük bir devlet. Uzun süre Ortadoğu siyasetine yön vermiş. Oranın siyasi yapısını etkilemiş.

ETÖ11: Selçuklu Devleti İslam ile eşdeğerdir. Yoksa İslam'ın gücünün tükendiği bir dönemde taze bir kan olarak gelmiştir. Bütün Ortadoğu'yu kontrol altına almıştır. Avrupalıların bölgedeki etkisini tamamen silmiştir. Türkiye'ye yeni bir perspektif açmıştır. Bizi batıya yönlendiren Selçuklu olacaktır. Eğer o olmasa idi bugün Anadolu'daki varlığımız kesinlikle tartışmalı olacaktır.

ETÖ1 Selçuklu Devleti, Bizans'ın elinden Anadolu'yu alması ile dünya tarihinde önemli bir yer edindiğini belirtmektedir. Çünkü tarihte olaylar birbiri ile mutlaka bağlantılıdır. Anadolu'nun Selçuklu Devleti'yle tanışması, Haçlı Seferleri'nin başlamasına zemin hazırlamıştır. Haçlı Seferleri başlayınca İslam dünyası savunmaya geçmektedir. Selçuklu Devleti, İslam dünyasının yeni ve güçlü savunucusudur.

ETÖ5: Selçuklu Devleti'nin dünya tarihindeki yerini bir kere dini açıdan bakılacak olursa Türkler'in İslamiyet'i özellikle medreseleri, Nizamiye Medreselerini dikkate alacak olursak İslamiyet'in sadece teorik açıdan değil ciddi anlamda pratik açıdan da Anadolu coğrafyasında, İran coğrafyasında tüm kurum ve kuralları ile yaşanabilir olma noktasında İslamiyet'in dünyada o dönem içerisinde yayılması noktasında büyük katkıları var. Onun dışında günümüz Anadolu'su, günümüz İran'ı, günümüz Azarbeycan'ı, günümüz Kafkaslar'ın da efendim Horasan'ın da gördüğümüz Türk-İslam bakiyesinin o dönem için en önemli merkezi konumundadır. Selçuklular, Türk-İslam halkasının da çok ciddi anlamda

Karahanlılar sonrasında geliştiricisi konumundadır. Artık Türk deyince Selçuklular ile birlikte artık İslam da denilebiliyor. Müslüman Türkler artık Selçuklular itibari ile. Dolayısıyla Hıristiyan dünyasının o karanlık çağlarında Selçuklular ve onların devamı olan Türkiye Selçukluları ve Osmanlılar gerçekten de birkaç asır altın çağlarını yaşayacak. Ama arada sıkıntılar yaşanmıyor da değiliz. Moğollarla olan mücadelelerimizde.

ETÖ7: Dünyanın siyasi tarihine değil İslamiyet'in yayılmasına yani bunda da etkili olmuşlardır. Yoksa dünya tarihindeki diğer gelişmeler yine de olabilirdi. Ya da şu var: Bundan önce bu işi bunlar yapmış ama dünya tarihinde çok büyük bir değişim olmamıştır. Yani burada asıl olan Türkler'in batıya yayılışı ile birlikte Selçuklular ile birlikte bir de dinin yayılışı var. İslam dininin yayılışı gerçek etkiyi yapan budur.

ETÖ12: Büyük Selçuklu, Türk, İran ve İslam devleti diyorum ben. İran kültürü ile barışmış. Türklük özelliklerini belirli bir süre korumuş. Askeri yapıda bunu devam ettirmiş. Anadolu'nun el değişmesinde rol oynamış devlet. Bilimsel verileri çok daha ön plana çıkmış bir devlettir. Örneğin bu devlette Ömer Hayyam yetişmiştir. Bu devlette Gazali yetişmiştir.

ETÖ5 Selçuklu Devleti'nin dünya tarihine etkisini siyasi yönden değil de dini açıdan ele almaktadır. Şöyle ki Nizamiye Medreseleri sayesinde o dönem içerisinde İslamiyet'in yayılması noktasındaki etkinliğini anlatmaktadır. Artık Selçuklular Karahanlılardan sonra Türk-İslam sentezinde çok önemli bir yerde bulunmaktadır. Anadolu, İran, Azerbaycan, Kafkaslar buralarda Selçuklu Devleti'nin hâkimiyeti altındadır. Türk ve İslamiyet aynı anda anılmaktadır. ETÖ7 Selçuklu Devleti ile İslamiyet'in yayılma sürecinden bahsetmektedir. Batıya ilerleyen Türkler'le beraber İslamiyet'te batıya doğru ilerlemektedir. ETÖ12 Büyük Selçuklu Devleti'ni Türk, İran ve İslam devleti olarak adlandırmaktadır. İran kültürü ile barışık ve Türklük özelliklerini ise belli bir süre koruyabilmektedir. ETÖ12 Türklük özelliğini askeri alanda koruduğunu ayrıca belirtmektedir. Ömer Hayyam, Gazali gibi önemli bilim adamları Selçuklu Devleti zamanında yer almaktadır.

“Anadolu'nun dünya tarihi üzerindeki yeri nasıldır?” sorusu üzerine Tarih öğretmenleri, medeniyetler ve jeopolitik önemi üzerinde durarak cevaplar vermektedirler. ETÖ6, ETÖ8 Anadolu'nun dünya tarihine üzerinde yaşattığı medeniyetlerle ışık tuttuğunu açıklamaktadırlar. ETÖ1, ETÖ3, ETÖ13, KTÖ5, KTÖ7 Anadolu'nun stratejik ve jeopolitik konumu üzerinde durmaktadırlar.

ETÖ6: Anadolu, dünya tarihinin çok önemli noktasında tabii ki Anadolu biliyorsunuz Anatolia yani Latince bir kelime aslında Anadolu'nun Türkiye olarak adlandırılması, bu günde öyle diyoruz. Türkiye diyoruz, Türkler'in memleketi Türkiye manasında önemli bir

nokta da. Çünkü Anadolu kavramının Türkler'e ait bir coğrafya olması hepimizin bildiği gibi Malazgirt ile gerçekleşmiştir. Selçuklular döneminde gerçekleşmiştir. Bu açıdan Anadolu kültürüne Selçuklular yeni bir zenginlik katmıştır. Yani baktığımız zaman Hititler, Lidyalılar, Filikyalılar dan da bahsediyoruz ve Bizans'tan da bahsediyoruz. Persler'den bahsediyoruz Anadolu'nun kültürü içerisinde Selçuklular burada çok önemli bir parantez açıyor öyle söyleyebilirim.

ETÖ8: Anadolu Türkleri'nin ikinci vatanıdır. Orta Asya'dan sonra ikinci vatanıdır. Dünya tarihi açısından değerlendirdiğimizde eski çağ uygarlıklar açısından baktığımızda farklı bir sonuç çıkıyor. Dünyada birçok medeniyetin temelleri Anadolu'da atılmıştır. İlk tarih yazmadan tutunda ilk para, ilk yerleşim merkezi, ilk üretim merkezleri.

ETÖ6 ve ETÖ8 Anadolu kavramı medeniyetler kavramı ile içselleştirerek açıklamaktadırlar. Anadolu'nun en eski çağlardan beri üzerinde birçok milletlerin ve medeniyetlerin var olduğunu ifade etmektedirler. ETÖ6 Hititler'in, Lidyalılar'ın, Bizans'ın, Persler'in artı parantez açarak Selçuklularında bu coğrafya üzerinde var olduğuna işaret etmektedir. ETÖ8 medeniyetler beşiği olarak Anadolu'da insanoğlunun yaşamını kolaylaştıran ilklerin yer aldığını ifade etmektedir.

ETÖ1: Anadolu, dünya tarihinde belki şey olarak düşünülürse, dünyanın belki orta yerinde veya birçok kıtaya açılan stratejik bir nokta kısım Malazgirt Savaşı'yla birlikte Selçukluyla buraya yerleşmemizde bir anlamda dünyanın çok önemli noktasında ele geçirecek, dünyaya yön vermeye başlama anlamında çok etkili olacağımızı gösteriyor.

ETÖ3: Anadolu bizim için çok önemli bir yurt. Önemli bir mekân. Tarih boyunca çok istilalara uğramış. Çok göçlere uğramış bir yer. Geçiş noktası: Asya, Afrika, Avrupa arası önemli bir yerde. Şu an da önemli sataratejik önemi var. O yüzden de çok rahat değiliz biliyorsunuz. Güçlü ve zinde olmak durumundayız varlığımızı devam ettirebilmemiz için. Çünkü her türlü dünyayı etkileyecek önemli hadiselerin, önemli kaynakların yakınında olması önemli. O dönemde tarih boyunca da önemli olmuş ve tabi ki Türkler'in elinde olması, Türk kültürünün gelişmesinde, medeniyetler kurmasında çok etkili olmuş. Çünkü o ticaret yolları üzerinde olması gelişmesi bakımından çok önem arz ediyor. Anadolu bu yüzden önemli.

ETÖ13: Şimdi Anadolu, genel çerçevede baktığımızda dünyanın şöyle baktığı bir yer. Yunan Helen kültürünün doğduğu ya da filizlenmeye başladığı yer olarak görülüyor. O yüzden onlara göre Türkler'in böyle bir yere hâkim olması çok da içlerine sinecek bir hadise değil. O yüzden Anadolu'yu mümkün merteye tekrar eski haline yani o Helen Çağı'na, İyon Çağı'na tekrar geri döndürme ya da onların torunlarına kazandırma düşüncesi var. O yüzden bizim elimizde olması onlar için zül gözüküyor. Hoş bir değerlendirmeleri yok.

KTÖ5: Biz tariheci olarak Anadolu ifadesini geçmişte bıraktık. Türkiye diyoruz. Türkiye, yapmış gibi düşünüyoruz 1071'den itibaren. Ama Anadolu coğrafyasını dünya tarihinde

çok önemli gerek stratejik yönleri gerek bulunduğu konum gerekse etrafındaki komşular itibari ile çok önemli bize üniversite de kara hâkimiyeti, deniz hâkimiyeti teorileri göstermişlerdi. Bu teorilerde bazı coğrafyalarda denizlere bazı coğrafyalarda karalara hâkim olduğunuzda dünyaya hükmedebilecek güçte olursunuz. Anadolu bu coğrafyalardan bir tanesi idi. Bizim hem içte hem dışta bu kadar rahatsız edilmemizi, bu kadar güçlenmemiz için engellenmemizin temel sebebi Anadolu coğrafyasının çok çok önemli olması ve bütün dünyanın da bunun farkında olması.

KTÖ7: Anadolu jeopolitik önemine baktığımızda yani biz hep anlatırız ya boğazları ile Asya'yı Avrupa'ya birbirine bağlamasıyla vesaire. Sadece bu dönem değil milattan önceki dönemlerine baktığımızda birçok kavmin ve milletin uğrak yeri olmuş. Jeopolitik yeri, iklimi ve medeniyeti, medeniyetlerin geçiş noktası, medeniyetlerin beşiği Anadolu. Dolayısıyla bizim için ne kadar önemli ise Avrupa için de o kadar önemlidir. Artı İstanbul'un varlığı zaten biliyorsunuz. Bizans Devleti sonuçta Roma Devleti'nin, Roma İmparatorluğu'nun parçalanması ile kurulan, İstanbul merkezli kurulan büyük bir devlet. 476'lardan düşünün 1453'e kadar çok uzun bir süre Anadolu'ya hâkim olmuş bir devlet. Onların bakış açısı ile baktığımız zaman da bir kere topraklarını kaybediyorlar İstanbul gibi Hıristiyanlığın önemli bir kalesi diyeyim artık o dönemlerde. Bunları Türkler'e veriyorlar, onlar içinde oldukça zor olsa gerek.

Anadolu dünya coğrafyası üzerinde yeri, konumu, iklimi açısından bakıldığında ender görülen yerlerdendir. Bu yüzden ETÖ1, ETÖ3, ETÖ13, KTÖ5, KTÖ7 Anadolu'nun jeopolitik ve stratejik önemi üzerinde durarak açıklamalarda bulunmaktadır. ETÖ1 birçok kıtaya bağlantısı olan Anadolu'nun dünyanın merkezinde olduğunu ve bizlerin de bu sayede dünyaya yön verdiğimizize dikkat çekmektedir. ETÖ3 ise tarih boyunca istilalara uğrayan Anadolu'nun stratejik olarak önemli olduğunu belirtirken bizlerin de bu coğrafyada varlığımızı devam ettirebilmemiz için çok dikkatli olmamız gerektiği açıklamasında bulunmaktadır. Yine ETÖ13 Anadolu'da Yunan, Helen kültürünün bir zamanlar var olduğu açıklamasını yapmaktadır. Bu yüzden batıda Anadolu tekrar eski çağlarda kime ait ise yine o medeniyetlerin olmalıdır düşüncesi yer almaktadır. Anadolu, dünya medeniyetlerinin yaşadığı çok önemli bir coğrafyadır. KTÖ5 artık bu coğrafyaya "Türkiye" ifadesinin kullanıldığına özellikle işaret etmektedir. Anadolu'ya kara ve deniz coğrafyası üzerinde hâkimiyet teorilerinin var olduğuna dikkat çeken KTÖ5 içte ve dışta olan tehlikelerden korunmamız gerektiğindedir dikkat çekmektedir. KTÖ7 ise Anadolu'nun jeopolitik konumunun öneminden dolayı aynı zamanda medeniyetlerin geçiş noktası olması sebebiyle hem bizler için hem de Avrupa için önemine işaret etmektedir.

“Bizans’ın dünya tarihinde yeri nedir?” sorusuna ETÖ3, ETÖ5, ETÖ8 Bizans Devleti’nin tarihinden alıntılar yaparak açıklamalarda bulunmaktadırlar.

ETÖ3: Bizans Devleti, Roma’nın bölünmesi ile ortaya çıkmış, biraz Doğu kültüründen etkilenmiş bir Hıristiyan toplumu, bir Hıristiyan devleti. Hıristiyan kültürü ile bir yoğrulmuş ama Doğu kültüründen etkilendiği için Roma’dan ayrılmış. Roma’dan ayrı bir yaşantısı var. Roma’dan sadece devlet teşkilatı olarak değil kültürel manada da ayrılmış. Doğu kültürünün etkisinde kalmış kendine imkân olduğu dönemlerde hükmetmiş. Önemli şeyler de yapmış. Onların da kültürel gelişmelerindeki katkılarını inkâr edemeyiz. Anadolu’da da önemli katkıları var. Mısır’a kadar geniş bir coğrafyada etkili olduklarını görüyoruz.

ETÖ5: Bizans, diğer adıyla Doğu Roma, İstanbul’un fethi ile Avrupalılar için büyük bir hüzüne neden olacaktır aslında. İstanbul’un Fethi öncesinde bakıldığında Türk tarihi açısından gerçekten de Malazgirt ile birlikte Türk tarihinin çok ciddi Haçlı saldırılarına karşı koymak zorunda kaldığı Osmanlılar zamanında gene Hıristiyan dünyasını İslam dünyasının en önemli temsilcisi Osmanlı’ya karşı kıskırttığı bir noktada günümüzde Yunanistan, günümüzdeki Ruslar işte Greek projesi, Megalo ideali gibi Ortodoks mezhebinin bugünkü temsilcileri eski Bizans’ı yeniden ihya etme noktasında düşüncelerini canlı tutuyorlar. Aslında bizim için Bizans hep bir tehdit olarak var. Ruslar için var. Efendim, Yunanlılar için var. Kaldı ki Hıristiyan Avrupa için günümüzde önemli bir çoğunluğu Protestan da olsa onlar için Müslümanlar’a göre daha ciddi anlamda dini bir bilinç söz konusu. Birkaç gün önceki Fransa’daki o peygamberimize hakaret eden dergi ile ilgili çıkışlarında Hıristiyan dünyası tek yürek haline gelebiliyor. Yani Bizans bizim için Türkler için hep bir tehdit. Yeniden ihya edilme planlarımızın hep olduğu. Kurtuluş Savaşı’nda bunu net olarak görebildik. Tarihi iddialarda bunu net bir şekilde görebildik. Öncesinde Megalo idiasında Grek projesinde hep gördük. Taa Avusturya’nın bile bu tarz girişimleri var. Hiçkimse tarihinden kopamıyor. Günümüz Hıristiyan dünyası gerçekten de zayıf olsun Türkiye Cumhuriyeti’ne sıkıntı verecek diye düşünüyorum.

ETÖ8: Bizans tabii Türk tarihinde birçok Türk Devleti ile mücadele etmiş yaptığı entrikalarla ön plana çıkmış bir devlettir. Aynı zamanda Osmanlı Devleti’ni derinden etkileyen bir devlettir. Sanat, mimari, vergi, askeri konusunda Osmanlı Devleti’ni çok etkilemiştir.

ETÖ3 Bizans Devleti’nin, Roma’nın bölünmesi ile ortaya çıktığını belirterek zamanla Doğu kültürünün etkisinde kalan bir Hıristiyan devleti olduğunu açıklamaktadır. Anadolu’dan tutun da Mısır’a kadar geniş bir coğrafyada etkili olan devlettir ifadesini kullanmaktadır. ETÖ5 Bizans’ın çevirdiği entrikalardan ve hiç vazgeçmediği tarihi emellerinden örnekler vererek anlatmaktadır. Gerek Greek projesi olsun gerekse Megalo idealinin temelinde Bizans Devleti’nin varlığı yatmaktadır.

Hıristiyan dünyası hiçbir zaman Bizans'ın küllerini söndürmemiştir. Türkiye Devleti bu anlamda bulunduğu coğrafya üzerindeki Bizans'ın her zaman var olacağı tehdidine karşı dikkat etmesi gerektiğini ifade etmektedir. ETÖ8 Bizans'ın dünya tarihinde entrikalarla var olduğunu belirtmektedir. Osmanlı Devleti'nin, İstanbul'u fethetmesi Bizans'ı derinden etkilemiştir. Bunun dışında sanat, mimari, askeri alanlarda da Bizans'ın Osmanlı üzerinde etkilerini görmek mümkündür ifadeleri yer almaktadır.

Alparslan, Selçuklu Devleti'nin hükümdarı olarak Türk tarihinde yer almaktadır. ETÖ2, ETÖ3, ETÖ4, ETÖ7, ETÖ12, KTÖ2, KTÖ5, KTÖ7 “Alparslan'ın dünya tarihindeki yeri nedir?” sorusuna Tarih öğretmenleri tarafından verilen cevaplar kısa ve nettir. ETÖ2 “Alparslan'ın önemli bir devlet adamı iyi bir yönetici. Malazgirt Savaşı ile dünya tarihinde etkili olmuştur.” ETÖ3 “Alparslan deyince aklıma Malazgirt Zaferi geliyor. İyi yetişmiş, iyi hedefleri olan ülküsü olan bir devlet adamı.” ETÖ4 “Melikşah'ın alt yapısı.” ETÖ7 “Alparslan'ın dünya tarihinde çok yeri olduğunu düşünmüyorum. Ama Türk tarihinde önemli bir yerdedir.” ETÖ12 “Büyük Türk komutanı.” KTÖ2 “ O da Malazgirt Savaşı yüzünden dünya tarihinde çok etkili midir? Çok etkili değildir bence. Türk tarihi açısından çok önemli ama dünya tarihi açısından çok etkili olduğuna inanmıyorum.” KTÖ5 “Alparslan, söylerken bile heybet hissediyorsunuz ismini. İsmi de haşmeti var.” KTÖ7 “Alparslan, Türk hükümdarları içerisinde en önemli en önde gelenlerden birisidir.”

Alparslan bu coğrafyayı vatan olarak kabul etmiştir. Bu vatanda asırlarca Türk milletinin yaşamasında hiç kuşkusuz büyük emeği bulunmaktadır. Lakin Tarih öğretmenlerine sorulan “Alparslan'ın dünya tarihindeki yeri nedir?” sorusuna kısa ve net cevap vermeleri hayli ilginç gelmektedir. Cevaplar aslında Büyük Selçuklu hükümdarı Sultan Alparslan'ın tanınmadığını, daha doğrusu Tarih öğretmenlerinin tanımadığını göstermektedir. ETÖ2, ETÖ3 Alparslan ve Malazgirt Savaşı'nı ele almaktadırlar. Artı iyi yetişmiş bir devlet adamı olduğunu vurgulamaktadırlar. ETÖ4 “Melikşah'ın atası olduğunu” ifade etmektedir. ETÖ7 ise Türk tarihinde önemli bir yeri olan Alparslan'ın dünya tarihinde yeri olmadığına işaret etmektedir. Bu şekildeki bir açıklama tarihe adını fetihlerle yazdıran Sultan Alparslan için haksız bir açıklama olmaktadır. Dünya tarihindeki yerini bilmediğini ifade etmek yerine Sultan Alparslan'ın dünya tarihinde yer almadığı ifadesini kullanmak Türk tarihine ve Büyük Selçuklu Devleti hükümdarı Alparslan'a değer vermemektir. ETÖ12 Alparslan'ı büyük bir komutan olarak ifade etmektedir. KTÖ2. ETÖ7 gibi Alparslan'ın dünya tarihi açısından etkili olduğuna inanmadığı yönünde açıklama yapmaktadır. Tarih öğretmenlerinin

Alparslan konusunda bu kadar ilgisiz cevaplar vermesine sebep olan nedenlerin neler olduğunun ayrıca araştırılması gerekmektedir. Selçuklu tarihini ve Selçuklu hükümdarlarını tarihin derinliklerinden çıkarmak ve anlatmak için Tarih öğretmenlerinin özveride bulunması gerekirken Tarih öğretmenleri bu sessiz tarihi bilmeyerek, araştırma dahi hissetmeyerek daha çok yalnızlığa bırakmaktadırlar. KTÖ5 Alparslan isminin haşmetli oluşundan etkilendiğine işaret etmektedir. KTÖ7 tarihte yer alan Türk hükümdarlarından önde geldiğini ifade etmektedir. Tarih öğretmenleri aslında kendi tarihlerine ne kadar ilgisiz ve ne kadar yabancı olduklarını göstermektedirler.

“Diogenes’in dünya tarihine etkisi nasıldır?” sorusuna Tarih öğretmenleri tarafından verilen cevaplar aynı yönde olmaktadır. Diogenes’i Malazgirt Savaşı’nda yenilgiye uğrayan komutan olarak ifade etmektedirler. Ayrıca Avrupa tarihine etkisinde bilinmediği görülmektedir. ETÖ4, ETÖ6, ETÖ7, KTÖ2, KTÖ6, KTÖ7 açıklamaları bu yönde olmaktadır:

ETÖ4: Diogenes, mağduriyet olarak alabilirim. Daha doğrusu Bizans’ın kendi içerisindeki mağduriyeti.

ETÖ6: Dünya tarihinde Diogenes tabii ki çok iyi bir noktada olduğu söylenemez. Çünkü Romen Diogenes’i Alparslan’a Malazgirt Savaşı’nı kaybetmesi ile birlikte Avrupalıların özellikle Bizans’ın Anadolu’dan elini eteğini çekmeye başladığı daha doğrusu etkisiz hale geldiği bir dönem. Bu yüzden Diogenes Avrupalılar açısından çok hoş görülen bir hükümdar değil.

ETÖ7: Bence Diogenes batı da Alparslan’dan çok daha fazla bilindiğini düşünüyorum. Ya da merak ediyorum biliniyor mu diye çünkü bu konuda batının Türk tarihine şarh baktığını düşünüyorum. En azından Diogenes’in özel hayatı, özel yaşamı, özel durumları ile birlikte öyle bile olsa belki Alparslan’dan daha fazla batıda tanındığını düşünüyorum.

KTÖ2: “Diogenes de aynı şekilde kendi devleti için etkilidir.”

KTÖ6: Diogenes de Bizans’ın hükümdarı o da aynı şekilde Alparslan ne kadar etkili ise muhtemelen Diogenes de onlar için o kadar etkilidir.

KTÖ7: Alparslan ile Malazgirt Savaşı’nda onunla konuşmaları, dialogları çocuklara verdiğimiz ancak o şekilde çok da fazla ona dair bilgim yok açıkçası.

Diogenes’in Tarih öğretmenleri tarafından yeterince tanınmadığı ortaya çıkmaktadır. Verilen cevaplar kısa, açıklayıcı olmaktan uzak ve Tarih öğretmenlerinin dünya tarihine de ne kadar yabancı olduklarını göstermektedir. ETÖ4 Diogenes’i sadece savaşı kaybeden komutan olarak cevaplamaktadır. ETÖ6 Malazgirt Savaşı’nı kaybettiği için Avrupa tarihinde Diogenes’in yer bulamadığını anlatmaktadır. ETÖ7 bu soruya kendi sorularıyla cevaplar aramaktadır ve akademik seviyede bilgi vermekten uzak

cevaplardır. KTÖ2 kendi dar görüşünü yansıtarak Dünya tarihinde Diogenes'in yer almadığını ifade etmektedir. KTÖ6 her şeye rağmen Türkler için Alparslan ne ifade ediyorsa Bizanslılar içinde Diogenes'in bir anlamı olduğunu ifade etmektedir. KTÖ7 sadece kitaplarda yer alan Alparslan ve Diogenes'in dialoğundan bilgisi olduğunu bunun dışında Diogenes'i tanımadığını açıklamaktadır. Alparslan hakkında yeterince bilgi veremeyen Tarih öğretmenlerinden Diogenes hakkında bilgi istemek belki de en ütöpik durumdur.

“Selçuklu tarihini anlatırken aynı dönemde yer almış devletlerle olan ilişkilerini, sadece siyasi yönlerini belirterek mi anlatırsınız ya da kültürel alışverişlere de örnekler verir misiniz? Bu ilişkiler dünya tarihi açısından ne kadar önemlidir?” Selçuklu Devleti aynı zamanda diliminde yer aldığı devletlerle kültürel anlamda ilişkiler içerisinde olması dünya tarihi açısından önemli ve olumlu olduğuna dair Tarih öğretmenleri cevaplar vermektedir. Bu cevapları örnekler vererek zenginleştiren ETÖ2, ETÖ5, ETÖ11, ETÖ12, ETÖ13 yer almaktadır.

ETÖ2: Mesela Selçuklu saray teşkilatında, Sasani teşkilatının etkisi var. Mesela Melikşah'ın yaptığı Celali takvim bile Sasani etkisini hatta daha sonra Sasaniler'in etkilendiği takvim kullanılmıyor tepki olarak.

ETÖ5: Aslında bu soru sırf Selçuklu için değil. Her devlet için geçerli. Siyasi ve ticari anlamda sosyal anlamda muhatabınız muhakkak oluyor. Sadece devletler kendi içerisinde bir devrim göstermiyor. Mutlaka çağdaş ülkelerle sürekli bir diyalog halindedir. Zaman zaman husumet halinde, zaman zaman dostluk ilişkilerini görebiliyoruz. Nihayetinde Selçuklu ya da bir başka Türkiye'de başka bir Türk olmayan devlette karşılaştırmalı örnekler kurumsal anlamda sürekli muhakkak suretle olmak zorunda. Yani insanın beynini ya da bir herhangi uzvunu anlatırken vücudundaki diğer uzuvlardan ayrı anlatmak ne kadar faydalı olursa sizce işte tarihte de öyle Selçuklu tarihinin sadece bir siyasi olayını alarak bu devletin o dönem bıraktığı izleri kavrayabilmek imkânsızdır. Yanlış bir yoldur. Günümüz dünyasında doğru tercihler var. Bilimsel tarih anlayışında olayların sosyolojik boyutları da çok değerli. Çünkü olaylar sadece siyasilerin ağzından çıkan birkaç emirle sınırlı kalmaz. O emirlerin muhatabı olan halk kitlelerinin ve sonrasındaki yaşananlarında sosyolojik açıdan kültürel açıdan devletlerin tarihinin çok ciddi bir yeri var. Bunları yapmak zorundayız. Derslerimiz de zaten Bakanlık müfredatında bakıldığında bu konuda mevcut usulü ciddi anlamda benimsemiş durumda. Fark ettiğim kadarıyla.

ETÖ11: Selçukluyu anlatırken diğer devletlerle olan ilişkilerinden bahsediyorum. Orta Asya Devletleri'nden bahsediyoruz, Gaznelilerin etkisini anlatıyoruz, Karahanlılar etkisini söylüyoruz. Mutlaka etkiliyor. Çünkü Türk tarihi sentez. Zaten büyük bir kısmı Türk devletleri. Devamlılık olacaktır. Aynı kültürün bir parçasıyız. Abbasi geleneğinden

bahsediyoruz. Zaten İran geleneği de var. Geldiğimiz coğrafyada da etkisi var. Osmanlıya geldiğimiz zaman Bizans geleneklerini aldı. Bu doğal bir şeydir. Burada da komplekse girmiyoruz. Etki varsa mutlaka.

ETÖ12: Veriyorum tabii ki. Özellikle Anadolu Selçuklu Devleti'nde ekonomik etkinliklerden söz ediyorum. Örneğin “piyasa” kelimesinin bir dilimize İtalyacadan girmesi. Bizim “pazar” kelimesinin, onlara “bazaar” olarak geçmesi. Ticari ilişkiler Anadolu'nun uluslararası bir ticaret merkezi olması. Aman uygulamasından söz etmek istiyorum. Yabancıların gelip de yerleşebilmeleri, yaşayabilmeleri, alış verişi yapabilmeleri ya da her türlü faaliyette bulunmaları için ve bunları söylüyorum yani. Selçuklu kültüründe özellikle İslam öncesi Anadolu motiflerinden de söz etmeyi seviyorum. Örneğin Sivas'ta Gök Medrese'de, Çifte Minare'de 12 hayvanlı rölyef. Onları söylemeyi seviyorum. İslam öncesi kültürü de yaşattığını söylemeye çalışıyorum.

ETÖ13: Şimdi kültürel noktalarda çok fazla tamam ama siyasi nokta da özellikle devlet teşkilatı noktasında örneklendirme yapıyoruz. Doğal olarak. Mesela bir iktayı anlatırken Hz. Ömer'e kadar inmeniz lazım zaten. O yüzden bazı örneklendirmelerde karşılaştırma yapıyoruz. Ama kültürel noktada çok fazla bir karşılaştırma yapamıyoruz. Karşılaştırma yaparsak İslam'a kadar inmek durumundayız. Ama diğer noktada siyasi tarihi tabii ki birbirleri ilişkilerini anlatırken değerlendirmeye alıyoruz. İşte Selçuklunun Karahanlılar ile olan ilişkisini, Selçuklunun özellikle Gazneliler ile olan ilişkisini. Onların devamı olup olmadığı konusunu, Abbasiler ile olan ilişkisini, halife ile olan ilişkisini ya da Büveyhoğulları ile olan ilişkisini tabii ki anlatıyoruz. Ama kültürel nokta da sanki Selçuklunun biraz daha Fars kültürüne meyilli yüzünden Araplarla olan ilişkisinden ziyade İrani yönünü dikkate almak noktasında olduğumuzu söylemek mümkündür. Mesela yazdıkları eserler noktasında. Mesela Mevlana Celaleddin Rumi bir Selçukludur ve yazdığı eserlere bakın Fih-i Mafi Farsça.

ETÖ2 sadece küçük bir örnek vererek aynı dönem de yaşamış olan Selçuklu ve Sasani Devletleri'nin birbirlerinden nasıl etkilendiklerine Celali takvim ile işaret etmektedir. ETÖ5 ise bu sorunun sadece Selçuklu Devleti için geçerli olmadığını dünya tarihinin devletlerin, milletlerin kültürel alışverişlerde bulunduğu yönünde açıklamalarda bulunmaktadır. Tarihin sadece siyasi olaylarla sınırlı kalmadığını tarihin bilimsel, sosyolojik boyutunun da ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Yine ETÖ5 Milli Eğitim Bakanlığının bu yöne müfredat hazırladığına işaret etmektedir. ETÖ11 Selçuklu Devleti'ni anlatırken Orta Asya Türk Devletleri'yle olan ilişkilerini de yer verdiklerini ifade etmektedir. Gaznelilerin, Karahanlıların, İran'ın, Abbasilerin etkisini örnek göstererek anlatmaktadır. ETÖ13 siyasi yönden Selçukluların ilişkilerini ele alırken Karahanlılarla olan, Gaznelilerle, Abbasilerle ve Büveyhoğulları ile olan ilişkilerini ele

aldığını ifade etmektedir. Kültürel yönden Selçuklularda daha çok İran'ın etkili olduğunu anlatırken, Farsça'nın eğitim ve kültür yönünden ağırlıklı olduğuna işaret etmektedir.

“Selçuklularla Haçlı Seferleri arasındaki ilişki, Orta Çağ Avrupası'nı ve İslam dünyasını sizce nasıl etkilemiştir?” Tarih öğretmenlerine yöneltilen bu son soruya verilen cevaplarda Türkiye Selçuklu Devleti'nin Haçlı Seferleri'ni önlemek için büyük çaba sarf ettiğini göstermektedir. İslam dünyası ise zaten yeteri kadar zayıfken Haçlı Seferleri ile daha da zor duruma düşmektedir. Avrupa dünyası içinde Haçlı Seferleri bir anlamda Orta Çağ'dan kurtulmak için ilk adımdır. Tarih öğretmenlerinin verdikleri cevapları kısaca bu şekilde özetlenebilmektedir. ETÖ1, ETÖ3, EÖ 6, ETÖ8, ETÖ10, ETÖ11, ETÖ13, KTÖ1, KTÖ3, KTÖ5, KTÖ7 “Selçuklular ve Haçlı Seferleri arasındaki ilişki, Orta Çağ Avrupası'nı ve İslam dünyasını sizce nasıl etkilemiştir?” sorusuna aynı yönde cevaplar vermektedirler.

ETÖ1: Selçukluyla, Haçlı Seferleri iki dünya arasındaki bilinmeyenleri ortaya çıkaran ve sonuçta da daha çok gelişmiş taraf olan İslam dünyası olduğu için, Avrupa'nın gelişmesine, aydınlanmasına neden olan bir ilişki olarak görüyorum. Bizim dünya açısından İslam dünyası açısından baktığımız zaman gelişmemiş olan ve fakir olan Avrupa'nın bize zarar vermediğini söyleyebiliriz. Ama bu ilişkide daha çok ileriki zamanlarda gelişme anlamında daha çok fayda sağlayan batı olmuştur. İslam dünyasından almış olduğu bazı teknik bulgular batı dünyasını ileriki zamanlarda daha çok geliştirmiştir.

ETÖ3: Şimdi o Haçlı Seferleri'nin başladığı dönemde ne yazık ki Büyük Selçuklu Devleti'nin zayıfladığı bir döneme denk geliyor. Yani kendi içerisinde büyük problemleri olan yahut da daha çok doğudan bir tehlikenin söz konusu olduğu bir dönem. O yüzden batıdaki hedefleri ile çok fazla ilgilenemiyor Selçuklu Devleti. Zaten Haçlılar da bu boş ortamdan faydalanmaya çalışıyorlar. Dedik ya daha önce de tarihi olaylar işte uygun ortam olduğu zaman gelişirler. Büyük Selçuklu Devleti çok rahatken mesela Alparslan varken yahut da Melikşah dönemindeyken bu şeyler oluşmuyor. Olamaz da zaten ama o gücünü kaybedip işte kendi başının derdine, kendi iç problemlerine yöneldiği zaman ve bu gün bizim Türkiye Cumhuriyeti için de bu böyledir. Kendi iç meseleleri ile çok haşır neşir olup onlardan kafasını kaldıramadığı zaman etrafında birçok menfaatlerini kaybettiğini düşünüyorum ben. Peki bunu özellikle yapıyorlar büyük devletler. Dünya devletleri de bunu uyguluyorlar. İşte yani Selçukluların da böyle o Haçlı seferlerinin oluşmasına Selçukluların da bir katkısı olmuş oldu. Çünkü kendi iç problemleri ile onları teşvik etmiş oldu. Haçlı Seferleri büyük dramadır. Çok acı yaşanmıştır. Öyle sadece seferler değil deyim geçiyoruz ama milyonlarca insan ya yok olmuştur. Ya yaralanmıştır. Ekonomik olarak etkilenmiştir. Ama neticede işte bir takım kültürel etkileri ile de dünyayı etkilemiştir.

ETÖ6: Selçuklular Haçlı Seferleri'nde çok temel bir görev üstlenmiştir. Bir kere Haçlı Seferleri'ne baktığımız zaman sadece birincisinde başarılı olduğunu görüyoruz diğer seferlerinde herhangi bir başarı elde edemediklerini görüyoruz.

ETÖ8: Şimdi şöyle diyelim İslam dünyasını olumsuz etkilemiş, Ortaçağ Avrupası'nı olumlu etkilemiş. Şöyle ki Ortaçağ Avrupası savaştan mağlup çıkmasına rağmen doğudan elde ettikleri bilgi ve tekniklerle karanlık çağdan kurtulmuş İslam dünyası Haçlı Seferleri'nin yarattığı tahribatı yüzyıllarca ortadan kaldıramamış hatta onun üzerine yaklaşan Moğol tehlikesine karşı yeterince hazırlık yapamamıştır.

ETÖ10: Tabi bunda olumsuz etkileri de vardır. Olumlu etkileri de vardır. Bir mesela az çok birbirini tanıma, paylaşma olarak burada etkili olmuştur. Veya İslam dünyasının hangi özelliklere sahip olduğunu, Haçlılar daha iyi kavramıştır. Bu anlamda Selahiddini Eyyubi olsun mesela kendilerinde çektiği bir "Cennetin Krallığı" diye bir film vardı bunda da Selahiddini Eyyubi de kendileri özelliğini cidden güzel şekilde anlatan filmidir. Demek ki onları da bu anlamda bir şekilde etkilemiştir. Olumlu etkisi de vardır. Bunun yanında işte yaptıkları kendilerinin kalabalık grup olarak gelip zulümler, baskılar yapması ve insanların öldürülmesi ayrı konu. Ve farklı düşüncelerin hepsi aynı düşünceye sahip değildi. Farklı düşüncelerin kimisi cenneti elde etmek için, kimisi ekonomik sebeplerle, farklı sebeplerle geliyorlardı. Ve İslam dünyasını daha yakından tanıma anlamında da önemli bir özellik arz etmiştir ki daha sonraki dönemde de hem Haçlı seferlerini işte Rönesansta, işte diğer faaliyetlerde Reform hareketlerinde etkisi olmuştur.

ETÖ11: Siyasi sonuçları, sosyal sonuçları, kültürel sonuçları, bilimsel sonuçlar var. Bir kere bizim açımızdan yıkımdır. İnsan kaybettik milyonlarca. Şehirlerimiz, kültürel eserlerimizde yıkım olmuştur. Avrupalılar can kaybettiler bizden fazladır ama çok büyük kazanımlar bilimsel olarak. Rönesansın başlaması, Reform hareketleri hep Türkler'den, Müslümanlar'dan aldıkları şeylerin sayesinde eğer bu kazanımlar olmasaydı Avrupa'nın bu seviyeye geleceğine ben inanmıyorum. Yani iyi şeyler aldılar. İyi şeyler gördüler. Düşünceleri değişti. Türkler'in Müslümanlar'ın hakkındaki iddialar çürüdü. Onlara çok şey söylendi insan var vahşi yaratıklar var. Kendilerin çok gelişmiş medeni insanlar. Bu önemlidir dünya görüşü değişmesi. Avrupalılara çok büyük etkileri olmuştur.

ETÖ12: İslam'ın kılıcı olmuşlardır. Eğer Suriye, Filistin'de İslamiyet'in varlığından söz edebiliyorsak. Selçuklulara borçludurlar. Yani ilk saldırıyı göğüsleyen, düşmanın saldırısını hafifleten ve o coğrafyadaki Fatimi, akabinde Eyyübi faaliyetlerini kolaylaştıran. Haçlılarla savaşmalarını kolaylaştıran devlet olmuşlardır. Anadolu Selçuklu için söylüyorum. Büyük Selçuklu 1092 Melikşah'ın ölümünden sonra fetret dönemine girecektir. İşte Mehmet Tapar, Sultan Sencer'e kadar giden bir kırılma noktası vardır. Onlar orada zaten yeterince mücadele edemeyecekler. Halife Bağdat ve çevresinde tamamen etkinliğini kaybetmiş. Sembolik konuma gelmiştir binli yıllarda zaten Tuğrul Bey de bunu gördüğü için elinden tüm dünyevi yetkileri almış. O dönem de İslam dünyasına bir lider gerekli idi İslam dünyasının lider de Selçuklular olmuştur. Selçuklular o dönemde Haçlı Seferleri karşısında

gerek askeri anlamda gerek manevi anlamda çıkıp o tehlikeyi savuşturan o tehlikeyi minimize eden en küçüğe indiren kitle olmuşlardır. Bu yönü ile de teşekkür edilmesi gerekmektedir. Bu coğrafyada yaşabiliyorsak, eğer Suriye’de Filistin’de bazı değerler yaşayabiliyorsa birinci derecede Selçuklulara borçluyuz biz bunu.

KTÖ1: Çok olumsuz etkilediği yanları da var. Olumlu etkilediği yanları da var. Ben hep anlatırım var. Mesela Ortaçağ Avrupası’nı nasıl etkilemiştir. Mesela yel değirmenleri. Yel değirmenleri, Ortaçağ Avrupa’sına buradan gitmiş. Kadınlar kıyafetleri, değişiklikler, mesela peçeler Ortaçağ Avrupası’nın kadının kıyafetleri, işte ne bileyim ben farklı şeyler vardır. Hepsini buradan yola çıkarak gitmiş. Orada Avrupa’yı şekillendirmiş. Ben Rönesans, Reformu anlatırken, Haçlı Seferleri’ni alırım. Haçlı Seferleri sonucunda buraya gelen Avrupalıların neler aldıklarını nasıl götürdüklerini işte kâğıttır, matbaadır, baruttur. Avrupa bunu nasıl kullanmış, bunu geliştirmiş, bunu veririm. Yani Ortaçağ Avrupası’ndan sonra Yeniçağ Avrupası’nı ve günümüze Batı’nın nasıl geldiğini söylerim. İslam dünyasını da etkilemiştir. İslam dünyası da bu sayede Avrupa’yla iletişime geçiyor mesela ticaret başlıyor bu çok önemli. Ticaret beraber iletişimde başlıyor, kültürde başlıyor birbirlerini. Olumlu etkilediklerini düşünüyorum. Çok fazla olumsuzluk etkileri üzerinde durulduğu için çok fazla üzerinde durmaya gerek yok. Çünkü haçlı seferleriyle beraber İslam dünyası sekteye uğruyor kendini toparlayamıyor. Selçuklu Devleti, Anadolu’daki Müslümanlık sekteye uğruyor. Ama sonra tekrar sağ olsun Moğallar’ın sayesinde, Türkler’in buraya gelmesinde ve Müslümanlıklar beraber, müslümanlaşan Türkler’le beraber bölge tekrar kendini toparlıyor ama.

KTÖ3: Yani Haçlı Seferleri şöyle diyelim: Anadolu’da işte Selçuklu, Anadolu Selçukluları, Fatimilerle yani bunlar Türk-İslam kimliğine sahip olan devletlerin savaş boyutu olarak düşündüğümüzde Anadolu’nun yakılıp yıkılmasında kültürel yönden talan edilmesinde yani bunlar olumsuz yönleri. İslam âlemini olumlu etkilemiştir diyemeyiz. Haçlı Seferleri’nin ama Avrupa açısından değerlendirdiğimizde Haçlı Seferleri’nin sonunda Doğu’daki işte pusulanın, kağıdın, matbaanın, barutun batıya aktarılması bundan Avrupa’daki Ortaçağ’daki karanlık çağ olarak adlandırdığımızda kilisenin yönetimdeki ne diyeyim skolastik düşünceyi yıkıp yerine işte daha insana değer veren akla değer veren bir takım bilimsel gelişmelerin önünde engel olan bir takım tabuları yıktığı için haçlı seferi sonundaki bu kağıt, matbaa, pusula, barut gibi teknik bilimsel buluşlar Avrupa’yı olumlu etkilemiştir sonucu itibari ile.

KTÖ5: Selçukluların batıya doğru ilerlemesi haçlı dünyasının Türkler’i fark etmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla da batıya doğru ilerleyen ve Bizans’ın durduramadığı Selçuklular daha da ileri giderse noktasını düşünen Haçlı dünyası hem Bizans’ın çağrısı hem de kendi menfaatleri bir araya gelip haçlı seferleri düzenlemiştir. Bu da az önce söyledim İslam dünyasının o dönemde aydınlık çağını yaşaması, birçok noktada ileri olması matbaa, pusula gibi birçok şeyin Haçlılar tarafından bilinmemesi dönemde yapılan bu seferler haçlıların ya da batı dünyasının ufkuunu açmasında belki kapının aralanmasına olanak sağlamıştır.

Dolayısıyla İslam dünyasının çok zarar gördüğü zedelendiği bu seferler batı dünyası için dönüm noktası.

KTÖ7: Haçlı seferler hem Türk tarihi açısından hem İslam tarihi açısından hem de Avrupa tarihi açısından oldukça önemli. Ortaçağ Avrupası'nı şöyle ki biraz önce saydı işte hedefleri Kudüs'e ulaşmak. Ekonomik anlamda getirileri olması artı Hıristiyanlık dinini yaymak vesaire tarihte çok etkenler var. Haçlı Seferleri'nde Ortaçağ Avrupası'nı Haçlı Seferleri sırasında Müslümanlardan aldıkları daha sonra kendi ülkelerinde aktardıkları önemli şeyler var. Yani Ortaçağ Haçlı Seferleri'nden sonra o karanlık dönemini yitiriyor artık. Hani maalesef bizde şöyle oluyor. Ortaçağ'da İslam dünyası gayet parlakken Avrupalılar karanlıkta yaşıyorken Haçlı Seferleri ve akabindeki olaylardan sonra Avrupa'nın artık aydınlığa kavuşacağını ki tarih bunu bize gösteriyor. Ama maalesef Türkler'in, İslam dünyasının Ortaçağ'daki düşünürler, bilim adamları kadar önemli bilim adamları yetiştirdiğini mesela göremiyoruz. İslam dünyası bundan çok fazla payını alamamış ama Avrupalılar mesela haçlı seferleri sırasında yanlış hatırlamıyorsam haçlı seferleri sırasında kağıttır, pusuladır, baruttur vesaire bunları alıp Avrupa'ya taşımışlar ve bu tür yenilikler de işte Avrupa'da adım adım Reform, coğrafi keşifler en önemlisi onlar üzerinde birleştiren değil mi? Coğrafi keşifler de Rönesans, Reformun temelini atan da dolayısıyla Avrupa'yı zenginliğe taşıırken, Avrupa'yı ilerletirken Haçlı Seferleri, İslam dünyası olumsuz yönde etkilemiş.

ETÖ1 Haçlı Seferleri'nin bilinmeyen iki dünyanın birbirini tanınması olarak adlandırmaktadır. Bu benzetme çok doğrudur. Orta Çağ gibi bir dönemde İslam dünyası ile Hıristiyan Avrupa birbirini sadece başkalarının gözü ile görmüşler başkalarının söyledikleri ile duymuşlardır. ETÖ1 açıklamalarında bu iki dünyanın birbirini tanıdığını ve kaybeden tarafın İslam dünyasının olduğunu anlatmaktadır. Anadolu, Suriye ve Filistin, Avrupalılar tarafından tahrip ve yağma edilmiştir. ETÖ3 ise Haçlıların uygun ortamdan yararlanarak ilerlediklerini ifade etmektedir. Yine ETÖ3 Alparslan ya da Melikşah zamanında böyle olayların meydana gelmediğini ne zamanki Selçuklular kendi iç problemleriyle ilgilenmeye başladılar Haçlı Seferleri Anadolu'yu ve İslam dünyasını tahrip etmeye başlamıştır. ETÖ6, ETÖ3 gibi Selçukluların Haçlı Seferleri'ne karşı temel görev üstlendiğine işaret etmektedir. Özellikle Türkiye Selçuklu Devleti'nin birinci haçlı seferlerinde gösterdiği başarıyı işaret etmektedir. Hem Türkiye'nin hem de Dünya tarihinin akışını değiştirmektedir. Kültürel alışverişlere de dikkat çeken ETÖ6 Avrupa'nın bu sayede karanlık dünyasında aydınlığa çıkmak için bir fırsat yakaladığını belirtmektedir. Ama İslam dünyası için aynı sonuçları doğurmamaktadır. İslam dünyası her anlamda kaybeden durumundadır. ETÖ8 Haçlı Seferleri'nde kazanan tarafın Avrupa

olduğunu ifade ederken İslam dünyasının zaten zor durumda olduğunu ve Haçlı Seferleri ile daha çok kötü duruma düştüğünü açıklamaktadır. Bununla beraber yaklaşan Moğol tehlikesine karşı da herhangi bir hazırlıkta bulunmamaktadır. ETÖ10 Haçlı Seferleri'nin olumlu ve olumsuz yönlerini belirtmektedir. Olumsuz yönü İslam dünyasına yapılan zulüm ve yağmalar, olumlu yönü ise Avrupa'yı karanlık çağdan çıkararak Rönesans ve Reform hareketlerinin başlamasına olan etkilerini ifade etmektedir. ETÖ11 ise siyasi, sosyal, kültürel sonuçlarının varlığına dikkat çekmektedir. Aynı zamanda farklı kıtalarda, farklı coğrafyalarda yaşayan insanların birbirlerini tanıdığına ve en azından İslam dünyası hakkındaki olumsuz düşüncelerin kaybolduğuna işaret etmektedir. ETÖ13 Selçukluların İslam'ın kılıcı olduğunu belirtmektedir. Suriye, Filistin gibi yerlerde İslam'ın hala varlığından söz edebiliyorsak bunun teminatı Türkiye Selçuklu Devleti'dir. O dönemde İslam dünyasının bir lider devlete ihtiyacı vardı bunu da yapan Selçuklu Devletidir. Haçlı Seferleri gibi büyük bir yıkım ve yağma ordusunun karşısına geçerek tehlikeyi sürekli olarak kitle kitle küçülten Selçuklu Devleti olduğunu açıklamaktadır. KTÖ1 Haçlı dünyası ile İslam dünyası arasındaki kültürel alışverişlere örnekler vermektedir. Yel değirmenlerinin bu dönemde Avrupa'ya gittiğine işaret etmektedir. Rönesans, Reform hareketleri için haçlı dünyasının bir başlangıç olduğunu belirtmektedir. Günümüz batı dünyasının şekillenmesindeki etkilerini anlatmaktadır. KTÖ3 Haçlı Seferleri'ne karşı Anadolu Selçuklu Devleti'nden Fatimiler'e kadar İslam dünyasını korumak için çaba gösterdiklerini ifade etmektedir. Haçlı Seferleri, Avrupa dünyasını skolastik düşünceden çıkarıp, insan değer veren hümanistik düşünceye doğru ilerlemesinde yardım etmektedir. Bu da İslam dünyasını tanıyarak olmaktadır. Kağıt, matbaa, pusula, barut gibi teknik bilimsel buluşlarda Avrupa'ya gelerek olumlu yönde etkilemiştir. KTÖ5 Selçukluların batıya doğru ilerlemesiyle Haçlı dünyasının Türkler'i fark ettiğine işaret etmektedir. Bizans'ın çağrısı üzerine Anadolu'ya ve İslam dünyasına seferler yaptığını açıklamaktadır. Bu seferler sonucunda İslam dünyası çok yıkım yaşamıştır. Her anlamda, Avrupa'nın ise kazanan taraf olduğunu belirtmektedir. KTÖ7 Haçlı Seferleri'nin Türk tarihi, İslam tarihi ve Avrupa tarihi için önemli olduğunu belirterek açıklamalarda bulunmaktadır. Orta Çağ'ın karanlık dönemini yaşayan Avrupalılar bu seferleri kendi lehlerine çevirerek coğrafi keşiflerde bulduklarını, Rönesans ve Reform'un da temellerini attıklarını ifade etmektedir. Tarih öğretmenleri özellikle Türkiye Selçuklu Devleti'nin İslam dünyası için gösterdiği çabayı

anlatmaktadır. İslam dünyası nasıl bu günde kendi kutsal değerlerini korumaktan aciz ise dünde bu durumda yer almıştır. İslam dünyası düne bakıp tarihten ders almak yerine tarih tekerrürden ibarettir deyip aynı hataları tekrar yapmaktadırlar. Yüzlerce masum insan bu yüzden ölmektedir. Avrupa yine dünde olduğu gibi bu günde en olumsuz durumu bile olumlu hale getirip her anlamda kendine yarar sağlamaktadır. Türk dünyası ise gerek İslam âleminin gerek Hıristiyan dünyasının değerlerine her zaman saygı duymaktadır. Ama bunun yanında Türk dünyasına gelecek zararın yönünü bilip ona göre kendi dünyasının savunmasını yapmaktadır. Açıkça belirtmek gerekir ki nasıl dün Selçuklu Devleti İslam dünyasının yanında yer almaktadır. Bu günde Türk dünyası, İslam dünyasının değerlerini korumaktadır.

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

SONUÇLAR

Lise tarih öğretmenlerinde nitel görüşme yöntemi yoluyla Selçuklulara dair algıyı belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar her bir alt problem içinde kategorilendirilerek hazırlanmıştır. Araştırmada toplam dört alt problem bulunmaktadır. Mülakat formunun birinci bölümündeki sorular birinci alt probleme yönelik, ikinci bölümdeki sorular ikinci alt probleme yönelik, üçüncü bölümdeki sorular üçüncü alt probleme yönelik ve dördüncü bölümdeki sorular dördüncü alt probleme yönelik olarak sunulmuştur.

Her bir alt probleme dayalı elde edilen sonuçlar ayrı ayrı sıralanmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt problemi “Selçuklular hakkındaki bilgiyi daha çok hangi kaynaklardan elde etmektedirler?” şeklindedir. Bu alt probleme ilişkin elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

Lise tarih öğretmenleri arasında, MEB’e ait tarih kitaplarında yer alan Selçuklu Devleti’ne ait verilen bilgiler konusunda iki görüş ortaya çıkmaktadır. Bu görüşlerden birincisi MEB kitaplarında Selçuklulara ait bilgilerin yeterli olduğunu belirtirken, ortaya çıkan ikinci görüş ise MEB kitaplarında yer alan Selçuklulara ait konuların yetersiz olduğu sonucudur. Yeterli görüşü savunan lise tarih öğretmenleri bu görüşlerinin nedenini, üniversite sınavı için fazla bilgiye gerek olmaması olarak açıklar. Konuların yetersiz olduğuna inanan lise tarih öğretmenleri ise bu görüşlerini açıklarken kültür ve medeniyet konularının yetersiz olduğunu belirtmektedirler. Bu kitaplar MEB’nın Talim-Terbiye Kurulu’nda gözden geçirilerek öğretim programında tarih dersinin genel amaçları doğrultusunda hazırlanmaktadır. Yani burada amaç üniversite sınavları değildir. Bir öğrenci üniversite sınavında tarih sorularını cevaplaması onun tarihi çok iyi bildiği anlamına gelmemektedir. Tarih öğretmenlerinin yapmakta oldukları yorumlar tarih öğretimine dair kazanılması gereken istendik davranışlar konusunda eksikleri olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan lise tarih öğretmenleri Selçuklu Devleti’ne dair tarih derslerinde ek kaynak olarak üniversite yıllarında edinmiş oldukları kaynakları kullanmaktadırlar. Oysaki tarih maziye takılıp kalmak değildir. Onu daima yenilemek değiştirmek geliştirmek ve gelecek için kendimize bir rehber olarak kullanmamız

gerekmektir. Burada görülmektedir ki lise tarih öğretmenleri kendilerini yenilememektedir. Sadece görüşmelerden elde edilen verilere göre lise tarih öğretmenleri kendilerine yeni kaynak olarak üniversite sınavına yönelik kitaplar temin etmektedir. Tarih eğitimi evrenseldir; genel de eğitim, özelde ise tarih alanındaki gelişmeler doğrultusunda uyum içinde kendini biçimlendirmektir. Tarih eğitimi geleceğin inşasında önemli bir süreçtir, tarih öğretmenleri bu süreci, sadece sınavlara bağlayarak kısır bir tarih eğitimine dönüştürmektedirler.

Tarih derslerinde Selçuklu Devleti'ni öğrencilere anlatırken yabancı kaynak kullanımı konusunda fikir ayrılıkları tarih öğretmenleri arasında görülmektedir. Milli ve manevi duygularla ders anlatımının daha etkili olduğu, lise tarih öğretmenlerinin görüşlerinden çıkan sonuçlardandır. Fakat bu duyguların öğrenciler üzerinde de yeterince etkili olmadığına da dikkat çekilmektedir. Milli ve manevi duygular sadece iki duvar arasındaki iki saatlik tarih dersinde verilmesi gereken duygu yoğunluğu değildir. Bu duyguları her daim canlı tutabilmek için devletin her kademesinin bir arada bulunup bu duyguları yaşatması gerekmektedir.

Kısaca bu değerlendirmenin sonucunda, katılımcı lise tarih öğretmenleri gerekli özveride bulunmayarak kendilerini yenilemek kavramından uzak kalmaktadırlar. Tarih öğretmenlerinde tarih öğretiminin genel amaçlarında olan “geçmiş, bugün ve gelecek algısında tarih bilinci kazandırmak” felsefesinden ayrı bir tarih eğitimi benimsedikleri görülmektedir. Aslında sınav sadece araç olması gerekirken, üniversite sınavı lise tarih öğretmenlerinde amaç haline gelmiştir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “Selçuklu tarihini anlatırken ve öğrencilere aktarırken lise tarih öğretmenleri daha çok hangi yöntemi tercih etmektedirler?” sorusu yer almaktadır. Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmaktadır.

Katılımcı lise tarih öğretmenlerinden bir grup, öğrenci merkezli ders anlatımının daha etkili bir sonuca ulaştıracağını anlatmaktadır. Ayrıca öğrenci merkezli ders anlatım yöntemlerinin öğrenciler üzerindeki olumlu etkilerini belirterek bu yöntemlerin, sözel bir ders olan tarih dersini monotonluktan kurtararak daha zevkli hale getirdiğini belirtmektedirler. Yine araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda çıkan sonuçlardan biri de Fatih Projesi ve görsel materyal kullanımının

derse olan etkileridir. Her ne kadar görsel materyallerin etkili olduğu konusunda fikir birliğine varılsa da, tarih dersine ait dokümanların yetersizliği de ortaya çıkan sonuçlardandır. Bu görüşler arasında yer alan en kaygı verici sonuç ise katılımcı lise tarih öğretmenlerinin görevli oldukları okullarda yer alan öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyelerinin yeterli olmadığını belirtmeleri ve hangi yöntemi ve tekniği tercih ederlerse etsinler öğrenciler üzerinde kalıcı ve etkili sonuca ulaşamadıklarını belirtmeleridir. Tarih dersini daha etkili hale getirmek için hangi yöntem ve teknikleri tercih ettikleri sorusuna katılımcı tarih öğretmenlerinin bir kısmı ise MEB'e ait kitaplarda yer alan konuların çok fazla olduğunu belirterek yöntem ve teknik konusunda yeterli olmadıklarını açıkça ifade etmektedirler. Bunun sebebini de müfredat yoğunluğuna ve ders saatlerinin azlığına bağlamaktadırlar.

Araştırmaya katılan lise tarih öğretmenleri Selçuklulara dair bir olayı / konuyu aktarıırken drama yöntemini kullanma konusunda istekli oldukları anlaşılmaktadır. Yine araştırmaya katılan ve bu konuda görüşlerini bildiren lise tarih öğretmenlerinden bir kısmı drama yöntemini kullandıklarını ifade ederken, katılımcı tarih öğretmenlerinin bir kısmı ise drama yönteminin derslerde etkili olacağına sadece işaret etmektedirler. Fakat bu yöneme dair yeterince bilgiye sahip olmadıklarından derste kullanmadıklarını da özellikle açıklamaktadırlar. Araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda çıkan sonuçlardan bir diğeri ise tarih ders saatlerinin az olması, buna karşılık müfredatın yoğun olmasıdır. Aynı zamanda müfredatın yoğun olması, drama tekniğini kullanamama sebeplerinden bir diğeri olarak ortaya çıkmaktadır. Drama tekniğini tarih derslerinde kullanmama konusunda, katılımcı tarih öğretmenlerinin görüşlerinden en son çıkan sonuçlardan biri de sınav ağırlıklı bir ders programı izledikleri için; tarih öğretmenleri, tarih derslerinde drama tekniğinin gerek olmadığını belirtmektedirler.

Tokat ilimizde yer alan Selçuklu eserlerinin, gezi-gözlem metodunu kullanarak işlenilmesi konusunda araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin bir kısmı, öğrencilerinde bu konuda istekli olduklarını böylece tarih dersini daha kalıcı hale getirdiklerini belirtmektedirler. Gezi-gözlem metodu konusunda araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda, aslında Tokat ilinde yer alan tarih öğretmenlerinin dahi Tokat ilinde bulunan Selçuklu eserlerini tanımadıkları ve bilmedikleri sonucuna varılmaktadır. Yine araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerinin

çoğunluğunun görüşleri gezi-gözlem metodunun etkili bir yöntem olduğu konusunda aynı fikirde olduklarını göstermektedir. Fakat bu yöntemi uygulama konusunda takip edilecek prosedürlerin çok fazla olduğu ve bu bağlamda tarih öğretmenlerinin bu prosedürlerden dolayı bu yöntemi uygulamaktan çekindikleri oratya çıkan sonuçlardandır.

“Selçuklulara dair bir olayı (siyasi ilişkiler), Selçukluların ekseninde tek taraflı olarak mı anlatırsınız, yoksa ilişki kurduğu devleti / milleti ve kültürü de dahil ederek mi anlatırsınız? Bu yöntemin öğrenciler üzerinde etkili olup olmayacağı konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerinin bir kısmı derslerini bu doğrultuda anlatmaya çaba gösterdiklerini ifade etmektedirler. Katılımcı tarih öğretmenlerinin bir kısmı ise Milli Eğitim Bakanlığı’nın politikalarını gerekçe göstererek, bir kısmı da kendi görüşlerinin bu yönde olmadığını belirterek tarih derslerini anlatırken bu yöntemi kullanmadıklarını açıkça belirtmektedirler.

Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerine karşılaştırma yaparak ders anlatımı konusunda ne düşündüklerini ayrıca bu yöntemi uygularken Selçuklu Devleti’nin Osmanlı Devleti’nin ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluş aşamalarını ve geçirdikleri evreleri karşılaştırma yaparak anlatma konusundaki görüşleri doğrultusunda çıkan sonuçlardan ilki bu yöntemi kullandıkları yönündedir. Bu sonuçlardan ikincisi ise bu yöntemin uygulanması gerektiği fakat bu yöntemi derste kullanırken çok dikkat edilmesi gerektiğini çünkü her tarihi sürecin kendi içerisinde değerlendirilmesinin daha doğru olacağı sonucuna varılmaktadır.

Araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerine yöneltilen sorulardan bir diğeri ise “öğrencilerden Selçuklular hakkında hazırlayacakları bir proje taslağının sunumunu, Selçuklulara dair Tokat ilimizde bulunan herhangi bir tarihi eser ya da eserlerin bulunduğu yerde / mekânda yapmaları konusunda ne düşünüyorsunuz ve bu yöntem öğrenciler üzerinde sizce ne kadar etkili olurdu” sorusuna verilen cevapların bir kısmı böyle bir sunumun çok etkili olacağı ve öğrenciler üzerinde kalıcı öğrenme sağlanacağı yönündedir. Katılımcı lise tarih öğretmenlerinin bir kısmı ise bu yöntemin öğrenciler üzerinde çok etkili olduğunu belirtirken yine bu yöntemi uygulama konusunda ve etkili kılma konusunda başarılı olmadıkları için bu yöntemde istenilen sonuca ulaşamadıklarına açıklamaktadırlar.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi ise lise tarih öğretmenlerinin, “Selçuklular’ın Türk Tarihi içerisindeki yeri konusundaki algısı/düşüncesi nedir? Tarih öğretmenleri bu algının oluşma nedenlerini nasıl açıklamaktadırlar?” şeklindedir. Bu alt probleme ilişkin elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara varılmaktadır:

Araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerine sizce “Selçuklu Devleti Türk Tarihi’nin neresinde yer almaktadır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplarda, çoğunluğun görüşü Selçuklu Devleti’nin, Türk Tarihi’nin merkezinde yer aldığıdır. Yine katılımcı lise tarih öğretmenleri Selçuklu Devleti’ni, Türk Tarihi açısından bir geçiş dönemi olarak adlandırmaktadırlar.

Araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerine yöneltilen sorulardan bir diğeri ise “Nizamül-mülk’ün Selçuklu Devleti’ne olan katkısı ve Nizamiye Medreseleri’nin önemi konusundaki görüşlerinin neler olduğudur.” Nizamül-mülk konusunda verilen cevaplar ne yazık ki ortaöğretim kurumunda yer alan tarih öğretmenlerinin ya Nizamül-mülk’ü tanımadıklarını ya da Nizamül-mülk’ü Selçuklu Devletinin var olma sürecinde kabullenemediklerini göstermektedir. Nizamiye medreseleri konusunda ise katılımcı tarih öğretmenlerinin görüşleri bu medreselerin gerek Selçuklu Devleti gerekse aynı dönemde yer alan diğer Türk-İslam Devletleri için ne kadar önemli ve kayda değer bir eğitim kurumları olduğu konusunda aynı görüşte olduklarını belirten sonuç çıkmaktadır.

Bu araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerine “Selçuklu Devletini anlatırken Selçuk Bey, Çağrı Bey, Tuğrul Bey, Alparslan, Melikşah ve Sultan Sencer’i ne kadar tanıyıp tanımadıklarını ve bu hükümdarları öğrencilerine ne kadar anlatıp anlatmadıkları konusunda ne düşünüyorsunuz? Ayrıca Türk Tarihine baktığımızda bu hükümdarlara yeteri kadar yer ve önem veriliyor mu? Bu hükümdarlar Türk Tarihinin neresinde yer almaktadır?” soruları yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar doğrultusunda ise şu görüşler ortaya çıkmaktadır. Her şeyden önce katılımcı lise tarih öğretmenleri Selçuklu Devletinin var olma sürecinde yer alan hükümdarlara dair yeterince bilgiye sahip olmadıklarının muhasebesini yaparken birbirinden farklı cevaplar vererek farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuşlardır. Ortaya çıkan ilk sonuç araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerinin kendi öz eleştirilerini yaparak Selçuklu Devleti hükümdarları konusunda yeterince donanımlı olmadıklarıdır. Yine katılımcı lise tarih öğretmenlerinin diğer bir kısmının görüşleri ise yeterince bilgiye sahip oldukları ve

öğrencilerde Selçuklu Devletinde yer alan hükümdarlar hakkında yeterince bilgi aktardıklarıdır. Yine aynı sorunun devamı olan “Selçuklu Devleti’nde yer alan bu hükümdarlara Türk Tarihi’ne baktığımız zaman yeteri kadar yer ve önem veriliyor mu?” sorusuna araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerinin büyük bir kısmı Türk Tarihi’nin ne yazık ki Selçuklu hükümdarlarına yeterince önem vermediği yönünde sonucuna ulaşılmaktadır. Bu soruya cevap verirken katılımcı lise tarih öğretmenleri Türk Tarihi’nin analizini yaparak cevap vermeye çalışmaktadırlar. Bu analizlerin sonucunda ise Türk Tarihinin Selçuklu Devletine bir Osmanlı Devleti ya da Türkiye Cumhuriyeti Devleti kadar önem vermediğidir. Bu hükümdarlar Türk Tarihi üzerinde ne kadar etkili olmuştur sorusuna katılımcı lise tarih öğretmenlerinden alınan cevaplar hep aynı yönde Selçuk Bey, Çağrı Bey, Tuğrul Bey, Alparslan, Melikşah ve Sultan Sencer Türk Tarihinde çok etkili hükümdarlardır. Burada araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerinin verdikleri cevaplar doğrultusunda artı bir sonuç daha çıkmaktadır. Şöyle ki yukarıda ismi verilen Selçuklu Devletine ait hükümdarların Türk Tarihinde çok etkili olduğu görüşü öne çıkarken ayrıca Türk Tarihinin bu hükümdarlara yeterince önem vermediği sonucu da çıkmaktadır. Türk Tarihinin tarih anlayışı aynı zamanda tarih eğitime de yansımaktadır. Bu sonucu şu şekilde açıklamak daha uygun olacaktır. Türk Tarihinin tarih sürecinde ön plana çıkardığı hükümdarlar ve siyasi olaylar doğrultusunda tarih eğitimi de bu yönde ilerlemektedir. Hatta bu sonuca ek olarak üniversiteye giriş sınav sisteminde sorulan sorular dahi ön planda yer alan hükümdarlara ve o döneme ait siyasi olaylarla ilişkili olmaktadır.

Üçüncü alt probleme ilişkin soruların en sonuncusu “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin dünü, bugünü ve yarını adlı bir yazı dizisi kaleme alınsa, Selçuklu Devleti ve Türkiye Selçukluları’nın, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin geçmişinde ne kadar ve nasıl yer alacağı konusundaki düşünceleriniz nelerdir?” şeklindedir. Araştırmaya katılan lise tarih öğretmenleri Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin dünü, bugünü ve yarını adlı yazı dizisinin hazırlanmasında Selçuklu Devletleri’nin, Türkiye Cumhuriyetinin Devletinin dününe, bugününe ve yarınına çok fazla etkisi olacağını belirtmektedirler. Özellikle araştırmaya katılan katılımcı lise tarih öğretmenleri Türk Tarihini birbirine bağlı bir zincirin halkasına benzeterek Malazgirt Savaşı ile başlayan Anadolu Türk Tarihi’nin, İstanbul’un fethi ile doruk noktasına ulaştırdılar ve Kurtuluş Savaşı ile de bir milletin bütün zorluğa rağmen var olma sürecini birleştirdiler ve yazı dizisi oluşturmaya

çalıştılar. Ayrıca katılımcı tarih öğretmenlerinden alınan görüşlere göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dününde yer almasına rağmen Selçuklu Devleti'nin yaşayan maddi- manevi kültürüyle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin hem bugününe hem de yarınına damga vuracak olan bu Türk Devleti'nin yeterince ilgi görmediğini çekinceleriyle birlikte ifade etmektedirler.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın dördüncü alt probleminde “Tarih öğretmenlerinde Selçuklular’ın Dünya Tarihi içerisindeki yeri konusundaki algısı / düşüncesi nedir? Tarih öğretmenleri bu algının oluşma nedenlerini nasıl açıkladıklarına” dair bulguların yer aldığı sonuçlar yer almaktadır.

Araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerine olayların, kişilerin ve yer adlarının belirlendiği karışık tarihi kavramların varolduğu bir soru yöneltilmiştir. Bu soru da Malazgirt Savaşı, Selçuklu Devleti, Anadolu, Bizans Devleti, Alparslan ve Diogenes gibi ifadeler yer almaktadır. Ayrıca bu soruya ek olarak bu kavramların Dünya Tarihi’ne etkilerine dair görüşleri istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplar doğrultusunda katılımcı lise tarih öğretmenlerinin görüşlerinden şu sonuçlar çıkmaktadır: Malazgirt Savaşı’nı zamanın akışını değiştiren bir olay olarak görmektedirler. Ayrıca araştırmaya katılan lise tarih öğretmenleri bu savaşın sadece o döneme ait siyasi olayları etkilemediğini özellikle belirtmektedirler. Şöyle ki Malazgirt Savaşı, Avrupa coğrafyasında ilk günkü etkisini günümüzde hâlâ korumaktadır. Şark Meselesi’nin hâlâ devam ettiği bu süreçte Malazgirt Savaşı Avrupa Tarihi için karanlıkta kalması gereken tarihi bir olaydır. İslâm coğrafyasında ise Malazgirt Savaşı bu coğrafya üzerinde yaşayan insanlara tekrar bir güven ortamı sağlamıştır. Katılımcı tarih öğretmenlerinin Malazgirt Savaşı’nın Dünya Tarihine olan etkilerine yönelik görüşlerinden çıkan sonuçlar kısaca böyledir.

Selçuklu Devleti’nin, Dünya Tarihi’ne olan etkisinde katılımcı lise tarih öğretmenlerinden alınan görüşlere göre iki ayrı sonuç ortaya çıkmaktadır. İlk sonuç Selçuklu Devleti’nin dünya coğrafyasında siyasi yönden hareketliliğe sebep olduğu yöndedir. İkinci sonuç ise Selçuklu Devleti’nin İslamiyet’e ve İslam coğrafyasına olan hizmetlerini ön plana çıkaran sonuçtur.

Yine araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerine Anadolu’nun Dünya Tarihi üzerindeki yeri nasıldır sorusu üzerine alınan görüşlerden şu sonuçlar çıkmaktadır: İlk

sonuç Anadolu'nun jeopolitik konumu sebebiyle ortaya çıkan sonuçtur. İkinci sonuç ise Anadolu'nun Dünya Tarihine üzerinde yaşattığı medeniyetlerle ışık tutarak yerinin doldurulamayacağı sonucudur.

Araştırmaya katılan lise tarih öğretmenleri Bizans Devleti'nin Dünya Tarihi üzerinde etkisini açıklarken çoğunluğun verdiği cevaplar Bizans'ın entrikalarla hem Hristiyan âlemini yönlendirmeye çalıştığı hem de Osmanlı Devleti'ni de içerden yıkmak için çeşitli hesaplar yaptığı yönündedir. Yine katılımcı lise tarih öğretmenlerinin küçük bir kısmının görüşlerinden ise Bizans Devleti'nin kültür ve sanatıyla Dünya Tarihini derinden etkilediği sonucu çıkmaktadır.

“Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Dünya Tarihi'ne olan etkisi nedir?” sorusuna araştırmaya katılan tarih öğretmenleri tarafından hemen hemen aynı görüşler doğrultusunda kısa ve net ifadeler kullanılarak Alparslan'ın iyi yetişmiş bir devlet adamı olduğu sonucu çıkmaktadır. Katılımcı tarih öğretmenlerinin görüşleri aslında şu sonucu da ortaya koymaktadır: Büyük Selçuklu Hükümdarı Alparslan'ın tarih öğretmenleri tarafından yeterince tanınmadığı sonucudur.

“Diogenes'in Dünya Tarihine etkisi” sorusu, katılımcı tarih öğretmenleri Diogenes'i Malazgirt Savaşını kaybeden komutan olarak görmektedirler. Aynı zamanda Diogenes'in Dünya Tarihi üzerinde etkili bir tarihi şahsiyet olmadığı sonucuda bulgular doğrultusunda ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan lise tarih öğretmenlerine yöneltilen sorulardan bir diğeri ise “Selçuklu tarihini anlatırken aynı dönemde yer almış devletlerle olan ilişkilerini sadece siyasi yönlerini belirterek mi anlatırsınız yoksa kültürel alışverişlere de örnekler verir misiniz? Bu ilişkiler Dünya Tarihi açısından ne kadar önemlidir?” katılımcı lise tarih öğretmenlerinden alınan görüşlerden Selçuklu Devleti'nin kültürel anlamda ilişkilerinin dünya tarihi açısından önemli sonuçları olduğudur. Bu sonuçla beraber katılımcı tarih öğretmenlerinin bu konuya hâkim oldukları sonucunada varılmaktadır.

Dördüncü alt probleme ilişkin araştırmaya katılan tarih öğretmenlerine yöneltilen en son soru ise “Selçuklularla Haçlı Seferleri arasındaki ilişki, Ortaçağ Avrupa'sını ve İslam Dünyası'nı nasıl etkilemiştir?” şeklindedir. Bu soruya verilen cevaplara göre şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: Bu sonuçlardan ilki; Türkiye Selçuklu Devleti'nin, Haçlı Seferleri'ni önlemek için büyük çaba sarf ettiği sonucudur. İkinci sonuç ise Haçlı Seferleri'nin, İslam Coğrafyası için olumsuz sonuçlar doğururken, aynı

zamanda Avrupa da aydınlanma çağının başlamasına öncü olduğu sonucuna varılmaktadır.

ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak lise tarih öğretmenlerinde Selçuklu Algısına ilişkin aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

Üniversitelerin Fen Edebiyat bölümlerinde yer alan Tarih bölümünde yetişen öğrenciler ile yine üniversitelerin Eğitim Fakültelerinin tarih öğretmenliğinde öğrenim gören öğrencilerin tam donanımlı olarak, alanlarında gerekli bilgiye sahip olarak mezun olmaları sağlanmalıdır.

Tarih öğretmenlerinin, MEB tarafından hazırlanan ve üniversitelerinde bu konuda yardımcı oldukları hizmet içi eğitimlere düzenli katılmaları eğitimin yeniliği açısından faydalı olacaktır.

Yine tarih öğretimine dair MEB'nin kendi bünyesinde sürekli yayınlar çıkarması ve bu alanda oluşan bilgi eksikliklerini de bir nebze olsun kapatma konusunda yararlı olacağı belirtilmektedir. Zira gerek alan bilgisi konusunda gerekse yöntem ve tekniklere dair tarih öğretmenlerinin eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir.

Tarih öğretmenlerine ders anlatımında yardımcı olan kaynakların sadece internet sitelerinde kalmayıp bu bilgilerin bir araya getirilerek tarih öğretimine yardımcı olabilecek kaynak bankaları oluşturulmalıdır.

MEB tarih kitaplarında Türk tarihinde önemli yere sahip olan hükümdarlar, devlet adamları, bilim adamları hakkında daha çok yer vermelidir ki öğrenciler kendi tarihlerinde yer alan tarihi şahsiyetlere yabancı kalmamalıdır.

Tarih ders kitapları gerek içerik gerekse genel tasarım yönünden günümüz neslinin dikkatini çekecek yönde hazırlanmalıdır. Bu alanda yapılan araştırmalarda ders kitaplarına yansıtılmalıdır.

MEB, TTK işbirliği içerisinde ortaöğretim kurumlarında yer alan öğrenciler arasında Türk tarihinde yer alan ünlü hükümdarlar ve devlet adamlarını konu edinen kısa filmler ve belgesellerin olduğu yarışmalar düzenleyerek Türk tarihine karşı ilgi ve merak artırmalıdır.

Tarih derslerine ayrılan haftalık iki ders saatinin artırılması ve bu sayede öğretmenlerin zaman sıkıntısı ve müfredat yoğunluğundan kurtulup derslerde daha fazla etkili olacağına inanılan yöntem ve tekniklere yer vermelerine olanak sağlanmalıdır.

Tarih öğretmenlerine dair seminerler düzenlenerek, geçmiş ve günümüzü sentezlemeyi aktaran yöntem ve tekniklerin derslerde nasıl kullanılacağına dair bilgiler verilmelidir. Bu sayede öğrenciler ezberci eğitimden kurtulup tarihi niçin öğrendiğinin farkına vararak tarih sevgisi oluşturulabilmelidir.

Tarih öğretmenlerini üniversite sınavı baskısından kurtararak, gerçek anlamda öğrenmelerin gerçekleştiği tam donanımlı tarih kütüphanelerinin ve bilgi teknolojisinin var olduğu sınıflarda ders işlenilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Agacanov, Sergey Grigoreviç. Selçuklular. Ekber N. Necef ve Ahmet R. Annaberdiyev (çev.). İstanbul: Ötüken, 2006.
- Aksakal, Sona. "Tarihi Mekân Kullanımıyla İlgili Tarih Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Trabzon Örneği", Y. Lisans. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2015.
- Aytekin, Tülay. Herkes İçin Tarih. 1. Baskı. Ankara: Dama Yayınları, Mart 2012.
- Balcı, Ali. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler. 8. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2010.
- Başak, Mesut. "12. Sınıfta Okutulan Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersinin Kazanımları Gerçekleşme Seviyesine İlişkin Öğretmene Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi", Y. Lisans. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2011.
- Çelik, Metehan. "Öğrenme ve Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler (309- 326 Bölüm Aralığı)", Rezan Çeçen Eroğlu ve Filiz Yurtal (Ed), Eğitim Psikolojisi El Kitabı. Ankara: Mentis Yayınları, 2014, s. 320
- Demircioğlu, Ebru. "Tarih Öğretmenlerinin Dokuzuncu Sınıf Tarih Ders Kitabındaki Görseller Hakkındaki Görüşleri", Y. Lisans. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Demircioğlu, İsmail Hakkı. Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar. Ankara: Anı Yayıncılık, 2005.
- _____ ve İbrahim Turan (Ed.). Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı. Ankara: Pegem Akademi, Şubat 2012.
- Demir, Mustafa. Büyük Selçuklular Tarihi. İstanbul: Sakarya Kitabevi, 2004.
- Ermış, Hilal. "Tarih Öğretmenlerinin Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi Hakkındaki Görüşleri: Uşak Örneği", Y. Lisans. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2012.
- Fazlullah, Reşidü'd-din. Cami'ü't-Tevarih Selçuklu Devleti. Erken Göksu ve H. Hüseyin Güneş (çev.). 2. Baskı. İstanbul: Selenge Yayınları, 2011.
- Günal, Hasan. "Tarih Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Eğitim Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri", Y. Lisans. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2011.

- Gürbüz, Sait ve Faruk Şahin. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları, 2014, s. 375.
- Hesapçıglu, Muhsin. Öğretim İlke ve Yöntemleri Eğitim Programları ve Öğretim. 5. Baskı. İstanbul: Beta Yayınları, 1998.
- Köseoğlu, Nevzat. Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Düşünceler Kültür, Tarih ve Türk Tarihi. İstanbul: Ötüken, 2012.
- Köymen, Mehmet Altay. Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi III. Cilt Alp Arslan ve Zamanı. 5. Baskı. Ankara: TTK, 2011.
- _____. Selçuklu Devri Türk Tarihi. 2. Baskı. Ankara: TTK, 1993.
- Kütükoğlu, Mübahat S.. Tarih Araştırmalarında Usül. İstanbul: Milenyum Yayıncılık, 2007.
- Merçil, Erdoğan. "Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi", Türkler. C. 4. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Mutluer, Celal. "Tarih Derslerinin Demokrasi Eğitimindeki Yeri: Öğretmen Görüşleri", Y. Lisans. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- Özdemir, Murat. "Nitel veri Analizi; Sosyal Bilimlerde Yöntem Bilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma". Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 11 (1), s. 325. http://www.sbd.ogu.edu.tr/makaleler/11_1_Makale_14.pdf
- Özgüdenli, Osman G.. Selçuklular Cilt I Büyük Selçuklu Tarihi (1040-1157). Birinci Basım. İstanbul: İsam Yayınları, 2013.
- Safran, Mustafa. "Lise Öğretmen ve Öğrencilerine Göre Tarih Dersinin Amaçları". Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler içinde (13-17), Ankara: Gazi Kitabevi, 2006, s. 15
- _____. "Okul Dışı Tarih Öğretimi", Bahri Ata, Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler içinde (53-60), Ankara: Gazi Kitabevi, 2006, s. 59
- Semim, Ali ve Erdoğan Merçil. Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset. Teşkilat ve Kültür. Ankara: TTK, 1995.
- Sümer, Faruk. "Selçuklular", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. C. 36. İstanbul: TDV, 2009.
- Turan, Osman. Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti. 8. Baskı. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1999.

Turan, Osman. Selçuklular ve İslamiyet. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1999.

_____. Selçuklular Zamanında Türkiye. 3. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1993.

Türnüklü, Abbas. "Eğitim Bilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme". Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. 2000- Güz, sayı 24, s. 548. <http://www.pegem.net/akademi/3-1126-Egitimbilim-Arastirmalarinda-Etkin-Olarak-Kullanilabilecek-Nitel-BirArastirma-Teknigi-Gorusme.aspx>

Vural, Birol. Eğitim Öğretimde Planlama Ölçme ve Staretejiler. İstanbul: Hayat Yayınları, 2004.

Yazıcı, Nesimi. İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi. 9. Baskı. Ankara: TDVY, 2011.

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemi. 7. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları, 2008, s. 39

EKLER

Ekler

Ek-1, Tarih Öğretmenlerinde Selçuklu Algısı (Tokat Örneği) Soruları

Ek-2, Milli Eğitim Müdürlüğü Onayı

Ek-3, Görüşme Yapılan Okullar

Ek-1,

TARİH ÖĞRETMENLERİNDE SELÇUKLU ALGISI (TOKAT ÖRNEĞİ)

Görüşme No:

Görüşme Yapılan Kişi:

Görüşme Yeri:

Görüşme Tarihi:

Başlama-Bitiş Zamanı:

Sayın Katılımcı

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Ana Bilim Dalı Ortaçağ Bölümünde yüksek lisans tezi için araştırma yapmaktayım. Araştırmanın amacı Selçukluların tarihteki önemini, tarih öğretmenlerinin nasıl algıladıkları ve algılarını, nasıl aktardıklarını bazı değişkenler üzerinden tartışmak ve Selçuklu tarihinin daha doğru aktarılması için tarih eğitimine katkıda bulunacak veriler toplamaktır. Bu amaç doğrultusunda siz tarih öğretmenlerine Selçuklu algısı üzerine sorular soracağım. Görüşmemize başlamadan önce, konuşmaların gizli kalacağını ve araştırma sonuçları yazılırken kimliklerinizle ilgili bilgilerin rapora kesinlikle yansıtılmayacağını belirtmek isterim.

Bu araştırma konusuyla ilgili yaşadığınız her türlü yaşantı ve görüşlerinizi rahatlıkla ifade etmenizi isterim. Çünkü bu araştırmayı sizlerin vereceği görüşler oluşturacaktır. Araştırmaya katılımda bulunup görüşlerinizi paylaştığınız için şimdiden teşekkür eder.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Fatma YAĞMUR USTA

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Öğrencisi

ustayagmur@hotmail.com

GÖRÜŞME SORULARI

Tarih öğretmenleri, “Selçuklular” hakkındaki bilgileri daha çok hangi kaynaklardan elde etmektedirler?

1- MEB kitaplarında yer alan “Selçuklu Devleti” hakkındaki bilgiler konusunda algılarınız nelerdir?

2- “Selçuklular” konusunu anlatırken daha çok hangi kaynaklardan yararlanıyorsunuz? Bu kaynaklardan yararlanma konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

3- Türk tarihçilerin yanında yabancı tarih araştırmacılarının bilgi ve görüşlerini de derslerde kullanıyor musunuz? Bu görüşleri aktarırken yeteri kadar objektif olabiliyor musunuz?

Tarih öğretmenleri, “Selçuklu Tarihi”ni öğrencilere aktarırken daha çok hangi yöntemi tercih etmektedirler?

1- Selçuklu hükümdarlarını ve “Selçuklular”ın önemli devlet adamlarını öğrencilere kavratmak için derste hangi yöntemleri tercih edersiniz? Tercih ettiğiniz yöntemlerin öğrenciler üzerinde yeterince etkili olduğuna inanıyor musunuz?

2- “Selçuklular” a dair herhangi bir olayı/konuyu aktarırken, drama yöntemini kullanma konusunda ne düşünüyorsunuz?

3- Tokat ilimizde yer alan “Selçuklu” eserlerinin, gezi-gözlem metodunu kullanarak işlenmesi konusunda ne düşünüyorsunuz? Bu geziler, öğrenciler üzerinde sizce ne kadar etkili olurdu?

4- “Selçuklular” a dair bir olayı (siyasi ilişkiler), “Selçuklular”ın ekseninde tek taraflı olarak mı anlatırsınız, yoksa ilişki kurduğu devleti/milleti ve kültürü dâhil ederek mi anlatırsınız? Bu yöntemin öğrenciler üzerinde etkili olup olmayacağı konusunda ne düşünüyorsunuz?

5- Karşılaştırma yaparak ders anlatımı konusunda ne düşünüyorsunuz? Bu yöntemin Tarih öğretiminde etkili olup olmayacağı konusunda ne düşünüyorsunuz? Selçuklu Devleti’nin, Osmanlı Devleti’nin ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluş aşamalarını ve geçirdikleri evreleri karşılaştırma yaparak anlatma konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

6- Öğrencilerden “Selçuklular” hakkında hazırlayacakları bir proje taslağının sunumunu, “Selçuklular” a dair Tokat ilimizde bulunan herhangi bir tarihi eser ya da eserlerin bulunduğu yerde/mekânda yapmaları konusunda ne düşünüyorsunuz? Böyle bir

sunumun öğrencilerde “Selçuklular” a ait bir zaman yolculuğu algısı yaratıp yaratmayacağı konusunda ne düşünüyorsunuz?

Tarih öğretmenlerinin, “Selçuklular”ın Türk Tarihi içerisindeki yeri konusundaki algısı/düşüncesi nedir? Tarih öğretmenleri bu algının oluşma nedenlerini nasıl açıklamaktadırlar?

1- “Selçuklu Devleti” sizce Türk Tarihi’nin neresinde yer almaktadır?

2- Alparslan’ın, Melikşah’ın hayatında önemli bir yeri olan Nizamül-mülk’ün “Selçuklu Devleti”ne etkisi konusunda ne düşünüyorsunuz? Nizamiye Medreseleri konusundaki görüşleriniz nelerdir?

3- Tarih öğretmenlerinin “Selçuklu Devleti”nden bahsederken Selçuk Bey, Çağrı Bey, Tuğrul Bey, Alparslan, Melikşah ve Sultan Sencer’i ne kadar tanıyıp tanımadıkları ve öğrencilerine ne kadar anlatıp anlatmadıkları konusunda ne düşünüyorsunuz? Türk Tarihi’ne baktığımızda bu hükümdarlara yeteri kadar yer ve önem veriliyor mu? Bu hükümdarlar Türk Tarihi üzerinde ne kadar etkili olmuşlardır?

4- “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Dünü, Bugünü ve Yarını” adlı bir yazı dizisi kaleme alınsa, “Selçuklu Devleti ve Anadolu Selçukluları”nın Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin geçmişinde ne kadar ve nasıl yer alacağı konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

Tarih öğretmenlerinin, “Selçuklular”ın Dünya Tarihi içerisindeki yeri konusundaki algısı /düşüncesi nedir? Tarih öğretmenleri, bu algının oluşma nedenlerini nasıl açıklamaktadırlar?

1- Malazgirt Savaşı, Selçuklu Devleti, Anadolu, Bizans Devleti, Alparslan, Diogenes vb. kavramları düşündüğünüzde bu olay, kişi, devlet ve yerlerin Dünya Tarihi’ni nasıl etkiledikleri konusunda düşünceleriniz nelerdir?

2- Selçuklu Tarihi’ni anlatırken aynı dönemde yer almış devletlerle olan ilişkilerini, sadece siyasi yönlerini belirterek mi anlatırsınız ya da kültürel alışverişlere de örnekler verir misiniz? Bu ilişkiler Dünya Tarihi açısından ne kadar önemlidir?

3- “Selçuklular”la Haçlı Seferleri arasındaki ilişki, Ortaçağ Avrupası’nı ve İslam Dünyası’nı sizce nasıl etkilemiştir?

EK-2,

T.C.
TOKAT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 27001677/44/6798417
Konu: Araştırma İzni Verilmesi

23/12/2014

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi :a)GOP Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliğinin 27/11/2014 tarihli ve 907 sayılı yazısı
b)Yeşilirmak Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Müd'nün 01/12/20104 tarihli ve 1027 sayılı yazısı.
c)Atatürk Anadolu Lisesinin 04/12/2014 tarihli ve 701 sayılı yazısı.

Aşağıdaki listede adı soyadı, görev yeri, görevi ve anket konusu belirtilen GOP Üniversitesi yüksek lisans öğrencisi, Yeşilirmak Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Rehber Öğretmeni ve Atatürk Anadolu Lisesi İngilizce öğretmeni, il merkezindeki ilgili okullara yönelik hazırlanmış oldukları bilimsel amaçlı anket çalışmasını uygulamayı ilgi yazılarla talep etmişlerdir.

Söz konusu bilimsel amaçlı çalışmanın il merkezindeki ilgili okul/kurum müdürlüklerinde ilgili kişilere uygulama yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'unuza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
23/12/2014

Mehmet Suphi KÜSBECİ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Güvenli Elektronik İmza:

Aşlı İle Aymdır.

23/12/2014

AYŞE KÖRRÜ

Şef

Adı Soyadı	Görevi	Görev Yeri	Anket Araştırma Konusu	Anketin Uygulanaçağı Okul/Kurumlar	Anketi Uygulama Alanı
Ertuğrul HAN	İng. Öğretmeni	Atatürk Anadolu Lisesi	Göçmen ve Mülteci çocukların eğitimde karşılaştıkları problemler	Mrk. Gaziosmanpaşa Ortaokulu ve Ali Tepe Topcubağı İlk/ortaokulu	Öğretmen ve öğrencilere
Fatma Yağmur USTA	Yüksek Lisans Öğr.	GOP Üniversitesi	Tarih Öğretmenlerinde Selçuklu Algısı	Merkez Liseler	Tarih Öğretmenleri ne
Abdullah ALDEMİR	Rehber Öğretmeni	Yeşilirmak Mesleki ve Tek.And.Lisesi	Sosyal madde kullanımını öğrencilerin narsistik kişilik eğilimleri üzerindeki etkileri	Tokat Anadolu Lisesi ve Milli Piyango İhya Balak Pen Lisesi	Öğrencilere

GOP Bulvarı 60100 Tokat/Merkez
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: stratejigelistirme60@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Adnan YÜCE
Tel: (0365) 214 1017-358
Faks: (0356) 2141186

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden f84f-fa47-3dc8-bdad-48f9 kodu ile teyit edilebilir.

Ek-3,

Tokat Anadolu Lisesi

Tokat Milli Piyango İhya Balak Fen Lisesi

Tokat Anadolu İmam Hatip Lisesi

Tokat Merkez İMKB Sosyal Bilimler Lisesi

Arif Nihat Asya Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi

Tokat Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi

Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesi

Gazi Osman Paşa Lisesi

Cumhuriyet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Tokat Bilim Sanat Merkezi

Mahperi Hatun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Fatma YAĞMUR USTA

Doğum Yeri ve Tarihi : Yerköy 1979

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Lisans

Yüksek Lisans Öğrenimi : -

Yabancı Dili : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri : -

İş Deneyimi : 10 yıllık öğretmen

İletişim

E-Posta Adresi : ustayağmur@hotmail.com